

NÄKYMÄTTÖMÄT LAPSET

Vanhempien näkemyksiä lasten kokemasta lähisuhdeväkivallasta
ja integroidusta väkivaltatyöstä

Tytti Ovaska

515735

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalityö

Lokakuu 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Sosiaalitieteiden laitos

OVASKA, TYTTI: Näkymättömät lapset. Vanhempien näkemyksiä lasten kokemasta lähisuhdeväkivallasta ja integroidusta väkivaltatyöstä

Pro gradu -tutkielma: 88s., (2 liites.)

Sosiaalityö

Lokakuu 2019

Tutkielma käsittelee lasten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa ja integroitua väkivaltatyötä. Tutkielma toteutettiin lasten vanhempia haastatteleamalla. Tutkielman tarkoituksena on selvittää vanhempien näkemyksiä integroidusta väkivaltatyöstä oman lapsensa kannalta sekä tarkastella vanhempien kertomana välittyvää kuvaa lasten kokemasta väkivallasta.

Lasten lähisuhteissaan kokema väkivalta on vakava sosiaalinen ongelma, jonka erilaisille muodoille lapset altistuvat läheiseen ihmiseen tai itseensä kohdistuen. Väkivallan hoidon ja loppumisen kannalta merkittävässä roolissa on yhteiskunnallinen auttamisjärjestelmä, jonka yhtenä työmuotona on Ensi- ja turvakotien liiton integroitu väkivaltatyö. Auttamisjärjestelmä ei tavoita tällä hetkellä kaikkia, minkä vuoksi palveluita on kehitettävä ja tutkimusta aiheesta lisättävä. Lasten asema on alisteinen aikuisten tulkinnoille ja tarpeille, minkä vuoksi tutkielmassa käsitellään myös lasten osittaista näkymättömyyttä väkivallan kokijoina, tutkimuksissa ja auttamisjärjestelmässä.

Tutkielman aineisto on kerätty kuutta vanhempaa teemahaastatteleamalla. Aineiston analyysissä käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä aineistolähtöistä lukutapaa hyödyntäen. Tutkimustuloksissa korostuivat väkivaltatyön merkitys lasten tarpeiden näkyväksi tekemisessä, avun tarpeiden yksilöllisyys, lapsen yksilötuen ja vanhemmuuden tuen merkitys, sekä väkivallan moninaisuus, vaihtelevuus ja vakavuus. Lasten omalla äänellä toteutetun lisätutkimuksen tarve sekä palvelujärjestelmän kehittäminen lasten näkökulmasta nousivat keskiöön. Väkivaltatyön palveluissa tulee ottaa huomioon väkivallan moninainen luonne ja sitä kokevien lasten vaihtelevat tilanteet.

Avainsanat: Lasten kokema väkivalta, lähisuhdeväkivalta, integroitu väkivaltatyö, lasten näkymättömyys, vanhemmuus.

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	3
2	LAPSI JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA	7
	2.1 Lasten kokeman lähisuhdeväkivallan määrittelyä	7
	2.2 Lasten kokema lähisuhdeväkivalta ilmiönä ja sosiaalisena ongelmana.....	10
	2.3 Lasten ääni väkivaltatutkimuksessa	12
	2.4 Näkymättömiä lapsia?.....	14
3	INTEGROITU VÄKIVALTATYÖ	17
	3.1 Suomalaisen väkivaltatyön kehitys lasten näkökulmasta	17
	3.2 Integroidun väkivaltatyön tavoitteet	20
	3.3 Väkivaltatyön haasteita	24
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
	4.1 Tutkimustehtävä ja aineisto	27
	4.2 Sosiaalinen konstruktionismi tutkielmassani	30
	4.3 Aineiston analyysi.....	32
	4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	35
5	VANHEMPIEN NÄKEMYKSIÄ INTEGROIDUSTA VÄKIVALTATYÖSTÄ	38
	5.1 Näkymättömien lasten tuen tarve ja saatu tuki	38
	5.2 Tuki omaan vanhemmuuteen	44
	5.3 Kaikkien väkivallan osapuolten kanssa työskentely	48
	5.4 Yksilöllisyyttä ja matala kynnyks	53
6	LASTEN LÄHISUHTEISSA ESIINTYVÄN VÄKIVALLAN KUVA	58
	6.1 Väkivallan moninaisuus ja tunnistamisen vaikeus.....	58
	6.2 Väkivallan aiheuttamaa pelkoa ja tuskaa	62
	6.3 Toivoa tulevasta	65
7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	70
	7.2 Lasten kokema vaihteleva ja vakava lähisuhdeväkivalta	74
	7.3 Pohdintaa tulevasta	75
	LÄHTEET	78
	LIITTEET	87
	LIITE 1. Tiedote haastateltaville	87
	LIITE 2. Haastattelurunko	88

1 JOHDANTO

Äkkiä kuului kevyitä koputuksia ikkunaruuutuun, ja enempää odottamatta Tuu-tikki astui kuistille ja pudisti veden sadetakistaan. Sitten hän piti ovea avoinna ja huusi houkuttelevasti sateeseen: ”Tule, tule!”

”Kuka sinulla on mukanas?”, kysyi Muumipeikko.

”Ninni”, sanoi Tuu-tikki. ”Lapsen nimi on Ninni.” Hän piti ovea jatkuvasti auki ja odotti. Ketään ei tullut. ”No jaa”, Tuutikki sanoi ja kohautti harteitaan. ”Olkoon sitten ulkona, jos on niin ujo.”

”Mutta eikö hän kastu”, kysyi Muumipeikon äiti.

”Mahtaako se paljon haitata, kun on näkymätön”, Tuu-tikki vastasi, tuli sisemmäksi ja istuutui. Perhe lopetti sienien puhdistuksen ja odotti selitystä.

”Tiedättehän, että jos jotakuta säikäyttää kovin usein, hän muuttuu helposti näkymättömäksi”, sanoi Tuu-tikki. (Jansson 1972, 101-102.)

Edellä oleva lainaus on Tove Janssonin (1972) teoksesta *Kertomus näkymättömästä lapsesta*. Se kuvastaa lasten lähisuhteissaan kokeman väkivallan luonnetta sekä seurauksia, jotka pahimmillaan tekevät lapsista ikään kuin näkymättömiä väkivallan kokijoina, ihmissuhteissaan ja auttamisjärjestelmässä (ks. Oranen 2001; Forsberg 2002; Mullender ym. 2002; Eskonen 2005; Huovinen 2017; Nikupeteri & Laitinen 2017; vrt. myös Taipale 2016). Lasten perheissään kokema lähisuhdeväkivalta on merkittävä ja ajankohtainen ongelma. Suomessa vuonna 2018 viranomaisten tietoon tuli 9900 perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhria, joista 2400 eli noin 25 prosenttia oli alaikäisiä lapsia. Yli 95 prosenttia alle 18-vuotiaisiin kohdistuneesta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta oli täysi-ikäisten tekemää. (Tilastokeskus 2019.) Lasten väkivaltakokemukset tapahtuvatkin suurelta osin kodeissa ja lasten lähisuhteissa (Oranen 2001, 43-44; Ellonen, Kivivuori & Kääriäinen 2007, 25).

Fagerlund, Peltola, Kääriäinen, Ellonen ja Sariola (2014) tutkivat lapsiuhritutkimuksessaan lasten väkivaltakokemuksia kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten kyselytutkimuksella, jonka vertailuaineistona käytettiin vuosina 1988 ja 2008 kerättyjä vastaavia aineistoja. Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna lasten perheissään kokema väkivalta on Suomessa vähentynyt ja erityisesti henkeä uhkaava tai muulla tavoin vakava väkivalta on suhteellisen harvinaista. Erityisesti kuritusväkivalta ja lasten vanhempiensa taholta kokema henkinen väkivalta on vähentynyt sekä isien että äitien tekemänä.

(Fagerlund ym. 2014, 48-50.) Myönteisiä tutkimustuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava 2000-luvulla tapahtunut kehitys, jonka mukaan lasten väkivaltakokemukset ovat pysyneet samalla tasolla tai jopa lisääntyneet vuosina 2009-2018. Nousu selittynee osittain lakimuutoksilla, joiden myötä läheiseen kohdistunut pahoinpitely tuli yleisen syytteen alaiseksi vuonna 2011 ja ammattilaisten ilmoitusvelvollisuus poliisille laajeni koskemaan lasten pahoinpitelyepäilyjä vuonna 2015. (Tilastokeskus 2019.) Huolimatta pidemmän ajan myönteisestä kehityksestä ja lakimuutosten vaikutuksista tilastointiin, väkivalta varjostaa edelleen tuhansien lasten arkea ja hyvinvointia Suomessa. Myös kuritusväkivallan tasaisesta vähenemisestä huolimatta, yli 40 prosenttia vanhemmista kertoo käyttäneensä joskus kuritusväkivaltaa lapseensa (Hyvärinen 2017, 16). Lapsia myös kuolee Suomessa edelleen vuosittain lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan vuoksi (Huovinen 2017, 19; ks. myös Sisäministeriö 2014, 5-8).

Lapset kokevat väkivaltaa sekä suoraan heihin kohdistuen että läheisten väliselle tai läheisiin kohdistuvalle väkivallalle altistuen (Huovinen 2017, 12). Noin joka kolmas nainen Suomessa kokee lähisuhdeväkivaltaa elämänsä aikana, jonka myötä väkivalta koskettaa merkittävää osaa myös lapsia (Husso 2003, 16; Ojuri & Laitinen 2015, 11). Lapsiuhritutkimukseen vastanneista lapsista noin 17 prosenttia lapsista kertoi altistuneensa toisiin kohdistuvalle jollekin väkivallan muodolle omassa kodissaan (Fagerlund ym. 2014, 57-61). Tilastot ja tutkimukset eivät tyypillisesti kerro koko totuutta väkivallasta, sillä suuri osa tapauksista jää näkymättömiin ja ilmoittamatta viranomaisille (Ellonen ym. 2007, 25; Piispa 2011, 15). Näin ollen on todennäköistä, että väkivaltaa kokeneiden ja sille altistuneiden lasten määrä on suurempi (Nyqvist 2001, 23-24; Oranen 2001, 43).

Lasten kokemaa väkivaltaa ja sen traumatisoivaa vaikutusta hyvinvoinnille on käsitelty melko runsaasti kansainvälisessä ja suomalaisessa tutkimuksessa (esim. Mullender ym. 2002; Laitinen 2004; Eskonen 2005; Fagerlund ym. 2014; Stanley & Humphreys 2015; Huovinen 2017). Lasten näkymättömyyttä väkivallan ilmiössä kuvaa kuitenkin tutkimustiedon vähyys verrattuna aikuisten kokeman väkivallan tutkimukseen. Lasten kokeman väkivallan tutkimus on myös valtaosin keskittynyt kuvaamaan lasten kokemuksia välillisesti, vanhempien tai ammattilaisten kautta. (Eskonen 2005, 33-34.)

Lasten kokeman väkivallan ehkäisyssä ja sen seurausten hoitamisessa ovat keskeisessä roolissa yhteiskunnallinen auttamisjärjestelmä ja väkivaltatyö (esim. Husso 2003, 327).

Väkivaltatyötä tehdään monenlaisilla toteutustavoilla ja eri organisaatioiden toimesta. Suomalaiselle väkivaltatyölle on tyypillistä sen painottuminen kolmannen sektorin toimijoihin, kuten Ensi- ja turvakotien liiton yhdistyksiin ja kriisikeskuksiin. Väkivaltatyötä tehdään myös ennaltaehkäisevänä ja osana peruspalveluja esimerkiksi neuvoloissa ja kouluissa sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Noppari & Nietola 2017, 178-179.) Tarkastelen tutkielmassani Ensi- ja turvakotien liiton ja jäsenyhdistysten kehittämää integroitua väkivaltatyötä, jonka tavoitteena on väkivallan loppuminen ja sen seurausten hoitaminen työskentelemällä kaikkien väkivallan osapuolten kanssa (Säävälä & Nyqvist 2006, 42-44) ja erityisesti lasten asemaa korostaen (Turun ensi- ja turvakoti ry 2018). Kansainvälisesti tarkasteltuna integroidulla työotteella toteutettua väkivaltatyötä kehitetään muun muassa Iso-Britanniassa, mutta lähestymistapa on vasta saamassa tilaa auttamisjärjestelmissä (Stanley 2015, 232; Stanley & Humphreys 2017, 99-100).

Väkivaltatyön auttamisjärjestelmä ei tavoita kaikkia avuntarvitsijoita tällä hetkellä ja vain osa heistä hakeutuu palvelujen piiriin (Honkatukia 2011, 58-59; Noppari & Nietola 2017, 179). Suomea on YK:n ja ihmisoikeusjärjestöjen toimesta toistuvasti huomautettu naisiin ja lapsiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan huolestuttavasta tilasta ja palvelujen puutteista (ks. Ojuri & Laitinen 2015). Alueelliset erot palveluiden saatavuudessa ovat suuria ja kuntien valmiudet tarjota väkivaltatyön erityispalveluja vaihtelevat. Turvakotipaikkoja ei nykyisellään ole myöskään riittävästi ja etäisyydet palveluihin saattavat olla suuria. (Nietola 2011, 17; Ensi- ja turvakotien liitto 2019). Myös asiakkaat itse ovat tuoneet esiin viranomais- ja väkivaltatyön toimimattomuutta sekä vaikeutta löytää väkivaltatyön palveluja (Nyqvist 2001, 231; Keskinen 2004, 18; Nietola 2011, 8). Monipuoliselle väkivaltatyön tutkimukselle ja toteutukselle on tarvetta, jotta palvelujärjestelmä tavoittaisi tehokkaammin väkivallan piirissä elävät ja etenkin näkymättömiksi jäävät lapset. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää myös erityisryhmien ja vähemmistöjen asemaan. (ks. myös Turun ensi- ja turvakoti ry 2018, 4.)

Olen valinnut tutkielmani aiheen sen yhteiskunnallisen merkityksen ja oman työkokemukseni kautta heränneen mielenkiinnon pohjalta. Olen työskennellyt väkivaltaa kokeneiden lasten ja heidän perheidensä kanssa vuosina 2013-2016 Turun ensi- ja turvakoti ry:n kriisi- ja väkivaltatyössä, jonka myötä kiinnostuin ilmiöstä ja väkivaltatyön erilaista muodoista. Aiheekseni tarkentui integroidun väkivaltatyön tarkastelu lasten näkökulmasta Turun ensi- ja turvakodin esittämän tutkimustarpeen myötä. Integroidusta väkivaltatyöstä on löydettävissä melko niukasti aiempaa tutkimustietoa (ks. kuitenkin

Säävälä, Pohjoisvirta, Keinänen & Salonen 2006; Säävälä & Nyqvist 2006; Nietola 2011; Koskimäki 2015). Olemassa oleva tieto on myös pääosin aikuiskeskeistä (vrt. kuitenkin Oranen 2001; Forsberg 2002; Stanley & Humphreys 2015; 2017), mikä korostaa lapsinäkökulmasta toteutetun tutkimuksen tarpeellisuutta (Eskonen 2005).

Olen laadullisessa tutkielmassani kiinnostunut siitä, millaisia näkemyksiä vanhemmilla on integroidusta väkivaltatyöstä oman lapsensa kannalta ja millainen kuva lasten lähisuhteissaan kokemasta väkivallasta välittyy vanhempien kautta (ks. Alasuutari 2011, 38). Tutkimuskysymyksiini haen vastausta kuuden vanhemman teemahaastatteluilla. Tutkielmani sijoittuu sosiaalityön ja väkivallan tutkimuskenttään lasten kokeman väkivallan ja väkivaltatyön palvelujen kehittämisen näkökulmasta. Tavoitteenani on tuoda esiin lasten lähisuhteissaan kokemaa väkivaltaa, lapset huomioivan väkivaltatyön merkitystä sekä aiheesta kaivattavan lisätutkimuksen tarvetta. Nostan esiin myös lasten osittaista näkymättömyyttä väkivallan, sen palveluiden ja tutkimuksen kontekstissa. Tutkielmani nojaa sosiaaliseen konstruktionismiin ymmärtäen paitsi lasten kokeman väkivallan ja väkivaltatyön kontekstuaalisuuden, myös ne sosiaaliset ja yksilöllisesti koetut todellisuudet, joista haastateltavani ja minä niihin asetumme (ks. Burr 1995; myös Eskonen 2005, 17).

Tutkielmani etenee johdantoluvun jälkeen teoreettisen viitekehikseeni, jossa käsittelen lasten näkökulmasta lähisuhdeväkivaltaa ja integroitua väkivaltatyötä erityispiirteineen ja toteutuksineen. Seuraavassa luvussa esittelen tutkimusasetelmani, jossa avaan tutkimustehtäväni ja käyttämäni tutkimusmenetelmät. Tämän jälkeen etenen aineistoni analyysiin ja tutkimustuloksiini. Lopuksi esittelen johtopäätökseni ja pohdintani.

2 LAPSI JA LÄHISUHDEVÄKIVALTA

Tutkielmani teoreettisen viitekehyksen ensimmäisessä luvussa määrittelen ja käsittelen lasten lähisuhteissaan kokemaa väkivaltaa ilmiönä ja sosiaalisena ongelmana. Tarkastelen tässä luvussa myös lasten näkymättömyyttä lähisuhdeväkivalta ilmiön yhteydessä.

2.1 Lasten kokeman lähisuhdeväkivallan määrittelyä

Väkivallan määrittely ei ole yksiselitteistä tai ongelmatonta, mikä luo haasteita myös sen tutkimukselle (Eskonen 2005, 63). Väkivallan määritelmä riippuu siitä, millaista näkökulmaa tutkimuksessa halutaan painottaa (ks. esim. Nyqvist 2001; Granfelt 2003, 16; Husso 2003). Määritelmät myös rajaavat ja ohjaavat tutkimuksia, minkä kautta niillä on keskeinen vaikutus esimerkiksi väkivaltatyön auttamisjärjestelmän rakenteeseen ja kehittämiskohtiin (Husso 2003, 42; Nietola 2011, 18). Perhe- ja lähisuhdeväkivalta -termejä käytetään yleisesti väkivallan tutkimuksessa kuvaamaan perheissä ja parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Erityisesti perheväkivalta (domestic violence tai domestic abuse) on vakiintunut termi lasten kokeman väkivallan kuvaamisessa (esim. Mullender ym. 2002; Stanley & Humphreys 2015) ja myös Suomessa se on laajalti käytössä (esim. Eskonen 2005; Huovinen 2017). Termejä on kuitenkin kritisoitu niiden yleisluonteisuudesta, sukupuolineutraaliudesta ja siitä, että ne eivät huomioi väkivallan kohdistumista lapseen yksilöinä (ks. Husso 2003, 41-42; Eskonen 2005, 20-21; Keskinen 2005, 171-174). Käytän tässä tutkielmassa tietoisesti käsitettä *lähisuhdeväkivalta*, jolla haluan painottaa väkivaltaa kokeneiden lasten ihmis- ja perhesuhteiden moninaisuutta. Lähisuhdeväkivallan termillä voidaankin kuvata perheväkivaltaa laajempaa läheisten suhteiden kirjoa. (Nyqvist 2001, 17-19; Säävälä ym. 2006, 14.) Parisuhteen tai perhe-elämän päättymisen ei välttämättä tarkoita väkivallan loppumista, sillä erotilanne saattaa aloittaa tai uudelleenaktivoida väkivallan, se voi saada uusia muotoja, kuten vainoamista tai raaistua entisestään jopa henkeä uhkaavaksi. (Husso 2003, 296; Nikupeteri 2016, 39-40.) Kuvaan tutkielmassani lähisuhdeväkivallan termillä esimerkiksi lapsen vanhempien eron jälkeistä väkivaltaa, vainoa ex-puolisoa ja tämän lapsia kohtaan tai vanhemman seurustelusuhteessa esiintyvälle väkivallalle altistumista.

Väkivallan määrittelyn haasteista huolimatta, Jeff Hearn liittää väkivaltaan neljä elementtiä: ensinnäkin väkivalta sisältää tekijän fyysistä tai muuta voimankäyttöä, toiseksi teon tarkoituksena on tuottaa vahinkoa, kolmanneksi teon kohde kokee tapahtuneen vahingolliseksi tai loukkaavaksi ja neljänneksi teko on esimerkiksi oikeusviranomaisen taholta luokiteltu väkivallaksi (ks. Nietola 2011, 11). Tahattomien tai tahallisten tekojen lisäksi, väkivallaksi lukeutuvat myös pelon, kauhun tai nöyryyttämisen ilmapiirin luominen tai ylläpitäminen (Noppiari & Nietola 2017, 174). Maailman terveysjärjestö World Health Organization (WHO) määrittelee väkivaltaan lukeutuvan fyysisen voiman tai vallan käyttöä tai sillä uhkaamista kohdistuen toiseen ihmiseen tai itseen, ihmisryhmiin, yhteisöihin tai valtioihin. Väkivalta voi tuottaa fyysisiä tai psyykkisiä vammoja, perustarpeiden laiminlyömistä, kehityksen häiriintymistä tai johtaa kuolemaan. (ks. Noppiari & Nietola 2017, 173.)

Lasten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa voidaan tarkastella jakamalla se fyysiseen, psyykkiseen, seksuaaliseen ja taloudelliseen väkivaltaan (esim. Nyqvist 2001, 16-17), jotka voivat ilmetä suoraan lapsen kohdistuvana tekona tai väkivallalle altistumisena sen näkemisen, kuulemisen tai muunlaisen aistimisen kautta. Lasten kokemia väkivallan muotoja ovat myös hengellinen väkivalta sekä fyysiseen ja psyykkiseen väkivaltaan kytkeytyvät kemiallinen, kuritus- ja kunniaväkivalta. Myös sisarusten välinen väkivalta on väkivallan yleinen muoto, mikä voi pitää sisällään useanlaisia edellä mainittua väkivaltaa. (Paavilainen & Pösö 2003, 14-16; Ellonen ym. 2007, 15; Fagerlund ym. 2013, 62.) Väkivallaksi luetaan myös rakenteellinen väkivalta, mikä ilmenee yhteiskunnan rakenteissa esimerkiksi alistavina ja epätasa-arvoa luovina tai mahdollistavina järjestelminä tai toimintana (Ellonen ym. 2007, 15; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Lastensuojelun käsikirja). Ensi- ja turvakotien liiton Lapsen aika -projektissa (1997-2001), korostettiin lapsilähtöistä lähestymistapaa väkivallan määrittelyssä:

”Väkivaltaa on toisen vahingoittaminen lyömällä, potkimalla, tönimällä, kuristamalla tai muuten satuttamalla. Satuttaa voi myös sanoilla haukkumalla tai uhkaamalla. Seksuaalisella väkivallalla tarkoitetaan toisen koskettelemista paikoista, jotka ovat toisen ikiomia tai koskettamista tavalla, joka ei tunnu mukavalta. Se voi olla myös toisen pakottamista halailemaan tai pussailemaan, vaikka toinen ei halua.” (Oranen 2001, 25.)

Väkivaltaa voidaan tarkastella myös aktiivisena tai passiivisena väkivaltana. Aktiivisella väkivallalla tarkoitetaan edellä esiteltyjen väkivallan muotojen toteuttamista, esimerkiksi fyysisen, psyykkisen tai seksuaalisen pahoinpitelyn kautta. Passiivinen väkivalta ilmenee puolestaan esimerkiksi lapsen psyykkisten, emotionaalisten tai fyysisten tarpeiden laiminlyöntinä eli täyttämättä jättämisinä. (Nyqvist 2001, 17; Ellonen ym. 2007, 15.) Myös muut lasten kokemat laiminlyönnin ja kaltoinkohtelun muodot yhdistyvät läheisesti lasten kokemaan väkivaltaan. Kyseisiä muotoja ovat esimerkiksi altistaminen päihteille, rikollisuudelle tai seksuaaliselle materiaalille, terveydenhoidon laiminlyöminen tai lapselle sepitetty sairaus. (Paavilainen & Pösö 2003, 15-16; Ellonen ym. 2007, 15; Huovinen 2017, 13-15; ks. myös Söderholm & Kivitie-Kallio 2012.)

Väkivalta ja sen määrittely ovat vahvasti ajalliseen, sosiaaliseen ja kulttuurin kontekstiin kiinnittyneitä (Säävälä, Nyqvist & Salonen 2006, 17-18; Ojuri & Laitinen 2015, 8). Väkivaltaa tarkasteltaessa ja tutkittaessa tulee hyväksyä ilmiön kontekstuaalinen ja näissä yhteyksissä erilainen ja muuttuva luonne. (Nyqvist 2001, 15; Eskonen 2005, 63; Nietola 2011, 11). Lasten kokeman väkivallan määrittelyn tilanne- ja tarkoitussidonnaisuus tulee esiin esimerkiksi erilaisten kansainvälisten sopimusten ja lainsäädännön kautta (Eskonen 2004, 19-20; Laitinen 2004, 30). Merkittävä lastensuojelullinen ja jäsenvaltioitaan vahvasti velvoittava asiakirja on YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (1989), joka Suomessa tuli voimaan vuonna 1991. Sopimus korostaa lapsen edun ensisijaisuutta päätöksenteossa sekä oikeutta hoivaan, huolenpitoon ja suojeluun kaikelta väkivallalta ja kaltoinkohtelulta velvoittaen myös yhteiskunnallisiin toimiin edellisten toteutumiseksi. (ks. Unicef 2019.) Lasten kokemaa väkivaltaa on luonnollisesti myös lastensuojelulain (417/2007) mukaista lastensuojelun ydintä, minkä keskeisenä tehtävänä on vanhempien tukeminen lastensa kasvatustyössä ja lasten erityinen suojelu esimerkiksi väkivallalta.

Suomen väkivaltalainsäädäntö on edennyt muihin Pohjoismaihin verrattuna hitaasti ja myös puutteellisena, minkä vuoksi esimerkiksi pahoinpitely tuli virallisen syytteen alaiseksi vasta vuonna 1995 (Ruohonen 2006, 14). Lasten kurittaminen kiellettiin rikoslaissa vuonna 1984 (Husso 2003, 17; Hyvärinen 2017, 6). Lähisuhdeväkivaltalainsäädäntöä on kehitetty merkittävästi viime vuosien aikana ja Suomi ratifioi Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista koskevan ns. Istanbulin sopimuksen vuonna 2015. Sopimuksen myötä Suomi sitoutui mm.

lainsäädäntöä uudistamalla turvaamaan tarvittavat palvelut väkivallan uhreille. Vuonna 2015 tuli voimaan turvakotilaki (1354/2014), jonka myötä turvakotipalvelut siirtyivät valtion järjestämisvastuulle. Lain myötä palvelu on maksutonta ja saatavilla kaikille apua tarvitseville. Istanbulin sopimus korostaa lapsille ja väkivallan kokijoille tarjottavaa apua ja akuutin kriisiavun lisäksi palvelun järjestämistä väkivallasta toipumiseen. Lisäksi sopimus korostaa kaikkien väkivallan osapuolten kanssa työskentelyä turvallisuuden, väkivallan loppumiseksi ja sen uusiutumisen ehkäisemiseksi. (ks. Ojuri & Laitinen 2015, 8-9; Ensi- ja turvakotien liitto 2019.) Auttamisjärjestelmän myönteistä kehitystä kuvaa myös sosiaalihuoltolakiin (1301/2014, 11§) kirjattu kuntien velvollisuus tarjota lähisuhdeväkivaltaan ja siitä aiheutuvaan tuen tarpeeseen sosiaalipalvelua. Lisäksi ammattilaisten ilmoitusvelvollisuutta on laajennettu lastensuojeluilmoituksen lisäksi myös rikosilmoituksen tekoon epäiltäessä lapsen kohdistunutta väkivaltaa (Lastensuojelulaki 417/2007, 25§; Noppari & Nietola 2017, 175-176.)

2.2 Lasten kokema lähisuhdeväkivalta ilmiönä ja sosiaalisena ongelmana

Lähisuhdeväkivaltaa ei esiinny satunnaisesti eri perheissä, vaan kuten aikuisten myös lasten kokemalle lähisuhdeväkivallalle on tyypillistä sen kumuloituminen eli kasaantuminen (Poijula 2016, 141; Huovinen 2017, 19). Lapsi, joka altistuu vanhempiensa väliselle väkivallalle, on lähes kymmenkertaisessa riskissä joutua myös itse vakavan väkivallan uhriksi verrattuna lapsiin, jotka eivät altistu väkivallalle (Oranen 2001, 45-46; Huovinen 2017, 19.) Myös valtaosa lapsista, jotka kokevat itseensä kohdistuvaa väkivaltaa, todistavat sitä kotonaan todennäköisesti myös toisiin perheenjäseniin kohdistuvana (Forsberg 2002, 22). Lasten kokeman väkivallan problematiikkaan liittyy myös, että samassa perheessä voi esiintyä väkivallan useampia muotoja ja ne voivat vaihdella. Väkivaltaa voi toteuttaa yksi tai useampi henkilö ja väkivalta voi kohdistua yhteen tai useampaan henkilöön. Myös esimerkiksi väkivaltaa itse käyttävät lapset ovat muita todennäköisemmin joutuneet itse väkivallan uhreiksi. (Oranen 2001, 43; Eskonen 2005, 21, 29; Huovinen 2017, 19.) Kuritusväkivalta ja autoritääriset kasvatuskäytännöt korreloivat muun perheessä esiintyvän väkivallan kanssa ja tällöin vanhempien on todettu käyttävän fyysisiä rangaistuskeinoja ja kovaakin fyysistä väkivaltaa lapsiinsa enemmän (Oranen 2001, 46; Huovinen 2017, 32-35.) Väkivallan kasaantumiseen liittyy myös väkivallan polarisoituminen ja eskaloituminen (Säävälä ym. 2006, 20); lähisuhdeväkivaltaa kokeiden lasten määrä on vähentynyt vuosien saatossa,

mutta he jotka sitä kokevat, kokevat sitä useammin, enemmän ja raaempina. (Fagerlund ym. 2014, 40; Huovinen 2017, 20.)

Väkivalta perheissä haavoittaa lapsia monin tavoin ja luo pahimmillaan kauaskantoisia yli sukupolvien välittyviä vaikutuksia, kuten esimerkiksi Laitinen (2004) on lapsuudessa koettua seksuaalista hyväksikäyttöä tutkivassa väitöskirjassaan todennut (ks. myös Nietola 2011, 20). Lapsuudessa koettuun väkivaltaan liittyy runsaasti häpeän ja syyllisyyden tunteita, jotka saattavat juurtua osaksi identiteettiä ja varjostaa vuosikymmenten tai loppuelämän ajan ihmissuhteita, minäkuvaa tai omaa vanhemmuutta. Lähisuhdeväkivallan satuttavuutta lisää se, että sitä tekee tai sen mahdollistaa sama ihminen, joka on läheinen, rakas ja hoivaaja. (Laitinen 2004.) Vornanen (2006, 131-132) puhuu turvallisuuden paradoksista tarkoittaessaan ristiriitaa, joka lapselle syntyy kodissa tapahtuvan väkivallan seurauksena. Koti ja perhe ovat lapselle läheisten ihmissuhteiden ja turvan paikkoja, joiden perusturvallisuutta väkivalta hajottaa vakavalla tavalla. Väkivalta aiheuttaa äärimmäistä turvattomuutta tapahtuessaan lapselle perheessä, jonka tärkeänä tehtävänä on suojata lasta uhkaavilta asioilta. (Husso 2003, 13, 49; Laitinen 2006, 65; Vornanen 2006, 120, 130.)

Lähisuhdeväkivalta on arka ja sensitiivinen aihe, jota verhoaa edelleen kodin yksityisyyttä varjeleva ajattelutapa. Väkivaltaan kuuluu sen intiimiksi ja häpeälliseksi koettu luonne, jolloin siihen avun pyytäminen saattaa olla hyvin vaikeaa (Husso 2003, 18; Piispa 2011, 15; Noppari & Nietola 2017, 177). Ellosen (2007, 18) mukaan lasten kokemana lähisuhdeväkivalta jää edelleen suurilta osin piiloon, jolloin se ei tule myöskään viranomaisten tai oikeusjärjestelmän tietoon. Lähisuhdeväkivallan ilmiöön kuuluu myös tyypillisesti sen tunnistamisen vaikeus sen kokijoiden ja osittain myös ammattilaisten taholta (Noppari & Nietola 2017, 179-180.) Kodeissa tapahtuvaan väkivaltaan liittyvän huolen puheeksi ottaminen ja siihen avun tarjoaminen voivatkin olla vaikeita myös ammattilaisille. Työntekijän saattaa olla hankala tarttua aiheeseen liittyen perheen yksityisyyden tai vanhemmuuden kunnioittamiseen (Paavilainen & Pösö 2003, 18; Nyqvist 2006, 143-144) tai ajatus lasten pahoinpitelystä lähisuhteissaan voi olla vastenmielinen työntekijällekin (Oranen 2001, 44). Lasten kokeman väkivallan tunnistaminen kuitenkin edellyttää, että se nähdään mahdollisena myös turvallisuutta ja yksityisyyttä edustavassa kotiympäristössä (Forsberg 2002, 11; Laitinen 2004, 22-23).

2.3 Lasten ääni väkivaltatutkimuksessa

Verrattuna aikuisten kokemaan väkivaltaan, lasten kokemaa väkivaltaa on tutkittu vähän ja lasten näkökulmalle on ollut tyypillistä alisteisuus vanhemman kokemuksille (Eskonen 2005, 17). Ensi- ja turvakotien liiton Riitta Leskisen (1982) tutkimus Kuka kuului minua: perheväkivalta lapsen silmin, nosti Suomessa ja Pohjoismaissa esiin lasten kokemaa väkivaltaa lasten omien kokemusten kautta ja painotti lapsen oikeutta myös väkivaltatyöhön. (ks. Oranen 2001, 14; Puro 2015, 51.) Lasten kokemaa väkivaltaa tarkasteltiin kuitenkin vielä pitkään vanhempien kokeman väkivallan kautta ja lapset pysyivät liki näkymättömiä tutkimuksessa, keskustelussa ja palveluissa 1990-luvulle saakka (Pösö 2001, 7-8; Eskonen 2005, 16-17; Puro 2015, 51-52). Tutkimus- ja kehittämistyö jatkui Ensi- ja turvakotien liiton Lapsen aika -projektissa (1997-2001), joka oli merkittävä askel lapsierityisen väkivaltatyön kehittämiseksi. Lapsen aika -projektin ideologiana oli nostaa lapsen väkivaltakokemus ja avuntarve tasavertaiseksi aikuisten rinnalle (Oranen 2001, 17). Projektin kautta tuotettiin tietoa lasten kanssa työskentelystä lähisuhdeväkivaltatyön kontekstissa ja keskityttiin lasten asemaan, kokemuksiin ja avun tarpeisiin lasten lähtökohdista käsin. (Oranen 2001; Forsberg 2002, 11, 21.)

Mullender ym. (2002) painottavat lasten omalla äänellä tehtävän tutkimuksen merkitystä lasten omasta asiantuntijuudesta käsin. Mullender ym. (mt., 10-11) tutkivat Iso-Britanniassa laajassa kysely- ja haastattelututkimuksessa lasten näkemyksiä lähisuhdeväkivallasta ja väkivaltakokemuksista. Myös Eskosen (2005, 33) mukaan lasten kokemaa väkivaltaa käsiteltäessä olisi syytä kysyä asiaa suoraan lapsilta itseltään (ks. myös Huovinen 2017). Eskonen (mt.) on väitöskirjatutkimuksessaan tarkastellut lasten väkivaltakokemuksia lasten oman kertoman kautta terapeuttisessa ryhmätyöskentelyssä. Mullender ym. (mt.) korostavat lasten osallisuutta ja omaa toimijuutta perheen väkivaltatilanteissa. Lapset ovat osallisia väkivaltatilanteissa, vaikka väkivalta ei suoraan kohdistuisikaan heihin yksilöinä. Myös Eskosen (mt, 55-56, 59) mukaan lapset ovat väkivallan kokijoina aktiivisia osallisia, mikä vaatii lapsilta toimia kuten turvaan hakeutumista, väkivaltaan puuttumista tai sen seuraamista vierestä (ks. myös Oranen & Keränen 2006, 65). Huovinen (2017) yhtyy edellisiin lisensiaattityössään, jossa hän

käsittelee perheväkivaltaa kokeneen lapsen identiteettikertomuksia lasten haastattelujen pohjalta. Lapsissa näkyy identiteettien ja kerronnan moninaisuus. Myös Eskosen (mt., 7-8) mukaan ryhmätilanteessa lapset kuvaavat ja käsittelevät kokemaansa väkivaltaa hyvin erilaisin tavoin ja kerronnassa korostuu vuorovaikutuksellisuus ja konteksti, jossa se toteutetaan. Huovinen (mt., 85-98) nimeää perheväkivaltaa kokeneen lapsen identiteetit haavoitetun lapsuuden kapinoitsijan identiteetiksi, näkymättömän lapsen identiteetiksi ja helpon lapsen identiteetiksi. Lapset eivät suinkaan asetu passiivisiksi väkivallan uhreiksi, vaan heidän kertomuksissaan on paljon erilaista toimijuutta aktiivisesta kapinoinnista vetäytymiseen ja passiivisesta hiljentymisestä pyrkimykseen olla ”helppo” ja näkymätön lapsi, josta ei ole vaivaa kenellekään.

Väkivaltaa kokeneiden lasten kertomusten perusteella perheet ovat lapsille paljon muutakin kuin väkivallan tapahtumapaikkoja. Huovisen (2017) mukaan lapset kuvaavat elämäänsä monipuolisesti, johon väkivallasta huolimatta kuuluu kavereita, koulua, ilon hetkiä ja mukavaa yhdessä tekemistä perheen kanssa. (mt., 75.) Väkivallan ilmiöön kuuluu tilanteiden vaihtelevuus, mikä voi tehdä tunnistamisesta ja avun hakemisesta vaikeaa. Väkivallan luonteeseen kuuluu olennaisesti myös se, että sen tekijään on läheinen suhde, yhteinen arki, koti ja mahdollisesti lojaaliuden, välittämisen tai rakkauden tunteita. Lasten kertomuksissa kuvastuu paljon rakkauden tunteita vanhempiaan kohtaan ja toiveita vastavuoroisesta rakkaudesta. Lapset kuvaavat kuitenkin myös väkivallan aiheuttamia ristiriitaisia tunteita. (mt., 75-77.) Väkivalta ja sen uhka luovatkin vakavan ristiriidan lasten myönteisten hetkien kokemukselle ja väkivallan haavoittavuus on nähtävissä lapsissa. (mt., 20-21.)

Eskonen (2005, 63) peräänkuuluttaa väkivaltaa kokeneiden lasten auttamisjärjestelmistä saatavan lisätiedon tärkeyttä. Lapsi ei ole tapahtumien ulkopuolinen henkilö, vaan yhtä kaikki väkivaltaa kokeva ja myös henkilö, jonka näkökulmasta asiaa ja palveluita on katsottava. Lasten osallisuus käyttämässään palveluissa sekä oikeus niihin yksilöllisten tarpeidensa pohjalta on keskeistä. Lapset ovat yksilöitä, joilla jokaisella on oma tapansa reagoida väkivaltaan, käsitellä ja selviytyä kokemustensa kanssa (Forsberg 2002, 82; Mullender ym. 2002, 11, 83-86.) Mullender ym. (mt., 86-92) toteavat väkivaltaa kokeneiden lasten toivovan ennen kaikkea turvallisuutta ja jonkun, jolle puhua kokemuksistaan ja asioistaan. Lasten kertomassa korostuu myös halu ja tarve ammatillisen, kuten koulun henkilökunnan ja erilaisten väkivaltatyön työntekijöiden tuelle. Lähisuhdeväkivallan ja sen seurausten torjunnan keskiössä tuleekin olla paitsi

ehkäisy, mutta myös hoitaminen oikea-aikaisesti riittäväillä toimenpiteillä ja palveluilla (Blacklock & Phillips 2015, 196-197).

2.4 Näkymättömiä lapsia?

Väkivaltatutkimuksissa on 2000-luvulta alkaen ja enenevästi lähivuosina kiinnitetty huomiota lasten väkivaltakokemuksiin ja ymmärrys lasten väkivaltatyön merkityksestä ja lasten tarve saada apua subjekteina on vähitellen korostunut (Mullender ym. 2002, 10; Huovinen 2017, 20; Nikupeteri & Laitinen 2017, 7). Myös lasten väkivallalle altistuminen on jokseenkin vakiintunut lapseen suoraan kohdistuvan väkivallan rinnalle tutkimuksessa, väkivallan käsitteistössä ja väkivallan seurausten hoidossa (Oranen 2001, 21-22; Huovinen 2017, 12). Eskonen (2005, 16) huomauttaa kuitenkin, että lasten avunsaaminen nähdään edelleen vaihtelevasti vanhempiensa auttamisen jatkeena ja heidän kauttaan tapahtuen. Lasten näkymättömiin ja avun ulkopuolelle jääminen riippuu pitkälti aikuisten halusta ja kyvystä nähdä avun tarve ja hakeutua sen piiriin. Lapsen asema on tässäkin mielessä alisteinen aikuisten arvioille ja päätöksille. (Forsberg 2002, 81.) Lapset saatetaan edelleen nähdä passiivisina väkivallan uhreina pikemmin kuin aktiivisina väkivallan kokijoina ja osallisina tilanteissa. (Nikupeteri & Laitinen 2017, 7.) Työntekijöiden toimesta ja palvelujärjestelmässä väkivallan saatetaan ajatella korjaantuvan muiden ongelmien helpottumisen, kuten päihteiden käytön tai parisuhdeongelmien ohella. (Oranen mt., 21-22). Eskonen (mt., 16-17) korostaa etenkin lastensuojelun merkitystä lasten näkyväksi tekemisessä ja huomion kiinnittämisessä lasten osallisuuteen omassa lastensuojelun asiakkuudessaan.

Oranen (2001) on esittänyt useita syitä lasten väkivaltakokemusten varjoon jäämiselle. Oranen (mt., 44-48) käyttää termiä *näkymättömät lapset*, jolla hän kuvaa lasten asemaa väkivallasta kärsivissä perheissä ja myös työntekijöiden puheessa auttamisjärjestelmässä (vrt. Mullender ym. 2002, 183; Huovinen 2017, 89-93; kts. myös Puro 2015, 49-62; Taipale 2016; Nikupeteri & Laitinen 2017). Oranen (mt.) esittelee lasten näkymättömyyttä Ensi- ja turvakotien liiton Lapsen aika -projektin (1997-2001) aikana kerättyjen vanhempien, työntekijöiden ja viranomaisten esittämien perustelujen kautta. Perusteluissa on nähtävissä projektin ajankohtana 1990-luvun lopulla vasta tapahtumassa oleva muutos kohti lasten osallisuutta korostavaa väkivaltatyötä, mutta osa perusteluista elää edelleen uskomuksissa ja käytännöissä, kuten tutkielmani aineistossa tulee esiin

luvuissa 5 ja 6. Yleisimpiä käytettyjä perusteluita lasten väkivaltatyön ulkopuolelle jättämiselle on ollut lasten tietämättömyys kodissa tapahtuvasta väkivallasta. Tietämättömyyden vuoksi ajatellaan, etteivät lapset myöskään kärsi asiasta eikä sitä näin ollen ole tarpeen käsitellä heidän kanssaan. Vanhemmat ovat halunneet uskoa, että lapset ovat nukkuneet toisessa huoneessa väkivallan aikana tai lapset olleet muualla väkivallan tapahtuessa. Vanhemmat kuitenkin usein aliarvioivat lasten tietämystä ja on tavallista, että lapset tietävät hyvinkin tarkasti väkivallasta ja kärsivät silloin pelon ja hämmennyksen lisäksi myös siitä, ettei asiaa käsitellä heidän kanssaan. Lapset myös oppivat tarkkailemaan väkivallan jälkiä, kuten ilmapiiriä, jännitteitä ja fyysisiä väkivallan merkkejä. Oranen (mt. 45-46) kuvaa lasten myös muuttuvan konkreettisesti näkymättömiksi mennessään tilanteissa piiloon tai ollessaan ääneti omissa oloissaan, mutta tarkkaillen väkivallan kehittymistä ja tapahtumia.

Lapsia näkymättömiksi tekevä perustelu on ollut myös, että lapsiin ei ole kohdistunut suoraan väkivaltaa, jolloin se ei ikään kuin kosketa heitä yhtä vakavalla tavalla. Väite on kyseenalainen väkivallalle altistumisen traumatisoivan luonteen vuoksi sekä siksi, että väkivallalla on taipumus kasaantua ja kumuloitua kohdistumaan myös muihin perheenjäseniin tai lemmikkieläimiin (ks. myös Huovinen 2017, 19-20). Lisäksi väkivallan ilmapiirissä kasvaminen on vakava henkisen väkivallan muoto, mikä altistaa esimerkiksi vääristyneille ajatusmalleille liittyen turvattomuuteen ihmissuhteissa sekä väkivallan normaalistumisprosessiin. (Oranen 2001, 45-46; Mullender ym. 2002, 81-86; vrt. myös Poijula 2016, 141.)

Perusteluna on käytetty myös pienten lasten ymmärtämättömyyttä vaikeasta asiasta, kuten väkivallasta. Oranen (mt., 46-47) kumoaa perustelun toteamalla, että nimenomaan vaikeasti ymmärrettävää asiaa olisi käsiteltävä lasten kanssa, jotta epävarmuus ja hämmennys hälvenisi. Mitä pienempi lapsi on, sen enemmän hän tarvitsee aikuisen tukea ja turvallisuuden tunteen vahvistusta selviytyäkseen vaikeista tapahtumista. Lasten ajatuksissa abstraktit seikat saattavat saada hyvinkin pelottavia piirteitä, ja asioiden käsittelemättä jättäminen voi lisätä lasten pelkoa ja turvattomuutta. Lisäksi pienilläkin lapsilla on taipumusta syyllistää itseään ja kokea tarvetta ratkaista väkivaltaa omalla toiminnallaan (ks. esim. Mullender ym. 2002; Eskonen 2005; Huovinen 2017). Lapsen ikätasoinen väkivaltatyö on keskeistä näiden ristiriitojen ratkaisussa. Hyvin pienten lasten ja vauvojen kohdalla Oranen (mt., 46-47) korostaa asian käsittelyä vanhempien kanssa työskentelemällä.

Lapsia on tehty näkymättömiksi myös perusteluilla, joilla on haluttu säästää lapsia vaikean asian käsittelyltä ja siksi vältetty muistuttamasta siitä. Lasten mielten ja ruumiiden on toivottu olevan joustavia ja kykeneviä palautumaan ennalleen vaikeistakin asioista unohtamalla ne ja siirtymällä eteenpäin. (Oranen 2001, 47-48.) Osa lapsuuden ajan tapahtumista painuukin unohduksiin osana normaalia kasvua, mutta traumaattisten asioiden unohtamiseen kannustaminen voi olla haitallista ja jättää jälkeensä epämääräisiä osittaisia muistoja, pelkotiloja ja vaarantaa pahimmillaan psyykkisen terveyden aiheuttaen esimerkiksi masennus- ja ahdistusoireita. Väkivallalle altistuminen voi vaikuttaa myös minäkuvan muodostumiseen ja itsetuntoon negatiivisesti tai vääristymiä aiheuttaen. (Oranen 2001, 47-48; Huovinen 2017, 36.) Ylioptimistinen ajattelu lasten selviytymisestä ilman vaikeiden asioiden käsittelyä on toiminut myös perusteluna sille, ettei lasten kokemaa väkivaltaa tarvitse enää käsitellä erillisissä palveluissa. Väkivaltaa käyttäneet ja viranomaisten puuttumista pelänneet vanhemmat ovat myös joskus perustelleet asian jättämistä sikseen sillä, ettei lasten mieltä ja paranemista tulisi sekoittaa asioiden uudelleen käsittelyllä ja negatiivisten tunteiden herättelyllä. (Oranen 2001, 47-48.)

3 INTEGROITU VÄKIVALTATYÖ

Teoreettisen viitekehysten toinen luku käsittelee integroitua väkivaltatyötä. Tarkastelen tässä luvussa väkivaltatyön kehittymistä lasten näkökulmasta Suomessa sekä esittelen integroidun väkivaltatyön tavoitteita ja väkivaltatyön haasteita.

3.1 Suomalaisen väkivaltatyön kehitys lasten näkökulmasta

Väkivallan auttamisjärjestelmän kannalta on olennaista mistä näkökulmasta väkivaltaa tarkastellaan ja minkä selitysmallin valossa sitä hoidetaan (Husso 2003, 42; Ojuri & Laitinen 2015, 8). Erilaiset väkivallan lähestymistavat myös priorisoivat erilaisia palveluja ja lapsen asema väkivaltatyössä näkymättömänä tai näkyvänä on ollut vaihtelevaa riippuen erilaisista vallalla olevista diskursseista (Forsberg 2002, 20; Nikupeteri & Laitinen 2017, 2; vrt. Keskinen 2005, 79-82). Suomalainen väkivaltakeskustelu ja -työ ovat kehittyneet muista Länsi- ja Pohjoismaista poiketen. Feministinen viitekehys ja tutkimussuuntaus eteni 1970-luvulta alkaen mm. Iso-Britanniassa, Yhdysvalloissa ja muissa Pohjoismaissa (Keskinen 2005, 98-99, 102), kun taas Suomessa on 1970-luvulta alkaen esiintynyt kaksi osittain toisistaan eriävää lähestymistapaa, joiden valossa väkivaltatyötä on tehty. Suomessa organisoidun väkivaltatyön ensiaskelaita otettiin 1970-luvulla sekä feministisen Naisasialiitto Unionin toiminnassa että perhekeskeisesti suuntautuneessa Ensikotien liitossa (nimi vaihtui vuonna 1987 Ensi- ja turvakotien liitoksi) (Ruuhonen 2006, 12-13.) Lasten kokema väkivalta nousi kansainväliseen tietoisuuteen ja julkiseen keskusteluun Yhdysvalloista Kempen ym. (1962) The Battered Child Syndrome -artikkelin kautta, jossa käsiteltiin pahoinpideltyjen lasten oireita. Suomessa ongelmaan kiinnitettiin huomiota 1970-luvulta alkaen, kun ensikoteihin alkoi hakeutua naisia ja lapsia turvaan väkivallalta. (ks. Oranen 2001, 13; Ruuhonen 2006, 10.)

Ensi- ja turvakotien liitto alkoi toimintansa varhaisesta vaiheesta lähtien kehittää väkivaltatyötä perhekeskeisestä näkökulmasta, jossa väkivalta nähtiin kaikkien perheenjäsenten ongelmaksi ja vakavaksi perhekonfliktiksi. Liiton väkivaltatyön painottaessa lastensuojelullista näkökulmaa ja sukupuolineutraaliutta, feministinen näkemys ja toimet keskittyivät pääosin rakenteelliseen epätasa-arvoon ja miesten

tekemästä väkivallasta kärsivien naisten auttamiseen ja naisten voimaannuttamiseen tähtäävään poliittiseen vaikuttamistyöhön. (Keskinen 2005, 98-99, 102; Ruohonen 2006, 12.)

Väkivallan tarkastelua onkin luonnehtinut tyypillisesti jako sukupuolistuneen tai konfliktilähtöisen paradigman näkökulmiin (Kaittila 2017, 40). Konfliktilähtöistä paradigmaa on haastanut 1990-luvulta alkaen sukupuolistuneen väkivallan paradigma, jonka mukaan väkivalta kytkeytyy sukupuoleen niin kulttuurisesti, rakenteellisesti kuin toimijuudessaakin (Keskinen 2005, 26; Kaittila 2017, 40). Väkivallan konfliktilähtöinen lähestymistapa käsittää väkivallan olevan vakava vuorovaikutuksellinen häiriötila parisuhteessa tai perheessä, jolloin väkivalta voi olla sukupuolineutraalia ja kohdistua potentiaalisesti keneen tahansa kenen tahansa toimesta. Väkivallan nähdään olevan kaksisuuntaista ja mahdollisesti molemminpuolista, jolloin molemmilla osapuolilla on myös vastuuta vuorovaikutustilanteessa. (Nietola 2011, 18-19; Kaittila 2017, 40.) Väkivallan sukupuolistunutta luonnetta kuvaa se, että valtaosa väkivallasta kohdistuu naisiin ja naisiin kohdistuva väkivalta on vakavampaa ja vaarallisempaa. Lisäksi tutkimusten (esim. Nyqvist 2001) valossa väkivalta saa erilaisia merkityksiä naisten ja miesten kohdalla. (Säävälä ym. 2006, 22-26.) Sukupuolistuneen väkivallan lähestymistavassa väkivallan nähdään tapahtuvan tekijän toimesta yksisuuntaisena ja korostavan vallankäyttöä, kontrollia, hallintaa ja epätasa-arvoa suhteessa ja yhteiskunnassa (Keskinen 2005, 26-27; Nietola 2011, 18-19; Kaittila 2017, 40.)

Huolimatta lapsiin kohdistuvan väkivallan havaitsemisesta jo 1970-80-luvuilla, lapsikeskeisyys nousi lastensuojelun ja auttamisjärjestelmien puheessa keskiöön Suomessa vasta 1990-luvun lopulla. Tällöin havahduttiin auttamistyön aikuiskeskeisyyteen, lasten näkymättömään asemaan ja viranomaispainotteisuuteen. (Oranen 2001, 15; Eskonen 2005, 16-17; Puro 2015, 51, 59.) 1990-luvulla väkivallan traumatisoivan luonteen ymmärrys vahvistui ja alkoi vakiintua osaksi myös väkivaltatyötä. Lasten kannalta tämä tarkoitti sen kirkastumista, että väkivalta säteilee myös muihin, kuin henkilöihin joihin teot suoraan kohdistuvat. Väkivaltatyöhön nousi mukaan käsite *väkivaltaa todistaneet lapset*. (Oranen 2001, 16, 44.) Lasten näkymättömyydelle perheen väkivallassa ja auttamisjärjestelmässä havahduttiin myös Ensi- ja turvakotien liiton turvakotityössä ja nähtiin tarve kehittää väkivaltatyötä myös lapsille. (Oranen 2001, 15; Eskonen 2005, 31.) Lapsierityisen väkivaltatyön kehittäminen alkoi Lapsen aika -projektissa vuosina 1997-2001, mikä oli merkittävä askel tekemällä

lasten kokemusta näkyväksi ja korostamalla lapsen oikeutta apuun. (Oranen 2001; Forsberg 2002.) Väkivaltaa kokeiden naisten turvakoti- ja naistyön sekä väkivaltaisia miehiä auttavan Jussityön rinnalle kehittyi Lapsen aika -projektin kautta Lapsityö, jolla tarkoitetaan lasten väkivaltatyöhön erikoistunutta Ensi- ja turvakotien liiton työmuotoa (Forsberg 2002, 10-11).

Suomalaista väkivaltatyötä on tehty suurelta osin Ensi- ja turvakotien liiton turvakotien ja jäsenyhdistysten toimesta, sillä sen toiminta vakiinnutti yhdistyksen alkuajoista lähtien nopeasti asemansa ja toimintansa maanlaajuisena. Näin ollen myös väkivaltatyön viitekehys on pitkälti muodostunut vastaavanlaiseksi. (Keskinen 2005, 103: Säävälä ym. 2006, 62.) Huolimatta sukupuolineutraaliudesta, myös Ensi- ja turvakotien liitto on lähestynyt väkivaltaa osittain sukupuolispesifisesti esimerkiksi kehittäessään väkivaltaa käyttäneille miehille Jussityötä. Toisaalta sukupuolineutraalius on näkynyt siinä, että sekä turvakotiin että Jussityöhön ovat voineet tulla kaikki sukupuolet. Perhekeskeisyys ja sukupuolineutraalius ovat mahdollistaneet myös väkivallan tekijöiden avunsaamisen sekä työmuotojen, kuten integroidun väkivaltatyön kehittämisen. (Säävälä ym. 2006, 62-63).

Väkivaltatyön suomalainen palvelujärjestelmä voidaan jakaa ehkäisevään työhön, peruspalveluihin sekä erityistason palveluihin. Ehkäisevää väkivaltatyötä tehdään esimerkiksi neuvoloissa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa osana laajempaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Peruspalvelua tarjotaan sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä, joissa pyritään vaikuttamaan väkivallan riskitekijöihin erilaisilla toimenpiteillä. Peruspalveluissa tarjotaan myös tukea väkivallasta kärsiville, esimerkiksi sosiaalityön, lastensuojelun ja terveydenhuollon palvelujen kautta. Väkivaltatyön erityispalveluista valtaosa tuotetaan kolmannen sektorin järjestöissä, kuten ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksissä ja muissa järjestöissä kuten Mielenterveysseuran kriisikeskuksissa. Erityispalvelujen tarkoituksena on hoitaa väkivaltaa kohdanneita ja parantaa heidän asemaansa, sekä työskennellä väkivallan loppumiseksi. Erityispalvelut ovat erikoistuneet väkivaltatyöhön ja monesti keskittäneet osaamistaan niihin vuosien ajan. (Noppari & Nietola 2017, 178-179; vrt. Keskinen 2005, 92-93.) Nyqvist (2001) puolestaan tarkastelee väkivaltatyön palvelujärjestelmää jaettuna kolmeen ryhmään: psykososiaalisiin palveluihin, terveydenhuollollisiin palveluihin ja juridisiin palveluihin, joihin sisältyvät poliisin ja oikeuslaitoksen toiminta. Suurimpana auttamistyön sektorina ovat psykososiaaliset palvelut, joihin Nyqvist (mt., 154) sisällyttää väkivaltatyön, kuten turvakotien ja niiden avopalvelun lisäksi aikaisemman jaottelun

mukaiset peruspalvelut korostaen sosiaalityötä, perhepalveluita ja muun muassa päihdehuoltoa. Terveystieteiden sektori korostuu väkivallan hoidossa, sillä väkivalta aiheuttaa monia sairausvaikutuksia fyysisten vammojen hoitamisen lisäksi. Terveystieteiden toimipisteet, kuten neuvolat, terveyskeskukset, psykiatriset ja muut erikoissairaanhoidot ja päihdepalvelut ovat myös monelle väkivallasta kärsivälle ensisijaisia ja tärkeitä avunhakemisen paikkoja. Juridiset palvelut ovat myös merkittävä osa väkivaltaan liittyviä palveluita, ja varsinkin poliisin tulo lähisuhteiden väkivaltatilanteisiin on tavallista. Poliisin lisäksi, väkivaltaan liittyvät läheisesti eriasteisten oikeustuomioistuimien toiminta oikeusprosessien, lähestymiskieltojen, ja tuomioiden muodossa. Nyqvist korostaa jaottelussaan palveluntarpeen ja -järjestelmien samanaikaisuutta ja lomittaisuutta. (mt., 154-158.)

Valtaosa turvakoteihin hakeutuvista on edelleen naisia ja turvakotien alkuperäinen rooli naisten ja lasten turvapaikkana on säilynyt. Vuonna 2018 aikuisista lähisuhteiden väkivallan uhreista 76 prosenttia oli naisia (Tilastokeskus 2019). Turvakoteihin hakeutui vuonna 2018 asiakkaita noin 5060 henkilöä, joista alaikäisiä oli noin 2350. Määrä on kasvanut vuodesta 2017 jopa 17 prosentilla, mutta suuri kasvu kertoo osittain turvakotilain (1354/2014) myötä helpottuneesta pääsystä turvakotipalvelun piiriin. (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2019). Stanley ja Humphreys (2017, 100) sekä esimerkiksi Ellonen ym. (2010, 82) korostavat kuitenkin väkivallan muuttuvaa luonnetta ja tutkimuksen, koulutuksen ja palveluiden tarvetta vastata muutokseen. Myös turvakotipalveluissa avuntarpeiden monimuotoisuus korostuu ja esimerkiksi miesten, eri etnisten ryhmien ja seksuaalivähemmistöjen edustajien osuus turvakotien asiakkaissa on lisääntynyt tasaisesti. Erityisenä ryhmänä väkivaltatyössä ovat myös väkivaltaa käyttävät naiset ja lapset. (Puro 2015, 59-60; Muukkonen & Toikka 2016; ks. myös Lattu 2016.)

3.2 Integroidun väkivaltatyön tavoitteet

Stanley ja Humphreysin (2017) mukaan integroidun työmuodon (whole family intervention tai whole family approach) toteutus vaihtelee maa-, alue- ja organisaatiokohtaisesti, mutta yhdistävänä tekijänä on työskentely kaikkien väkivaltaa kohdanneiden perheenjäsenten kanssa väkivallan loppumiseksi. Osapuolia voivat olla lapset, vanhemmat, vanhempien uudet puoliset ja harkinnan mukaan myös muut osalliset, kuten isovanhemmat. (mt., 99-100.) Integroidun väkivaltatyön keskeinen ajatus on, että

lähisuhteiden moniulotteisuus ja ongelman vaikea luonne vaativat sen tarkastelua kokonaisuutena ja useasta toisistaan täydentävästä näkökulmasta (Säävälä & Nyqvist 2006, 42; Noppari & Nietola 2017, 184-185). Myös väkivaltatilanteiden vaihtelevuus, asiakkaiden yksilöllisyys ja esimerkiksi etniseen, seksuaaliseen tai sukupuolivähemmistöön kuulumisen edellyttävät työskentelyltä avarakatseisuutta ja erilaisten väkivallan selitys- ja ratkaisumallien ymmärrystä. (Säävälä ym. 2006, 58-59, 66-67; Säävälä & Nyqvist 2006, 42-43.)

Ensi- ja turvakotien liiton integroidulla väkivaltatyöllä tarkoitetaan sekä työryhmän tiivistä yhteistyötä että erilaisen osaamisen yhdistämistä. Väkivallan eri osapuolten (tekijät, kokijat ja lapset) kanssa työskentelevät työntekijät integroivat työskentelynsä ja sen tavoitteet tiiviissä yhteistyössä kokonaisuudeksi. Integroidun väkivaltatyön keskiössä on tavoite kaikkien osapuolten palvelun kokonaisuudesta, jolloin palvelu on saatavilla samasta paikasta ja mahdollisuuksien mukaan samanaikaisesti. Asiakastyötä tehdään yksilötyönä, pari- ja perhetyöskentelynä ja myös erilaiset vertaistuen, kokemusasiantuntijuuden, leiri- ja ryhmätoiminnan muodot ovat mahdollisia. (Säävälä ym. 2006, 66; Turun ensi- ja turvakoti 2018, 5-8.) Integroidussa väkivaltatyössä työntekijät integroivat yhteen erilaista osaamistaan ja auttamisen viitekehyksiä, mikä mahdollistaa taitojen ja osaamisen siirtymistä työntekijöiden välillä ja uusien näkökulmien syntyä. Yhteistyön kautta myös turvallisuuden ja riskien arviointi on tehokkaampaa. Työssä hyödynnettäviä viitekehyksiä ovat esimerkiksi erilaiset yksilö- ja perheterapeuttiset, sosiaalityön, trauma-, kriisi- ja mielenterveystyön viitekehykset. (Säävälä ym. 2006, 58-59, 66-67; Säävälä & Nyqvist 2006, 42-43; Stanley & Humphreys 2017, 99; Turun ensi- ja turvakoti ry 2018, 5-8.)

Integroidussa väkivaltatyössä korostetaan väkivallan kokijan ja lapsen avunsaamista ja turvallisuutta, mutta keskiössä on myös kaikkien osapuolten avun saaminen ja väkivallasta toipuminen. Väkivaltaa kokeneen auttaminen perustuu sensitiivisyyteen, traumatyön ymmärrykseen ja turvallisuuden tunteen vahvistamiseen. Lasten kanssa työskenneltäessä korostuvat edellisten lisäksi luottamuksen ja osallisuuden syntymiseen tähtäävät lapsilähtöiset työmenetelmät, kuten erilaiset toiminnalliset menetelmät ja lapsierityiset työtilat. Esimerkiksi Mullender ym. (2002, 11) korostavat lapsen oikeutta ja tarvetta ikä- ja kehitystason mukaisiin palveluihin myös väkivaltatyön saralla. Erilaisia väkivaltatyön lapsierityisiä menetelmiä ja työskentelyprosessia on kehitetty muun muassa Lapsen aika -projektissa sekä yhdistysten omassa kehittämistyössä (ks. Oranen

2001; Forsberg 2002). Integroidussa väkivaltatyössä kiinnitetään erityistä huomiota lapsen asemaan ja osallisuuteen sekä yksilötyöskentelyn ja vanhemmuustyön avulla. Vanhemmuustyöllä tarkoitetaan molempien vanhempien kanssa toteutettavaa väkivaltatyöskentelyä, jossa korostetaan lapsen näkökulmaa, kokemusta ja avun tarvetta väkivaltatilanteessa. (Laaksamo 2001, 102-114; Ojuri 2006, 29-30; Turun ensi- ja turvakoti 2018, 5-8.)

Myös väkivaltaa käyttäneen kanssa työskenneltäessä huomioidaan väkivallan traumatisoiva luonne ja jokaisen oikeus saada apua. Säävälän ym. (2006, 57) mukaan väkivaltatyön haastavuutta työntekijän näkökulmasta voi lisätä esimerkiksi raakaa väkivaltaa käyttäneen asiakkaan myötätuntoinen kohtaaminen. Työskentely perustuu terapeutiseen ymmärrykseen väkivallan taustatekijöiden ja yksilöllisyyden näkökulmista. Työskentelyssä käsitellään tapahtunutta väkivaltaa, siihen johtaneita seikkoja ja omaa toimintaa. Työskentelyn tavoitteena on oman käytöksen ymmärtäminen, tiedostaminen ja vastuunottaminen, joiden avulla väkivallan toistumista pyritään ehkäisemään. Työskentelyssä käsitellään myös oman toiminnan vaikutuksia toisiin ihmisiin ja omaan hyvinvointiin. Väkivaltaiseen käytökseen pysyvän muutoksen saavuttaminen edellyttää tekijän ymmärrystä ja irrottautumista väkivallasta sekä uusien väkivallattomien toimintamallien käyttöön ottamista. (Keinänen & Säävälä ym. 2006, 85-89; Säävälä ym. 2006, 58-59; Turun ensi- ja turvakoti ry 2018, 7.)

Kansainvälisesti tarkasteltuna koko perheen kanssa tehtävää integroitua väkivaltatyötä toteutetaan muun muassa Iso-Britanniassa, Alankomaissa ja Australiassa erilaisten auttamisohjelmien muodossa. Kaikkien osapuolten kanssa työskentely on saamassa tilaa auttamisjärjestelmissä¹, vaikkakin hitaasti edeten. (Säävälä ym. 2006, 58; Stanley 2015, 232; Stanley & Humphreys 2017, 99-102.) Keskittyminen pääosin vain väkivallan kokijan ja lasten avun saamiseen on aiemmin johtanut väkivaltaa käyttäneen (usein mies) jäämiseen työskentelyn ulkopuolelle ja esimerkiksi lastensuojelussa isien osallisuus on tutkitusti vähäisempää. (esim. Stanley & Humphreys 2017, 100.) Työskentelyn ulkopuolelle jääminen on voinut lisätä väkivaltaa käyttäneen henkilön vastustusta muun perheen työskentelyä kohtaan, mikä pahimmillaan on vaikeuttanut tai estänyt kokonaan avunsaamisen (Säävälä ym. 2006, 68). Väkivaltaa käyttäneiden poissaolon ja

¹ Esimerkiksi Skotlannissa Caledonian System (ks. Stanley & Humphreys 2015) ja Alankomaissa Oranje Huis (Orange House) -työmuodoissa työskennellään kaikkien väkivallan osapuolten kanssa korostaen turvallisuutta ja lasten asemaa (ks. Stanley & Humphreys 2017).

puuttumisen työskentelystä on tutkitusti todettu lisäävän väkivaltaa, sen uhkia ja vakavuutta. Lisäksi väkivaltaa käyttäneen vastuunottaminen omasta väkivaltaisesta käytöksestään on näin jäänyt toteutumatta ja käytöksen muutos saavuttamatta. On muodostunut kohtuuttomia tilanteita, joissa väkivallan kokijalle on saattanut syntyä korostetusti vastuu lapsen väkivallalta suojelemisesta ja väkivallan loppumisesta. Tämän on myös todettu vieraannuttavan perheitä avun hakemisen ja lastensuojelun piiristä (Alderson, Kelly, Westmarland 2015, 183, 194; Blacklock & Phillips 2015, 199-200; Stanley 2015, 232-233; Stanley & Humphreys 2017, 100.) Väkivaltaa käyttäneen miehen isyyden myönteinen vahvistaminen ja väkivaltatyö lapsen turvallisuuden näkökulmasta onkin alkanut korostua. Isätyö on myös alkanut nousta äitien työskentelyn rinnalle. (ks. Stanley & Humphreys 2017, 100; Mullender ym. 2002, 10-11.)

Yksilötyön lisäksi integroidussa väkivaltatyössä työskennellään koko perheen kanssa ja kaikkien perheenjäsenten näkökulmista. Koko perheen työskentely perustuu väkivallan dynamiikan ymmärtämiseen, mikä usein on monimutkaista ja vaatii tapahtumien avaamista kokonaisuuden ja kaikkien osallisten kautta. (Säävälä ym. 2006, 67; Turun ensi- ja turvakoti 2018, 7-8.) Väkivalta myös koskettaa kaikkia sille altistuneita, huolimatta heidän roolistaan väkivaltatilanteissa (Stanley 2015, 233). Integroitu väkivaltatyöskentely toteutetaan mahdollisuuksien mukaan kaikkien halukkaiden kanssa samanaikaisessa, mutta ei välttämättä yhteisessä tai yhdenmukaisessa prosessissa. Mikäli pari- tai perhetyöskentely ei ole mahdollista esimerkiksi turvallisuuden tai sitoutumattomuuden vuoksi, koko perheen tai lasten näkemystä ja monipuolista kuvaa väkivallasta voidaan tuoda työskentelyyn esimerkiksi työntekijöiden esiintuomana. (Säävälä ym. 2006, 67; Turun ensi- ja turvakoti 2018, 7-8.)

Lapsen näkökulmasta ja väkivallan loppumisen tavoitteista käsin, kaikkien osapuolten sitoutuminen työskentelyyn on ensiarvoisen tärkeää. Lapsen ja vanhemman suhde ei pääty, vaikka vanhemmat päätyisivät eroamaan. Tällöin väkivalta saattaa olla edelleen läsnä lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa. Väkivalta aikuistenkaan välillä ei myöskään pääty välttämättä eroon, vaan hoitamatta se voi muuttaa muotoaan, eskaloitua tai raaistua (Nikupeteri 2016). Lasten on myös havaittu usein joutuvan väkivallan välineeksi eron jälkeen uhkailun, kiristämisen tai vallan käytön muodoissa. Huoltajuuden ja tapaamisten on myös nähty mahdollistavan väkivallan jatkumisen lapsen ja väkivaltaa kokeneiden osalta. (Radford & Hester 2015, 112.) Erityisenä tavoitteena tuleekin olla väkivallan loppuminen ja lapsen ja vanhemman turvallisen suhteen edistäminen eron

jälkeenkin. Myös väkivallan siirtymistä seuraaviin ihmissuhteisiin tai ylisukupolvisesti tulee ehkäistä esimerkiksi väkivaltatyön keinoin. (Stanley & Humphreys 2017, 100.)

Turvakodeissa tehtävän työn lisäksi integroitua väkivaltatyötä toteutetaan myös avomuotoisena, minkä kehittämiseksi on Ensi- ja turvakotien liitossa nähty lisääntynyt tarve (Muukkonen & Toikka 2016; Turun ensi- ja turvakoti ry 2018; vrt. myös Ewalds, Karjalainen & Peltonen 2019, 9). Myös esimerkiksi Nyqvistin (2001, 231) mukaan avotyömuotoisten palvelujen tarve ja lisääntyminen kertonee siitä, ettei auttaminen toteudu riittävässä laajuudessa palvelujärjestelmässä. Ensi- ja turvakotien avomuotoista työskentelyä onkin kehitetty vastaamaan erityisesti niiden asiakkaiden tarpeisiin, jotka eivät esimerkiksi tarvitse ympärivuorokautista intensiivistä apua turvakodista tai hakeudu turvakotiin (Turun ensi- ja turvakoti 2018, 4-5). Stanley ja Humphreys (2015; 2017) korostavat integroidun työskentelyn ennaltaehkäisevän ja varhaisen vaiheen tuen merkitystä, sekä sen roolia väkivallan akuutin vaiheen avomuotoisena jatkotyöskentelynä. Väkivaltatyön akuutin kriisin ja turvallisuuden varmistamisen (esimerkiksi turvakotijakson) jälkeinen hoito onkin jäänyt palveluissa vähemmälle huomiolle tai jopa olemattomiin. Esimerkiksi Ewalds, Karjalainen ja Peltonen (2019, 9) sekä Noppari ja Nietola (2017, 178-179) muistuttavat avotyön merkityksestä turvakotityön ohessa (vrt. myös Muukkonen & Toikka 2016).

3.3 Väkivaltatyön haasteita

Väkivalta ja väkivaltatyö ovat sensitiivisiä ja arvolatautuneita aiheita. (Esim. Törrönen 2009, 146; Ronkainen 2017, 19). Väkivaltakeskustelussa on myös perinteisesti ollut huomattavissa polarisoitumista ja vastakkainasettelua esimerkiksi väkivallan selitysmalleihin ja auttamisjärjestelmään liittyen. Väkivallan erilaiset määritelmät ja toisistaan eroavat lähestymistavat on kuitenkin perusteltua nähdä toisiaan täydentävinä ja vastakkainasettelua tulee välttää ammatillisuuden, asiakasturvallisuuden ja myös työn tuloksellisuuden vuoksi. (Säävälä ym. 2006, 57-59, 65-66; Noppari & Nietola 2017, 177-178.)

Väkivaltatyön haasteiksi on havaittu tiettyjä lukkiutumia ja vastakkainasetteluja, joita esimerkiksi Säävälä ym. (2006) ja Nyqvist (2001) kuvaavat. Säävälä ym. (mt., 58-60) erottavat väkivaltatyön auttamistyössä erilaisia hoitoideologioita, jotka perustuvat muun

muassa aiemmin tutkielmassani esittelemääni jakoon sukupuolistuneen ja konfliktilähtöisen paradigman näkökulmien välillä (esim. Kaittila 2017, 40). Auttamistyön hoitoideologioissa jako on näin ollen perinteisesti muodostunut kahteen: uhrien auttamiseen ja suojelemiseen painottuvaan ja perheen sisäiseen vuorovaikutukseen painottuvaan lähestymistapaan. Lähestymistavat vaikuttavat merkittävästi myös väkivaltapalvelujen toteutukseen. Auttamistyön ideologioissa saattavat kamppailla esimerkiksi uhrien suojelemisen ja tekijän empaattisen auttamisen näkökulmat. (Säävälä ym. 2006, 58-66: vrt. Keskinen 2005).

Integroidun väkivaltatyömuodon kehittäminen on haastanut useita väkivallan ja väkivaltatyön tarkastelutapoja. Väkivaltatyön toteutusta onkin syytä pohtia huolellisesti, eettisesti, useasta näkökulmasta ja kaikkien osallisten kannalta. Erityisesti naisten asemaan liittyvien rakenteellisten epäkohtien esiin nostaminen, väkivallan sukupuolistuneen luonteen ja valtarakenteiden näkyväksi tekeminen on ollut feministisen väkivaltatyön suuntauksen ansiona (Nietola 2011, 19). Kuitenkin lapsen asema ja erityinen yksilöllinen avun tarve on ajoittain jättänyt vähemmälle huomiolle. Perhekeskeisyyttä väkivaltatyössä on pidetty monin tavoin ongelmallisena muun muassa uhrin traumatisoitumisen näkökulmasta sekä sukupuolen ja valtasuhteiden puutteellisen huomioimisen takia (Husso 2003, 42). Haasteeksi on nähty väkivallan kokijan mahdollinen alistainen asema, pelko ja väkivallan uhka silloin kun väkivallan osapuolien kanssa työskennellään yhteisissä tapaamisissa. Väkivallan manipuloivaa ja alistavaa luonnetta ei tule aliarvioida perheen tilannetta arvioitaessa ja työskentelyn toteutuksesta päätettäessä. On myös kritisoitu perhekeskeisen työskentelyn aitoutta, jos ihmissuhteessa on pelkoa, manipulointia tai vääristyneitä valtasuhteita. (Stanley & Humphreys 2017, 100-103.)

Väkivaltatyössä haasteena voi olla myös luottamus. Väkivaltaa kokeneilta voi olla kohtuutonta olettaa sitoutumista luottamukselliseen työskentelyyn väkivallan tekijän kanssa. Integroitu malli korostaakin vapaaehtoisuutta, huolellista riskiarviointia sekä omista lähtökohdista tapahtuvaa työskentelyä (Turun ensi- ja turvakoti ry 2018; Säävälä ym. 2006; Stanley & Humphreys 2017). Lisäksi oikeus yksityisyyteen on huomioitava erityisen tarkasti, eikä yhteisillä käynneillä tule käsitellä yksilökäyntien sisältöä, ellei asiasta ole sovittu asiakkaan kanssa. Lisäksi huolta työskentelyssä voi aiheuttaa turvallisuus. Riskinä voi olla työskentelyn käyttö väkivallan kappaleena tai koston syynä, esimerkiksi kokijan kertoessa tekijän kuullen kokemastaan väkivallastaan. Huolellinen

riskinarviointi on integroidussa väkivaltatyössä olennaisessa roolissa ja sen tekeminen liian kevyesti, voi aiheuttaa vaaratilanteita kokijoille ja lapsille. (Stanley & Humphreys 2017, 101.)

Stanley ja Humphreys (2017, 103) korostavat, että integroitu väkivaltatyö ei automaattisesti sovellu kaikkiin tilanteisiin. Vakava ja akuutti päihdeongelma tai hoitamaton psyykinen sairaus voivat olla esteenä työskentelylle. Onnistuakseen työskentely edellyttää motivoitumista, halua muuttaa tilannetta ja oman vastuun kantamista väkivallan käytöstään (Stanley & Humphreys 2017, 103). Tekijän sitoutumattomuus työskentelyyn ja motivaation puute oman vastuun kantamiseen ovat syitä harkita työmuodon sopimattomuutta turvallisuuden kannalta. Säävälän ym. (2006, 58-59) mukaan väkivaltatyön toteutuksessa onkin huomattava myös väkivaltaa käyttävät asiakkaat, joilla ei ole motivaatiota tai kykyä työskennellä oman väkivaltaisen käytöksen loppumiseksi. Väkivaltatyö edellyttää turvallisuuden varmistamista jokaisessa työskentelyn vaiheessa, joten sitoutumattomuus aiheuttaa potentiaalisen uhkan. Lasten ja väkivaltaa kokeneiden perheenjäsenten turvaaminen voi vaatia myös lastensuojelun toimia. Säävälä ym. (mt. 59) korostavat moniääniseen väkivaltatyöhön kuuluvaa poliisin ja oikeusjärjestelmän mukanaoloa ja yhteistyötä. Muutoksen kohti väkivallasta irrottautumista liikkeelle panevana voimana voi toimia myös poliisin kohtaaminen ja oikeusjärjestelmän tiukasti asettamat rajat.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Esittelen tässä luvussa tutkielmani toteutuksen avaamalla tutkimustehtäväni ja tutkimuskysymykseni sekä kertomalla aineistostani, sen keräämisestä ja analyysistä. Käsittelen myös lasten kokemaa väkivaltaa ja tutkielmani toteutusta sosiaalisen konstruktionismin kautta tarkasteltuna. Lopuksi käyn läpi vielä tutkielmani eettisyyttä ja luotettavuutta.

4.1 Tutkimustehtävä ja aineisto

Tutkielmani on kvalitatiivinen eli laadullinen haastattelututkimus, joka lähestymistapanani pyrin ymmärtämään väkivaltaa kokeneiden lasten vanhempien yksilöllisiä näkemyksiä ja muodostamaan niistä tarkastelemani kokonaisuuden (Pyörälä 1995, 13; Alasuutari 2011, 38). Laadullisen tutkimusperinteen mukaisesti, en tavoittele tuloksillani laajempaa yleistettävyyttä, vaan tavoitteenani on valottaa tutkimaani ilmiötä yksilöiden kokemusten kautta (ks. Alasuutari 2011, 38-39). Näin ollen tutkielmani tarkoituksena on selvittää vanhempien näkemyksiä integroidusta väkivaltatyöstä oman lapsensa kannalta ja sitä, millaisena lasten kokema lähisuuhdeväkivalta näyttäytyy vanhempien haastattelujen pohjalta. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia näkemyksiä vanhemmilla on integroidusta väkivaltatyöstä oman lapsensa näkökulmasta tarkasteltuna?
2. Millainen kuva lasten lähisuhteissa esiintyvistä väkivallasta välittyy vanhempien kertomana?

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella paitsi lasten kokemaa lähisuuhdeväkivaltaa myös tuoda esiin lapsen näkökulmasta tehtävän väkivaltatyön merkitystä. Alkuperäisenä ajatukseni oli kerätä aineisto suoraan lapsia itseään haastatellen, sillä lasten omalla äänellä toteutetulle väkivaltatutkimukselle on tarvetta (Mullender 2002, 22-25; Eskonen 2005, 33). Lapsilta suoraan kysymällä on mahdollista saada tietoa, joka ei välttämättä välity vanhempien tai ammattilaisten haastattelujen kautta. Lisäksi lasten asiantuntemus palvelujen käyttäjinä on olennaista avun saamisen ja palvelujen kehittämisen vuoksi (ks. Eskonen 2005; Huovinen 2017.) Huomasin kuitenkin nopeasti, ettei tavoitteeni ollut eettisesti toteutettavissa tutkielmani reunaehdot, kuten aikataulu, aiemman

haastattelukokemukseni vähyys ja erityisen sensitiivinen tutkimusaihe huomioon ottaen (ks. myös Mullender 2002, 36-41; vrt. Nikupeteri & Laitinen 2017). Tämän vuoksi aineistoni kohderyhmäksi valikoituivat vanhemmat, joiden lapsi oli kokenut tai altistunut väkivallalle ja osallistunut integroituun väkivaltatyöskentelyyn. Vanhemmat ovat lapsensa tilanteen asiantuntijoita ja olennaisessa roolissa myös lapsen väkivaltatyön piiriin hakeutumisessa ja työskentelyn prosessin osana. Näin ollen vanhemmat sopivat mielestäni hyvin tutkielmani informanteiksi.

Tutkimukseni aineisto on kerätty yhteistyössä Turun ensi- ja turvakoti ry:n Lähisuhdeväkivaltatyö Pilarin² kanssa. Hain yhdistykseltä tutkimuslupaa, jonka sain joulukuussa 2018. Aineistonkeruun valmistelu toteutettiin Pilarin työntekijöiden toimesta tiedottamalla tutkielmastani ja kartoittamalla halukkaita haastateltavia. Toivoin haastateltavieni edustavan monipuolisesti väkivaltatyön asiakasryhmää, jotta se ilmentäisi väkivallan ulottumista erilaisiin perhetyyppeihin, ikäluokkiin, sukupuoliin, ja sosioekonomisiin ryhmiin (esim. Husso 2003, 326). Haastatteluihin suostuneille annettiin tiedotteeni tutkielmasta (liite 1), jonka jälkeen olin yhteydessä heihin puhelimitse ja sovimme haastatteluajankohdan (ks. Ranta & Kuula-Luumi 2017, 415).

Valitsin tutkielmani aineiston keräämiseen puolistrukturoidun eli teemahaastattelun, koska se soveltuu yksilön kokemusten, ajatusten ja tunteiden tutkimukseen (Hirsjärvi & Hurme 2001, 41). Mielestäni tutkielmani sensitiivinen aihe ja tutkimusasetelma vaativat myös haastattelumetodilta riittävää yksilöllisyyttä ja joustavuutta. Teemahaastattelun kulkua ei ole ennalta määriteltä, jolloin menetelmä mahdollistaa haastattelutilanteen yksilöllisen etenemisen, haastateltavan omin sanoin vastaamisen, tarkentavien kysymysten esittämisen, sekä palaamisen tarvittaessa aiempiin teemoihin (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48; Tuomi & Sarajärvi 2018, 85-86). Tärkeänä syynä teemahaastattelun valinnassa oli myös se, että menetelmä mahdollistaa siirtymisen pois tutkijalähtöisyyden asetelmasta ja korostaa haastateltavan äänen kuulumista, minkä toivon näkyvän myös minun tutkielmassani. (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Haastattelurunkoni (liite 2) teemat olin valinnut käsittelemäni teorian (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 66-67; Hyvärinen 2017, 22) ja aiemmin väkivaltatyöntekijänä heränneiden omien ajatusteni pohjalta.

² Turun ensi- ja turvakoti ry:n kriisi- ja väkivaltatyön avotyön yksiköt Lapsityö, Jussityö ja Perheterapiakeskus Pilari yhdistyivät vuoden 2017 alussa Lähisuhdeväkivaltatyö Pilariksi, jonka väkivaltatyön menetelmänä käytetään avomuotoista integroitua väkivaltatyötä (Turun ensi- ja turvakoti ry 2018).

Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina tammi-helmikuussa 2019 Pilarin tiloissa. Tila oli haastateltavilleni väkivaltatyön käynneiltä tuttu ja rauhallisena tilana toimiva ratkaisu haastatteluille (ks. Luomanen & Nikander 2017, 292). Haastattelut kestivät yhdestä kahteen tuntia ja etenivät melko samanlaista kaavaa noudattaen. Aloitin jokaisen haastattelun kertomalla tutkielmastani ja tulevasta haastattelutilanteesta. Kerroin myös itsestäni ja aiemmasta työkokemuksestani väkivaltatyöntekijänä. Koin tämän hyväksi toimintatavaksi, sillä uskon sen antaneen haastateltavilleni tunteen siitä, että käsiteltävät aiheet olivat minulle tärkeitä ja myös jonkin verran tuttuja entuudestaan. Haastatteluiden alussa kävin läpi eettisyyden varmistamiseksi haastattelun keskeyttämisen mahdollisuutta haastateltavan tarpeen mukaan, sekä haastatteluaineiston luottamuksellisuutta ja käsittelyä (ks. Kuula 2006, 124-125; Ruusuvoori & Tiittula 2009, 24-25).

Aineistoni koostuu kuuden vanhemman haastattelusta, joista viisi oli äitejä ja yksi isä. Haastateltavieni yksi tai useampi lapsi oli osallistunut integroituun väkivaltatyöhön vuosien 2017-2018 aikana ja käyntikertoja oli ollut keskimäärin viisi. Lapset olivat olleet työskentelyyn osallistuessaan 4-16-vuotiaita. Vanhempien sosioekonominen asema vaihteli ja vanhemmat olivat työelämässä, työttömänä, sairauslomalla tai kuntoutumassa väkivallan jälkeen töihin paluuta varten. Aineistoni vanhemmissa korostui elämäntilanteiden moninaisuus ja myös perheiden kokoonpanot vaihtelivat. Lapset olivat kokeneet väkivaltaa vanhempiensa vuosia kestäneessä avio- tai avoliitossa, vanhemman lyhyemmässä seurustelusuhteessa tai tuoreessa uusperheessä. Myös lasten käyttämää väkivaltaa esiintyi. Perheet asuivat kuudessa eri kunnassa Varsinais-Suomen alueella.

Haastatteluni etenivät teemojen ympärillä melko vapaasti keskustelevalle tyylillä. Otin itse aktiivisen roolin haastattelijana mm. esittämällä lisäkysymyksiä, kannustavalla kuuntelemisella sekä rohkaisemalla haastateltavaani kerrontaan. Holstein ja Gubrium toteavat haastattelutilanteen olevan haastateltavan ja haastattelijan yhdessä luoma vuorovaikutustapahtuma, joka on aina aktiivinen ja luo merkityksiä (ks. Hyvärinen 2017, 19). Teemahaastattelu sopi mielestäni hyvin tutkielmani menetelmäksi myös siksi, että se huomioi haastattelun vuorovaikutteisuuden sekä sen, että yksilön tulkinnat ja hänen antamansa merkitykset ovat olennaisia tutkielmani kannalta (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48). Jokaisen haastattelun päätteeksi kysyin vanhemmilta palautetta itselleni haastattelijana sekä haastattelussa käsitellyistä teemoista. Vaihdoimme vielä muutaman

sanan haastateltavan kertomista asioista ja osan haastateltavien kanssa pohdimme myös mahdollisuutta lisätuen hakemiseen.

4.2 Sosiaalinen konstruktionismi tutkielmassani

Tutkielmani nojaa sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan todellisuus ja tieto rakentuvat sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa (Berger & Luckmann 1994, 29-30). Sosiaalinen todellisuus muodostuu ihmismielen rakennelmista, kuten merkityksistä ja tulkinnoista. Laadullisen ja ihmistieteellisen tutkimuksen kohteena onkin monesti sosiaalinen tai yksilöllisesti koettu todellisuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 70), kuten minunkin tutkielmassani. Sosiaaliseen konstruktionismiin pohjautuen, tutkielmassani korostuvat tarkastelemani lähisuhdeväkivallan kontekstuaalisuus, yksilöiden lähtökohdista rakentuvat todellisuudet, sekä haastatteluaineistoni vuorovaikutuksellinen luonne. Olen aiemmin tutkielmassani määritellyt väkivallan ja väkivaltatyön rakentumista ja määrittymistä ajassa ja paikassa. Seuraavaksi esittelen tarkemmin sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta lasten kokeman väkivallan määrittymistä sosiaalisena ongelmana, sekä tutkielmani toteutusta.

Lasten kokeman väkivallan määrittymisen sosiaalisena ongelmana on vaikuttanut olennaisesti lasten väkivaltatyön kehittymiseen ja sen toteutuksen muotoihin (Forsberg 2002, 12; ks. myös Hacking 2009; vrt. Keskinen 2005, 155). Forsberg (mt.12) toteaa lasten kokeman väkivallan näkemisen ja lapsierityisen väkivaltatyön vaativan lapsiin kohdistuvan väkivallan näkemistä erityisenä ja vakavana sosiaalisena ongelmana. Myös Nikupeterin (2016, 28) mukaan ilmiön luokittelu ongelmalliseksi ja puuttumista vaativaksi on sosiaalisesti ongelmaksi määrittymisen kannalta keskeistä. Nikupeterin (mt. 28) mukaan sosiaaliset ongelmat muotoutuvat sosiaalisten suhteiden, prosessien ja erilaisten toimijoiden vaikutuksesta.

Lasten lähisuhteissaan kokema väkivalta on luonteensa vuoksi tabu useassakin mielessä. Kyseessä on niin sanottu ”ilkeä (wicked) ongelma”, joka ravistelee turvallisuuden tunnettamme ja hyvyyteen uskomisen tahtotilaa. Kyseessä on lisäksi ”pahuus”, joka kumpuaa turvallisena pidetyssä kontekstissa omien läheisten toteuttamana tai sallimana. (ks. myös Hacking 2009).”Ilkeällä ongelmalla” voidaan myös tarkoittaa ongelmaa, jonka ratkaisuksi ei ole löydettävissä yksiselitteistä hyvää lähestymistapaa tai ratkaisua, vaikka sitä tarkasteltaisiin monella erilaisella tavalla. Ongelman ilkeään luonteeseen liittyy myös

se, että siihen ei ole työntekijänkään helppo tarttua. (Pösö 2001, 7-8; myös Humphreys & Stanley 2015, 252.)

Ajan kuluessa lasten kokeman väkivallan määrittäminen sosiaalisena ongelman on muuttunut merkittävästi. Suomessakin aiemmin sallittu ja lasten kasvatuksellisilla seikoilla perusteltu kurittaminen on nykyään rikoslaisissa säädeltyä ja rangaistavaa. Kuritusväkivalta on myös vähentynyt merkittävästi ja tasaisesti Suomessa. (Hyvärinen 2017; Ellonen 2010, 82.) Väkivallalle altistuminen nähdään ja tunnustetaan jo yleisesti haitallisena lapsille (Huovinen 2017; vrt. Oranen 2001). Myös haastattelemi vanhemmat olivat tietoisia lasten kokeman väkivallan vakavista seurauksista ja sen yhteiskunnallisesta luokittelusta negatiiviseksi ja kielletyksi. Tutkielmani olisikin muodostunut hyvin erilaiseksi, mikäli vanhemmat eivät olisi mieltäneet lasten kokemaa väkivaltaa näin perustavanlaatuisesti haitalliseksi. Nyt vanhempien tuntui olevan helppoa ja ennakoitavaa lähestyä ilmiötä ennalta tiedetystä näkökulmasta, jota toki oli käsitelty vanhempien mukaan runsaasti myös väkivaltatyön aikana.

Sosiaalisen konstruktionismin viitekehykseen kuuluu useampien sosiaalisten todellisuuksien mahdollisuus ja niiden olemassaolon hyväksyntä (Eskonen 2005, 37, 46). Erilaisista sosiaalisista konstruktioista ”puhtaan” ja pysyvän tiedon olemassaolo on näin ollen kyseenalaista, ja tiedon nähdään olevan aina jostain näkökulmasta ja jotain tarkoitusta varten syntynyttä. Näin tiedon ja todellisuuden yksilöllinen, vuorovaikutuksellinen ja kontekstuaalinen luonne korostuvat. (Burr 1995.) Pohdin monesti tutkielmani teon aikana yksilöllisen kokemuksen merkitystä ja siihen vaikuttavia seikkoja. Tutkielmani kannalta oli mielestäni olennaista, että haastattelemi vanhemmat tulivat haastatteluihin itsekkin väkivaltaa kokeneena ja lastensa oikeuksia ajavina vanhempina. Vanhemmat kertoivat, etteivät olleet itse käyttäneet väkivaltaa lapsiaan kohtaan, jolloin näkökulma oli erilainen kuin jos vanhemmat olisivat itse kohdistaneet väkivaltaa lapsiinsa. Vanhemmat toivat haastatteluihin mukaan myös omat kokemuksensa väkivallan satuttamina yksilöinä ja puolisoina, jotka olivat pettyneitä ja surullisia omien ihmissuhteidensa tapahtumiin. Väkivallan vakavasti traumatisoiva luonne ja sen aiheuttama moninainen tuska oli vahvasti läsnä vanhempien puheessa.

Sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti todellisuuden määrittäminen on aina kontekstuaalista ja sitä määrittä se, kuka sitä tarkastelee ja kenen näkökulmasta sitä tehdään (Burr 1995, 3-5). Eskonen (2005, 47) antaa esimerkin siitä, että lapsen ja

vanhemman näkemykset tapahtuneesta väkivallasta voivat olla hyvinkin toisistaan poikkeavat. Tutkielmassani vanhemmat tarkastelevat tapahtunutta omasta kokemusmaailmastaan ja asemastaan käsin, vaikkakin lapsensa näkökulmaa pohtien. Vanhemman haastattelua värittävät myös luonnollisesti heidän tapahtumille antamansa merkitykset. Myös eri ajankohtana ja elämäntilanteessa suhteessa väkivaltaan tehdyt haastattelut olisivat voineet antaa hyvinkin erilaisia tuloksia. Tämä tutkielma tarjoaa yhden kuvan tästä hetkestä näillä reunaehdoilla.

Tutkielmani aineisto on syntynyt vuorovaikutuksellisen konstruktion ansiosta ja ehdoilla, jotka määrittävät haastattelutilannetta (Eskonen 2005, 17; Hyvärinen 2017, 13). Haastattelutilanteessa todellisuutta rakennetaan kahden yksilön vuorovaikutuksen kautta, johon vaikuttavat molempien yksilölliset tulkinnat. Haastateltavani tulivat haastatteluun omien kokemustensa ja tulkintojensa kanssa. Vanhemmat toimivat lastensa kokeman väkivallan asiantuntijoina sekä myös olennaisena osana lastensa väkivaltatyön prosessia. Olen myös itse asettunut tekemään tutkielmaani omista lähtökohdistani. Olen aiemmin työskennellyt väkivallan parissa, mikä on väistämättä vaikuttanut myös tutkielmani rakentumiseen. Tutkijan näkökulmaani ovat työkokemukseni lisäksi vaikuttaneet erilainen lähde- ja tutkimustieto, sekä muu koulutukseeni sisältyvä tietämys. Myös tutkijan omat aiemmat kokemukset ja persoona ovat aina läsnä haastattelutilanteissa, aineiston analyysissä ja käsittelyssä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 25). Koin itsekin vanhempana empatiaa haastateltavieni kokemuksien vuoksi ja minun oli helppo yhtyä heidän tuntemuksiinsa lastensa puolesta kokemastaan huolesta ja hädästä. Uskon, että oma vanhemmuuteni on osaltaan lisännyt mielenkiintoani tutkimaani aihetta ja vanhempien näkemyksiin syventymistä kohtaan.

4.3 Aineiston analyysi

Kuten laadulliselle sisällönanalyysille on ominaista, aineistoni analyysi käynnistyi jo osana aineiston suunnittelua ja keräämistä. Analyysin vaiheet eivät myöskään ole suoraan jaoteltavissa tai eroteltavissa toisistaan, vaan ne elävät tutkimuksen mukana. (ks. Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11-12.) Johtuen ehkäpä aiemmasta tietämyksestäni ja työkokemuksestani väkivallasta ja väkivaltatyön tematiikasta, huomasin analyysini alkavan spontaanisti jo haastattelujen aikana sekä etenkin litteraatiota tehdessäni. Aihe on itseäni kiinnostava, jonka vuoksi minun on ollut helppo

pudottautua tutkielmani maailmaan. Jo haastatteluiden aikana tein alustavia huomioita toistuvista teemoista ja haastateltavieni vastausten eroavaisuuksista. Teemahaastattelun hengessä pystyin myös näin ollen esittämään tarkentavia kysymyksiä haastateltaviltani tarpeen mukaan (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47; Tuomi & Sarajärvi 2018, 88).

Haastatteluiden jälkeen aineistooni tutustuessani, huomasin siinä korostuvan myös muita seikkoja kuin mitä olin alun perin ajatellut. Olin kertonut jokaisen haastattelun aluksi, että tutkimukseni käsittelee haastateltavien ajatuksia integroidusta väkivaltatyöstä, eikä haastateltavien tarvitse kertoa tai syventyä omiin tai lapsen väkivallan kokemuksiin (ks. myös Honkatukia, Nyqvist & Pösö 2006, 300). Ajatuksenani oli, että he voivat näin itse säädellä kertomaansa siten kuin heistä se tuntuu hyvältä (ks. myös Kuula 2006, 124-125). Kerroin heille kuitenkin myös, että haastattelussa on tilaa liikkua melko vapaasti aiheen ympärillä, ja että he voivat halutessaan kertoa myös väkivallasta. Jokainen haastateltavani päätti kertoa perheessään esiintyneestä väkivallasta ja tuoda esiin nämä kokemuksensa ja tunteensa. Huomasin tämän seikan korostuvan jokaisessa haastattelussani, minkä vuoksi päädyin lisäämään toisen tutkimuskysymyksen (millainen kuva lasten perheissään kokemasta lähisuhdeväkivallasta välittyy vanhempien kertomana?). Halusin näin kuunnella aineistoani ja kunnioittaa vanhempien halua kertoa herkästä, mutta tärkeäksi kokemastaan aiheesta (ks. myös Granfelt 2017, 380). Laadulliselle tutkimukselle onkin ominaista sen prosessimainen luonne, sen salliminen ja arvostaminen (Kiviniemi 2018, 73-74).

Toteutin aineistoni sisällönanalyysin teoriaohjaavasta (abduktiivinen sisällönanalyysi) näkökulmasta, mutta myös aineistolähtöistä (induktiivinen sisällönanalyysi) lukutapaa hyödyntäen. Teoriaohjaavuus analyysissäni ilmenee teoreettisen viitekehyksen ja aiemman tutkimustiedon vaikutuksena tutkielmani synnyssä. Viitekehykseni ja aiempi tutkimustieto ovat vahvasti ohjanneet aineistoni keruuta ja myös analyysiä. Olennaista teoriaohjaavuuden kannalta on, että aiemman tiedon merkitys on tunnistettavissa tutkielmassani. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 109.) Olen halunnut korostaa tutkielmassani mahdollisimman paljon haastateltavieni ääntä, minkä vuoksi olen käyttänyt tutkielmassani myös aineistolähtöistä lukutapaa. Tarkoitan tällä analyysini etenemistä aineistoani kuunnellen, eikä pelkästään teorian ohjaamana. (ks. myös Nikupeteri 2016, 109-110.) Tutkielmani nojaa viitekehukseensä ja aiempaan teoriatietoon kuitenkin siinä määrin, että ”puhdas” aineistolähtöisyys ei olisi ollut mahdollista (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109-110). Puhtaan aineistolähtöisyyden mahdollisuutta on myös laajemmin

kyseenalaistettu ja pidetty käytännössä mahdottomana (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 19-20; Tuomi & Sarajärvi 2018, 109).

Aineistooni tutustumisen ja kokonaiskuvan saamisen vuoksi kuuntelin haastattelujeni nauhoituksia ennen varsinaisen litteroinnin aloittamista ja myös sen aikana. Kuten Hanna Kiuru (2015) väitöskirjassaan, pyrin näin säilyttämään mielessäni haastattelujen tunnelmaa ja haastattelutilannetta. Litterointini tarkkuutta ohjasivat tutkimuskysymykseni ja analyysimenetelmäni, joiden kautta olen kiinnostunut tekstin sisällöstä, enkä niinkään tavoista miten se on sanottu. Tämän vuoksi litterointiini eivät kuuluneet esimerkiksi puheen äänenpainot, äännähdykset tai tietyt toistuvat täytesanat (Ruusuvuori & Nikander 2017, 427-429). Litteroinnin yhteydessä poistin teksteistä kaikki henkilöiden tunnistetiedot (nimet, kotipaikat ja myös työntekijöiden nimet ja jopa lasten sukupuolet) ja nimesin haastateltavani tunnuksilla H1, H2 jne. Tein anonymisoinnin erityisen tarkasti, sillä tutkimuksessani tulee esiin, että haastateltavani ovat olleet Turussa Pilarin asiakkaina, mikä olisi voinut mahdollistaa haastateltavieni tunnistettavuuden (ks. Kuula 2006, 132-133; Luomanen & Nikander 2017, 289). Litteraatiotekstiä kertyi yhteensä 92 sivua, 1,5 rivivälillä fonttikoolla 12. Litteroinnin jälkeen, luin jälleen tekstejä tällä kertaa pohtien tutkimuskysymyksiäni. Pyrin säilyttämään ja pitämään mielessäni haastatteluiden kokonaiskuvan, minkä uskon auttaneen minua analyysissäni alkuun ja eteenpäin. Kiuru (mt., 78) käyttää termiä toistuva luenta kokonaiskuvan saamiseen pyrkivästä luennasta.

Miles ja Hubermann kuvaavat laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmivaiheisena: 1) pelkistämisenä eli redusointina, 2) luokitteluna eli klusterointina ja 3) teoreettisten käsitteiden luomisena eli abstrahointina. Perustin mukaillen tähän jaotteluun tutkimukseni sisällönanalyysin, mikä lähtökohdiltaan teoriaohjaavana toteutettuna tarkoittaa etenemistä aineistolähtöistä sisällönanalyysia käyttäen, mutta käsitteellistämisvaiheessa empirian liittämistä teoriaan. (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2018, 122-123, 133.) Määrittelin analyysiyksiköksenä ajatuskokonaisuuden (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 122), mikä analyysissäni tarkoittaa haastateltavieni vastauksissa näkyviä ajatuskokonaisuuksia, joita he muodostivat sekä spontaanisti puheessaan että haastatteluteemojeni pohjalta. Ajatuskokonaisuuksia syntyi myös heidän omissa ajatusprosesseissaan esimerkiksi heidän palatessaan aiheeseen jälkikäteen sitä täydentäen ja tarkentaen.

Analyysini alkoi Milesin ja Hubermannin edellä mainitun jaottelun mukaisesti pelkistämällä (redusointi) eli karsimalla aineistosta oman tutkimukseni kannalta epäolennaisen (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Kävin systemaattisesti läpi litteraationi ja tekstinkäsittelyohjelma Microsoft Wordia käyttämällä värikoodasin tekstit liittyen kahden tutkimuskysymykseni aihealueisiin (millaisia näkemyksiä vanhemmilla on integroidusta väkivaltatyöstä oman lapsensa näkökulmasta tarkasteltuna? ja millainen kuva lasten perheissään kokemasta lähisuhdeväkivallasta välittyy vanhempien kertomana?). Tämän jälkeen loin näistä värikoodein merkityistä tekstiosuuksista uuden Word-tiedoston, minkä myötä redusoitu osuus jäi pois. Tarkistin vielä, ettei asiayhteydestä irrottaminen hajottanut tai muuttanut ajatuskokonaisuuksien ydintä.

Seuraavassa vaiheessa luokittelin (klusteroin) tekstini. Jatkoin edelleen tutkimuskysymysten ohjaamana, jolloin lähtötilanteessa minulla oli kaksi värikoodia: sininen= integroitu väkivaltatyö ja punainen= lapsen kokema lähisuhdeväkivalta. Aloin ”tarkentaa värien sävyjä” ja edelleen Wordin avulla värikoodausta tehden yhdistin samankaltaisuuksia teemoittain (esim. vaalean sininen = tuen tarve vanhempana, vaalean punainen= huoli lapsesta), joista kokosin alaluokat. Klusteroinnin jälkeen palasin Milesin ja Hubermannin mukaisesti teorian pariin ja yhdistin aineistostani löytämäni alaluokat teoreettiseen viitekehykseeni (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Hyödynsin myös haastattelujeni teemoja sekä työkokemustani väkivaltatyöntekijänä. Koin tässä vaiheessa tyytyväisyyttä erityisesti siitä, että alun perin teoriasta nousseet teemani yhdistyivät aineistossani ja analyysissäni jälleen, ikään kuin olisin matkannut tietyn matkan ja nyt ympyrä sulkeutuisi jälleen. Loin vielä yläluokat, jotka käsitteellistin (abstrahoin) ja yhdistin teoriaan (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 123). Pyrin kuitenkin säilyttämään koko analyysini ajan aineistolähtöisen lukutavan, jotta aineistoni merkitys pysyisi keskiössä. Esittelen analyysini sisällön tarkemmin tutkimustuloksiani käsittelevissä luvuissa 5 ja 6.

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkielmani sensitiivinen aihe on vaatinut erityisen tarkkaa eettistä pohdintaa alusta alkaen. Väkivalta on arka ja henkilökohtainen tutkimusaihe, jota tutkittaessa tulee pohtia esimerkiksi tutkijan oikeutta nostaa esiin mahdollisesti tuskallisia seikkoja (Honkatukia ym. 2006, 300). Sensitiivisen aiheeni lisäksi, myös haastatteluiden kohderyhmänä väkivaltaa kokeneiden lasten vanhemmat ovat luokiteltavissa haavoittuvassa asemassa

oleviksi haastateltaviksi (Luomanen & Nikander 2017, 288-289). Aineistoni on kerätty väkivaltaa itsekin kokeneita ihmisiä haastatteleamalla aiheesta, joka erityisesti yhdistettynä vanhemmuuteen saattaa herättää monenlaisia epävarmuuden ja ristiriitojen tuntemuksia. Haastatteluissani korostuivatkin voimakkaat tunteet, kuten vanhemmuuteen liittyvä syyllisyys, hätä oman lapsen väkivaltakokemuksista, suru, menetys jne. Koin hyötyväni aiemmasta väkivaltatyön kokemuksestani kohdatessani haastateltaviani ja pystyin mielestäni luomaan myös heille turvallisen tunteen, että he voivat puhua vapaasti ja myös minua säästämättä (ks. Luomanen & Nikander 2017, 291). Granfelt (2017, 381) puhuu kerronnallisuuden tilan luomisesta. Huolimatta aiheen sensitiivisyydestä, olen pohtinut myös sensitiivisyyden kokemuksen yksilöllisyyttä mikä ei välttämättä ole ulkoapäin määriteltävissä. Mielestäni onkin tärkeää, ettei sensitiivisyyttä määritellä tutkijasta käsin, vaan haastateltava tarvittaessa itse määrittää aroiksi aiheiksi kokemansa sisällöt (ks. Kiuru 2015).

Tutkielmaani läpileikkaa väkivallan moninaisuus eri näkökulmista. Suunnitellessani aihettani ja päätyessäni haastattelemaan lasten vanhempia, jouduin pysähtymään eettisyyden äärelle myös integroidun väkivaltatyön näkökulmasta. Tällä tarkoitan sitä, että väkivallan moninaisuus on vahvasti läsnä integroidussa väkivaltatyössä, koska työtä tehdään kaikkien väkivallan osapuolten kanssa. Osallistujilla voi olla hyvinkin erilaiset näkemykset tapahtuneesta väkivallasta, sen syistä ja sen ratkaisumalleista. Aiheeni vuoksi haastateltavikseni valikoitui ihmisiä hyvin erilaisissa elämäntilanteissa ja väkivaltakokemusten kanssa. Olin valmistautunut haastattelemaan myös vanhempia, jotka ovat käyttäneet väkivaltaa lastaan kohtaan. Tämä näkökulma jäi kuitenkin toteutumatta, koska haastatteluun valikoituneiden joukossa ei ollut väkivaltaa lastaan kohtaan käyttäneitä.

Aineistonkeruuni onnistumisen kannalta ratkaisevassa roolissa olivat Pilarin kriisi- ja väkivaltatyöntekijät, jotka tutkimussuunnitelmani pohjalta pohtivat mahdollisia haastateltavia tutkielmaani. Nikupeteri (2016, 87) pohtii ammattilaisten eräänlaista ”portinvartijan” asemaa haastateltavien valikoitumisessa. Työntekijät pohtivat mahdollisia haastateltavia tutkimusasetelmani näkökulmasta, mutta myös ajoituksen kannalta siten, ettei haastattelu kuormittaisi tai vaarantaisi perheiden tilannetta. Pohdimme työntekijöiden kanssa yhdessä sitä, ettei ole eettistä tai tarkoituksenmukaista haastatella akuutissa väkivaltatilanteessa olevaa vanhempaa. Haastatteluun osallistuminen ei myöskään saa tuottaa osallistujille haittaa tai vahinkoa (Mullender

2002, 36; Luomanen & Nikander 2017, 289). Koin yhteistyömme arvokkaaksi ja toisaalta sensitiivisen aiheen, kuten väkivallan, ympärillä liikuttaessa seikat, kuten turvallisuus ja luottamus korostuvat (Nikupeteri 2016, 89). Uskon, että haastateltavieni merkittävänä syynä suostua haastatteluihin oli yhteistyöni Pilarin työntekijöiden kanssa, joilla oli jo työskentelyyn perustuva luottamuksellinen suhde haastateltaviin (ks. myös Nikupeteri 2016, 87; Nikupeteri & Laitinen 2017, 10). Tutkimukseni eettisyyden ja validiuden kannalta on huomattava, että haastateltavikseni valikoituivat työntekijän arvion mukaan ne vanhemmat, joiden ajateltiin suostuvan ja pystyvän haastatteluun. Nämä henkilöt olivat käyneet väkivaltatyöskentelyn loppuun keskeytyksettä ja he olivat kiinnittyneet ja motivoituneet avunsaamiseen. Tämän voidaan arvella indikoivan myös tyytyväisyyttä työskentelyyn, jos vertailuryhmänä ovat ne, jotka keskeyttivät työskentelyn. Kuten Nikupeteri (2016, 87), otan huomioon, että aineistoni on tästä näkökulmasta valikoitunutta ja kuvaa vain pientä osaa väkivaltaa kokeneiden lasten vanhempia.

Olen joutunut tutkimukseni aikana pohtimaan, onko vanhempia haastatteleamalla jäänyt jotain sanomatta ja onko välittynyt kuva kovinkin poikkeava siitä mitä lapset itse olisivat kertoneet. Myös Eskonen (2005, 47) on käynyt samaa pohdintaa, mutta lähestynyt asiaa vanhempien näkökulmasta haastateltuaan lapsia. Lapsilta itse kysyttäessä tulokseni olisivat voineet olla erilaisia. Tutkielmani kuvaakin vanhempien läpi välittyvää viestiä lasten kokemuksista, enkä voi olla aivan varma olisiko se yhdenmukainen lasten itsensä kertomana.

Tutkielmaani tehdessäni olen pyrkinyt olemaan tietoinen omista ennakkokäsityksistäni, jotka ovat syntyneet aiemmin Ensi- ja turvakodin työntekijänä väkivaltatyötä tehdessä, tutkimus- ja lähdeoteksiin perehtyessäni, sekä oman elämäkokemukseni kautta. Olen pyrkinyt säilyttämään tutkijan objektiivisen position mm. itsereflektiota ja tutkielmaani saamaani ohjausta hyödyntäen. Analyysivaiheessa keskityin tarkastelemaan aineistoani mahdollisimman avoimin silmin, jotta sen sisältö avautuisi haastateltavieni äänellä, eikä kuvastaisi esimerkiksi minun ennakkokäsityksiani (ks. esim. Gordon 2006, 247).

5 VANHEMPIEN NÄKEMYKSIÄ INTEGROIDUSTA VÄKIVALTATYÖSTÄ

Analyysini punaisena lankana ovat olleet tutkimuskysymykseni, joiden pohjalta toteutin analyysini ja jaoin sen kahteen lukuun. Analyysini ensimmäinen luku käsittelee vanhempien näkemyksiä integroidusta väkivaltatyöstä. Luku jakautuu neljään alalukuun, joissa analysoin vanhempien näkemyksiä integroidusta väkivaltatyöstä lastensa avun tarpeen ja tuen saamisen, vanhemman oman tuen saamisen, kaikkien osapuolten kanssa tehtävän työn ja tuen yksilöllisyyden kautta.

5.1 Näkymättömien lasten tuen tarve ja saatu tuki

*Kulkunen tuli kilisten portaan kerrallaan alas ja pysähtyi hetkeksi joka askelmalle. Muumipeikko oli odottanut Ninniä koko aamun. Mutta jännittävin ihme ei tänä aamuna ollutkaan hopeakulkunen, vaan käpälät.
(...)*

Muumipeikko ryntäsi puutarhaan ja huusi: ”Äiti! Hän on saanut käpälät! Käpälät näkyvät!” (Jansson 1972, 107-108.)

Edellä oleva lainaus kertoo siitä, miten kaltoinkohtelun seurauksena näkymätön ja vain kulkusta kilisyttämällä kommunikoiva näkymätön lapsi Ninni alkoi vähitellen tulla näkyväksi. Tätä ennen oli kuitenkin tapahtunut paljon. Tuu-tikki ja Muumit olivat havainneet Ninnin tuen tarpeen, tarttuneet siihen ja häntä oli yritetty auttaa monin tavoin. (ks. mt.) Haastattelemini vanhempien kuvaukset perheiden väkivaltatilanteista ja lasten

tuen tarpeista väkivaltatyöhön hakeutumisen ajalta olivat vaihtelevia ja niissä korostui perheiden ja tilanteiden yksilöllisyys. Osa vanhemmista kuvasi lasten elämää väkivallan piirissä rikkinäiseksi ja ajoittain myös epätoivoiseksi. Perheen hakeutuessa väkivaltatyöskentelyn piiriin, tilanne oli saattanut olla jo hyvin tuskaisa. Väkiältä oli voinut jatkua useiden vuosien ajan ja perheen omista yrityksistä huolimatta tilanne ei ollut parantunut vaan joissain tapauksissa päinvastoin pahentunut:

T.O.: Ku te alotitte täällä, ni millanen sun mielestä se lasten tilanne oli silloin?

H4: Hmm, epätoivone. Et kyl se oli niinku koko perheen kannalt niinku epätoivone... Et jotain täytyy nyt tehdä. Et joku täytyy tähän tulla, joka katkasee... Mut me ei mistään löydetty sitä.

Orasen ja Keräsen (2006, 64-68, 82) mukaan väkivallalle altistumisen vaikutukset lapsiin ovat vaihtelevia ja yksilöllisiä, ja samankin perheen lapset voivat reagoida väkivaltaan hyvin erilaisin tavoin. Traumakokemuksen syntyyn vaikuttavat muun muassa koetun väkivallan laatu, määrä ja aiemmat elämäkokemukset, sekä lapsen ikä ja kehitystaso. Myös erilaiset suojaavat tekijät, kuten esimerkiksi muut läheiset ihmissuhteet ja muutoin vakaa elämäntilanne voivat ehkäistä vakavien vaikutusten ja traumatisoitumisen riskiä ja vakavuutta. Toisaalta riskitekijät, kuten esimerkiksi päihteille altistuminen tai perheessä esiintyvät mielenterveysongelmat voivat lisätä lapsen riskiä traumatisoitua ja myös hidastaa tai estää siitä toipumista. (Oranen 2001, 27, 55-58, 61-62.) Lapsen aika - projektissa väkivallan vaikutukset lapsille tunnistettiin moninaisina psyykkisinä, emotionaalisina, sosiaalisina ja kognitiivisina oireina (Oranen 2001, 56-57; ks. myös Huovinen 2017, 36). Haastattelemi vanhemmat kertoivat huomanneensa lapsissaan väkivallan aiheuttamina oireina pelkoa, ahdistuneisuutta, levottomuutta ja varuillaanoloa. Vanhemmat myös kertoivat lastensa unioingelmista, vaientumisesta, sulkeutuneisuudesta ja miellyttämisen tarpeesta (vrt. myös Mullender ym. 2002, 95, 182-183). Eskosen (2005) ja Huovisen (2017) kuvaamat lasten yksilölliset reagoimisen tavat väkivaltaan tulivat esiin aineistossani ja saman perheen sisarusten välillä saattoi olla suuriakin eroja (ks. myös Laaksamo 2001; Oranen & Keränen 2006, 64-68, 82). Myös tutkielmassani aiemmin esittelemät Huovisen (mt., 84-100) muodostamat väkivaltaa kokeneen lapsen identiteettikertomukset tulivat esiin minun haastatteluissani, joissa vanhempien

kuvauksissa esiintyi kapinoitsijoita, helppoja tai näkymättömiä lapsia. Haastattelemiini vanhemmat kuvasivat lastensa erilaisia reagoimisen tapoja seuraavasti:

”(...) ku ei oo niinku lapsi enää ja hän on niinku haavanlehti, ku se äiti on niin... Ja hän on peitelty kaikki äitin jutut vuosien ajan ja mitä on ollu ja se on tehny siit lapsest tosi sulkeutuneen. Ja siit mää sen huomaa, et tää lapsi tarvii apuu.” (H5)

”Se oli sellanen, et hän ehkä vähän vetäytyi ja hiljentää itsensä. Miten mää sen selittäisin, niinku tekee itsensä tavallaan ehkä näkymättömäksi, mutta sitte samalla hänen kans kaikki pienet asiat tulee vastaan, niissä tulee... purkautuu tosi vahvasti kaikki tunteet.” (H2)

Lapsen hätä voi havahduttaa ja on usein keskiössä vanhemman avun hakemisen syynä, vaikka omaan tuskaan tai tilanteeseen olisi jo turtunut (Husso 2003, 301, 145; ks. myös Oranen 2001, 25; Mullender ym. 2002, 183). Lähes kaikki haastateltavani kertoivat tärkeimmäksi syykseen väkivaltatyön piiriin hakeutumiselle lapsensa tarpeen saada apua. Integroidun väkivaltatyön yhtenä tavoitteena on tehdä lapsen asemaa näkyväksi perheen väkivaltatilanteessa (Turun ensi- ja turvakoti 2018, 8) ja työmuotoa on perusteltu lapsen näkökulman korostamisen kannalta (Stanley & Humphreys 2015; 2017). Pyysin haastatteluissa vanhempia pohtimaan lapsen asemaa ja näkyvyyttä integroidun väkivaltatyön asiakkaina. Vanhemmat kertoivat, että lapsi oli saanut väkivaltatyöskentelyn kautta yksilöllistä tukea kokemaansa väkivaltaan (ks. myös Mullender 2002, 87-88). Vanhemmat nimesivät lapselleen olleen erityisen tärkeää tulla kuulluksi. Vanhemmat korostivat ammatillisen työskentelyn merkitystä, jolloin lapsen ei ollut tarvinnut miettiä oman vanhempansa kuormittumista tai olla lojaali vanhemmilleen (ks. Oranen 2001, 49). Osa vanhemmista kertoikin lastensa kärsineen väkivallan lisäksi myös ollessaan vanhempien välisessä ristitulessa riitelyn keskellä, jolloin neutraalin ammatillisen tuen merkitys korostui:

” Nii, he sai niinku simmost tukee, et he voi kertoo niinku jollekki muulle aikuiselle ihmiselle että.... Et, lapsi sai puhuu avoimesti ja kertoo sitte näistä asioista. Et, ku eihän hän halunnu mulle aiheuttaa lisää päänvaivaa, ni hän sai sitte purkaa sitä pahaa oloa täällä pois.” (H1)

”No kyl mä sanon, et ne on myöski saanu semmost, et he on tullu kuulluks, se on ollu se isoin. Et joku kuuntelee niit, et niil on huolii ja ongelmii ja mitä he sanoo. Kyl he varmaan tulee munki kans kuulluks, mut se on eri asia ku mä oon vanhempi.(...)” (H5)

Vanhemmat kokivat lapsensa saaneen väkivaltatyön yksilötason työskentelystä turvallisuutta, myönteisiä kokemuksia aikuisista, positiivista palautetta ja huomanneet hyvää itsessään. Vanhemmat kokivat, että lapsi oli halutessaan saanut käsitellä kokemuksiaan ja tapahtunutta väkivaltaa. Osa vanhemmista kertoi työskentelyn lisänneen lapsen keinoja ja rohkeutta kohdata myös muita vastoinikäymisiä, kuten hankaluuksia kaverisuhteissa tai arkuutta oman mielipiteen sanomisessa. Vanhemmat pitivät tärkeänä viestinä lapselleen myös sitä, että apua saa hakea, vaikeista asioista puhua ja tunteita näyttää. Eräs vanhemmista koki lapsen väkivaltatyöstä saaman tuen näkyneen lapsessa seuraavanlaisesti:

”Ja, et kyl se niinku se tilanne, ku rupes siin rauhottumaan, ku käytiin täällä ni tota, niinku huomias just, et lapset alko.... niinku pystys puhuun meillekki jo. Et kyl se vaikuttaa siihe niinku lapseen simmoseen niinku selviytymiseen vaikeis tilanteis.” (H1)

Osa vanhemmista kertoi, ettei käynneistä ollut suurempaa hyötyä lapselle, sillä lapsi oli ollut väkivallan tapahtuessa ja väkivaltatyöskentelyn aikaan niin pieni. Ajatus siitä, ettei pieni lapsi hyödy väkivallan käsittelystä (vrt. Oranen 2001, 45-47) tuntuu elävän tiukasti. Eskonen (2005, 64) huomauttaa lasten näkymättömyyden tulevan esiin joskus myös ammattilaisten keskuudessa. Kuten Oranen (mt. 46-47) on todennut, pientenkin lasten väkivaltatyö on perusteltua, eikä pelkästään vanhempaa auttamalla pystytä välttämättä varmistamaan lapsen riittävää tuen saamista kokemustensa käsittelyyn. Muun muassa Laaksamo (2001, 102-114) muistuttaa vanhemmuustyön merkityksestä ja korostaa lapsen turvallisuuden tunteen lisäämistä suuntaamalla vanhemman ajattelua kohti lasta. Tällöin myös esimerkiksi vauvat ja pienet lapset ovat osana väkivaltatyötä (ks. myös Turun ensi-

ja turvakoti ry 2018, 8). Seuraavan lainauksen vanhemman lapsi oli alle kouluikäinen osallistuessaan työskentelyyn:

”Et se ehkä... jos hän olis vähän vanhempi ja osais ymmärtää ni sit mä uskon, et olis niinku erilainen...Et, hän silloin ite vois saada enemmän apuu itselleen suoraan, mutta hän on vielä niin pieni että...” (H2)

Vanhemmat kokivat myönteisenä pienenkin lapsensa saaman positiivisen huomion ja käynnit ”turvapaikassa”, kuten yksi vanhemmista asian ilmaisi. Haastatteluissa tuli esiin myös väkivaltatyön käyntien merkitys lapselle rauhallisena hetkenä työntekijän kanssa, jolta lapsi sai erityistä huomiota ja mukavaa yhdessäoloa esimerkiksi lautapeliä pelaten. Tämän lisäksi lapsella oli ollut mahdollisuus jutella turvallisen aikuisen kanssa mieltä painavista asioista tai vaikka mukavistakin tapahtumista. Vanhemmat arvostivat lastensa saamaa kohtaamista ja etenkin empaattista työtettä, joka oli vanhempien mukaan ollut lapsille tärkeää. Työskentely oli myös saattanut olla aluksi haastavaa lapsille ja vanhemmat olivat motivoineet lapsia tulemaan mukaan työskentelyyn. Osa vanhemmista kertoi, että lapsen oli ollut vaikea puhua työntekijöille, jotka olivat olleet aluksi vieraita aikuisia. Lisäksi osa lapsista ei ollut vanhempien mukaan tottunut puhumaan väkivallasta tai käsittelemään vaikeita kokemuksiaan. Lasten toinen vanhempi oli saattanut vastustaa käyntejä ja myös kertonut siitä lapsille, jonka vuoksi haastatteleman vanhempi arveli tilanteen olleen hyvin vaikea lapselle. Vanhemmat tunnistivat lastensa väkivaltakokemusten käsittelyyn liittyviä vaikeuksia:

”(...) Se on kauheen vaikee tommosel pienel lapsel, ku hän ei luota aikuiseen missään asias ja sit ku ruvetaan niit asioit puhumaan ja käsittelemään niit sit.” (H5)

Vanhemmat kertoivat, etteivät tarkalleen tiedä mitä lasten kanssa oli käsitelty väkivaltatyön tapaamisilla ja he pitivät tärkeänä myös lasten saamaa omaa yksityisyyttä työskentelyssä. Vanhemmat kertoivat sanoneensa lapsilleen, että väkivaltatyöntekijän kanssa voi puhua luottamuksellisesti mieltä painavista asioista. Vanhemmat pitivät hyvänä toimintatapana sitä, että he olivat saaneet tietoa lastensa ajatuksista ja kokemuksista työntekijöiden kautta yhteistapaamisilla ja saamansa yhteenvedon muodossa. Vanhemmat kuvasivat lähisuhdeväkivallalle ja lasten tilanteelle sokeutumista, jolloin ei enää itse ”osaa puhaltaa peliä poikki”, kuten eräs vanhempi ilmaisi (vrt. Husso

2003, 71-71). Vanhempien mukaan myöskään väkivaltaa käyttävä ei aina ymmärrä, kuinka haitallista ja vakavaa hänen käytöksensä on ja siihen tarvitaan tiukkaa kannanottoa työntekijältä. Vanhemmat nimesivät integroidun väkivaltatyön vahvuudeksi sen, että työntekijät olivat itse työskennelleet lapsen kanssa, jonka vuoksi heillä oli ensikäden tietoa lapsen surusta ja peloista:

(...) ne velvollisuudet on siel, mut ne jää hoitamatta, ni silloin se työntekijä hoitaa sen kallon roolin, mikä saa sen lapsen avautumaan ja kertomaan, että mitä on vanhemmat mulle aiheuttanu. Et ku eihän lapsi sitä pysty vanhemmalle sanoo suoraan. (H1)

Vanhemmat kokivat väkivaltatyöskentelyssä tärkeänä lapsen ikätason huomioivan lähestymistavan, mikä oli auttanut lapsia kiinnittymään työskentelyyn. Myös Mullender ym. (2002, 11) ja Oranen (2001) korostavat lapsen yksilöllisyyttä väkivaltaa kohdatessaan ja sitä työstäessään. Vanhemmat kertoivat lastensa hyötynneen ja pitäneen erilaisista käytetyistä toiminnallisista menetelmistä ja että myös heidän itsensä oli ollut helpompi käsitellä tiettyjä aiheita esimerkiksi menetelmäkorttien avulla. Vanhemmat kertoivat, että työntekijöiden ammattitaitoon oli kuulunut erilaisten persoonallisuuksien huomioiminen ja erityisesti lasten kohdalla vanhemmat kokivat tärkeäksi lastensa saaman lapsilähtöisen ja lempeän työotteen (ks. myös Oranen 2001). Haastattelemani vanhempi kuvasi lapsen näkökulman esilläoloa väkivaltatyössä seuraavasti:

”Lasten ääntä on omat työntekijät (...) aika selkeesti tuonu esille sen lasten kokemuksen. Ja kerto, mitkä on ollu keskeisii aiheita lapsille. He kertoi just, et mitkä asiat on aiheuttaneet lapsille pahaa oloa ja mist se on tullu. Sit puhuttiin aika paljonki siit ja pohdittiin sit sitä niinku, et mitä sil voi tehdä. Mä nään kyl et tääl on kyl ollu lapsikeskeinen tää lähestymistapa, ihan selkeesti.” (H1)

Lapsen näkymättömyyden teema seurasi ja tuli esiin tutkielmani eri vaiheissa. Näkymättömyys ja äänettämyys kuvaavatkin lasten kokemuksia ja asemaa usein väkivallan yhteydessä (ks. Oranen 2001, 44; Mullender 2002, 81; Taipale 2016; Huovinen 2017, 89; Nikupeteri & Laitinen 2017). Yksi haastateltavani yhdisti spontaanisti oman ja lapsensa tarinan Muumilaakson näkymättömän lapsen tarinaan ja

kertoi kokeneensa itsensä omassa lapsuudessaan näkymättömänä lapsena Ninninä (ks. Jansson 1972). Hän kertoi vaientaneensa itseään ja omia tunteitaan lapsuudessaan huomattuaan, etteivät aikuiset pystyneet vastaamaan hänen tarpeisiinsa. Vanhempi halusi ehkäistä oman lapsensa saman kokemuksen puuttumalla väkivaltaan lapsen ollessa vielä pieni:

”Et sellasta henkistä ja hengellistä väkivaltaa on sit sieltä ja mä jotenkin ennaltaehkäistäkseni sitä, että mun lapsi joutuu samanlaiseen tilanteeseen tai että hänestä kasvaa samanlainen ku minä, hmm, niinku sellanen näkymätön lapsi. Halusin tuoda hänet tänne.” (H2)

Vanhemmat toivat haastatteluissa muutoinkin esiin huoltaan väkivaltaisten tai muutoin traumaattisten kokemusten siirtymisestä omien lastensa kannettavaksi. Pohdinta yhdistyi usein ylisukupolviseen ajatteluun (esim. Husso 2003, 17; Nietola 2011, 20; Nousiainen 2013, 84-85), jonka yhteydessä vanhemmat kertoivat myös omista vaikeista lapsuuden kokemuksistaan liittyen väkivaltaan:

”Halusin välttää sitä, että mun lapsi ottaa kantaakseen samanlaisia asioita kun mä. Aloin huomaamaan itessäni vähä samanlaista piirrettä, kun mun äidissä. Kun se masennus ottaa vallan. Eikä pysty olemaan sellanen vanhempi ku haluais olla.” (H2)

Myönteisenä kehityksenä väkivallan näkymättömien lasten kannalta, kaikki haastattelemani vanhemmat tunnistivat lapsensa avun tarpeen ja kokivat lapsilla yksilöinä olevan oikeus apuun. Lapsen aika -projektin aikaan vuonna 1997-2001 lapset määrittyivät vielä usein näkymättömiksi vanhempiensa puheissa liittyen väkivaltaan, eikä heidän osallisuuttaan eikä avun tarvettaan aina nähty vanhempien väkivaltilanteissa (Oranen 2001, 44-48).

5.2 Tuki omaan vanhemmuuteen

Seuraavana päivänä Ninnillä oli mekko päällään. Hän näkyi jo kaulaa myöten, ja tullessaan alas aamukahville hän niiasi ja piipitti: ”Kiitoksia paljon.” Kaikki ällistyivät niin, etteivät kyenneet sanomaan mitään.

(Jansson 1972, 110.)

Näkymätön Ninni oli alkanut toipua, mutta edistystä tapahtui kuitenkin vain vähitellen. Ninni alkoi pikkuhiljaa tulla näkyviin ja saada myös puhekykynsä takaisin. Tämä oli vaatinut kuitenkin monenlaista tukea. (ks. mt.) Integroituun väkivaltatyöhön osallistuneet vanhemmat kokivat lapsensa saaneen apua väkivaltatyöstä sekä lapsen yksilötason työskentelyn että koko perheen työskentelyn kautta. Vanhempien puheessa korostuivat lapsen saaman yksilötyöskentelyn merkitys apuna lapselle itselleen ja perhetason työskentelyssä apuna lapsen olosuhteiden muutokseen. Vanhemmat toivat haastatteluissa esiin runsaasti väkivallan erilaisia vaikutuksia omaan vanhemmuuteensa, kuten uupumista, stressioireita, psyykkisiä terveysongelmia, turvattomuutta ja pelkotiiloja (ks. myös Hannonen 2001, 70-72). Osa vanhemmista oli kokenut niin kovaa fyysistä väkivaltaa, että lapset olivat olleet sukulaisilla tai ystävillä hoidossa vanhemman ollessa sairaalahoidossa. Huovinen (2017, 36) korostaa vanhemmuuden kautta ilmeneviä merkittäviä väkivallan vaikutuksia lapsille, jotka saattavat olla myös hyvin vakavia. (vrt. myös Oranen 2001, 26.) Eräs vanhemmista kuvasi omaa uupumistaan väkivaltaan ja siitä seurannutta lapsen tilannetta seuraavasti:

T.O.: Miten sä aattelit, et sun lapsi voi sillon? Et huomasko hän?

H2: Huomas. Kyl hän varmasti huomasi. Mä olin itkunen koko ajan ja mä olin paniikissa koko ajan. Sydän tykytti. Siis mulla sydän tykytti viikon ajan ja alko tulla rintakipu ja mä en pystynyt niinku rauhottuun yhtään, en pystynyt istuun paikoillani. Et ei se oo mitenkään mahdollista, ettei hän ois huomannu.

Osa vanhemmista koki lasten hyvinvoinnin vähitellen parantuneen väkivallan loppumisen myötä, jota osalla oli vahvasti edistänyt omaan vanhemmuuteen saatu tuki. Vanhemmat kokivat turvallisuuden lisääntyneen perheessä esimerkiksi sen kautta, että olivat itse vahvistuneet. Ojuri (2006, 29) toteaa vanhemmuustyön onnistumisen olevan todennäköisempää, mikäli vanhempi saa tukea itselleen samanaikaisesti. Näin vanhempi

pystyy suuntaamaan ajatuksensa myös lapseen ja tämän kokemuksiin ja hyvinvointiin kriisitilanteessa. Eräs vanhemmista pohti, että ilman väkivaltatyöstä saamaansa vahvaa tukea ja vahvistunutta itsevarmuutta, myös lapsen tilanne olisi heikentynyt entisestään. Vanhempi painotti näkemystään, jonka mukaan lapsi itse ei pysty muuttamaan olosuhteitaan, eivätkä silloin lapsen yksilökäynnit riitä. Vanhempi kertoi ajatuksistaan seuraavasti:

”(...)mää olen saanut apua, niin mä olen pystynyt olemaan parempi äiti. Et se suora vaikutus mun lapselle tuli lähinnä siitä, että mä voin paremmin (...). Et mun mielestä täs on lähtökohtana se, et mä saan työkaluja siihen ja et mun vointi paranee niin, että mä pystyn olemaan se äiti mikä mun kuuluu olla. (...)” (H2)

Vanhemmuustyö osana väkivaltatyötä on tärkeää, ja se vaikuttaa olennaisesti lapsen saamaan apuun. Vanhempien sitoutuminen omaan työskentelyynsä edistää muutosta kohti turvallisuutta ja myös mahdollistaa lapsen yksilötyöskentelyn toteutumista ja onnistumista (esim. Ojuri 2006, 29-30; Turun ensi- ja turvakoti 2018). Vanhemmat kertoivat lapsensa hyötynneen vanhemman saamasta terapeuttisesta tuesta väkivaltatyön osana. Vanhemmat kuvasivat konkreettisia työskentelyn vaikutuksia:

”Suurin vaikutus mun lapselle on se, et mä oon löytänyt sellasen perusturvan itsestäni. Että tota, omaan intuitioon semmonen luottamus ja omiin kokemuksiin ja omaan pärjäämiseen ja tällasta että. Ja sitten sellanen niinku hyväksyminen kans ehkä, että hyväksyy, että nää asiat on tapahtunu ja hyväksyy, että millasta on tapahtunu ja tapahtuu edelleen ja tota (...) Että mitä se on mitä mä tarviin ja mitä mä kaipaan. Se on selkeyttänyt ehkä mun tunteita tosi paljon, se on ollu tärkeä.” (H2)

Kysyin vanhemmilta myös lasten turvallisuuden lisääntymisestä työskentelyn aikana ja työskentelyn mahdollisista vaikutuksista turvallisuuteen. Osa vanhemmista kertoi saaneensa väkivaltatyöskentelyn kautta vahvuutta ja rohkeutta vaatia väkivallan loppumista, joko rajaamalla tekijää tai eroamalla tästä kokonaan:

”(...) Ni se työntekijä kyl sysäs mut eteenpäin periaattees niinku siinä, et mitä kuuluu hyväksyä ja mitä ei kuulu hyväksyä ja miten pystyn olemaan parempi vanhempi lapsilleni ja turvata heidän hyvinvoinnin ja tasapainosen perheen ja kodin.” (H1)

” Eli se johti siihen, et mä asetin itselleni rajat ja ymmärsin, et mä voin asettaa itselleni rajat ja mä voin kertoa tälle toiselle ihmiselle nää rajat ja jos ei se toinen ihminen kunnioita näitä rajoja ni sitte se ei oo minulta pois sitte, että mulla täytyy olla nää rajat ja niin mä sitte toimin kans. (...) Mua täytyy kunnioittaa ja tota noin, jos tää jatkuu näin, ni ainoo kunnioittava teko mitä mä voin itselleni tehdä on se, että mä lähden pois.” (H2)

Integroidun väkivaltatyön tavoitteena on edistää väkivallan loppumista tai sen vähenemistä (Turun ensi- ja turvakoti 2018). Osa vanhemmista koki lasten turvallisuuden lisääntyneen juuri sen vuoksi, että hän oli pystynyt irtaantumaan väkivaltaisesta puolisosta, joka ei ollut ottanut vastaan esimerkiksi tarjottua väkivaltatyöskentelyä. Husso (2003, 83, 143) nostaa esiin eroamisen yleisyyden väkivaltaisissa suhteissa, mutta kuvaa sitä, miten irtiotto ja ero on monesti viimesijainen keino irtaantua väkivallasta ja tapahtuu siinä vaiheessa, kun muita vaihtoehtoja ei enää ole (ks. myös Hannonen 2001, 76-77). Kuten Husson (2003, 145), myös minun aineistossani eroaminen korostui vaikeana päätöksenä:

T.O.: Mikä se on ollu, mikä sua on auttanut ja mistä sä löysit sen voiman, et nyt tää väkivalta loppuu tähän?

H1: ((Huokaa syvään)). No varmaan se lapsien paha olo. Se, et sä halusit niille parempaa. Et heil kuuluu, he ansaitsee kaiken hyvän. Et he ei ansaitse mitään tämmöstä. Se oli varmaan se mun vahvin voima.

Edellisen lainauksen haastateltavani kuvasi voimiensa keräämistä ja lopulta irti repäisyä väkivaltaisesta pitkästä parisuhteesta. Pariskunta oli hakenut apua vuosien ajan erilaisista palveluista, mutta väkivalta ei ollut miehen taholta siltikään loppunut. Vasta lasten

tilanteeseen havahtuminen oli auttanut väkivaltaa kokenutta vanhempaa tekemään eropäätöksensä ja siten turvaamaan lapsiaan.

5.3 Kaikkien väkivallan osapuolten kanssa työskentely

”Voitteko keksiä, miten saisimme hänet jälleen näkyväksi”, isä sanoi huolestuneena. ”Pitäisiköhän mennä puhumaan jollekin lääkärille?”
”Tuskin”, sanoi äiti. ”Ehkä hän tahtoo olla jonkun aikaa näkymätön. Tuu-tikkihan sanoi, että hän on ujo.” (Jansson 1972, 105-106.)

Muumimamman lähestymistapana on Ninnin kertomuksessa pysyä rauhallisena ja edetä lapsen omassa tahdissa. Muumimamma varmisti myös, että Ninnillä oli turvallinen olo ja myös, että hän sai samalla tavalla hoivaa ja huomiota kuin muutkin perheenjäsenet. (ks. mt.) Integroidun väkivaltatyön keskiössä on kaikkien väkivallan osapuolten kanssa työskentely mahdollisuuksien ja turvallisuuden mukaan (Turun ensi- ja turvakoti ry 2018). Haastattelemani vanhemmat kokivat kaikkien perheenjäsenten kanssa työskentelyä tärkeänä, mutta kuitenkin tietyillä huomioilla ja varotoimenpiteillä. Eräs haastateltavani toi perhetapaamisten merkityksenä esiin muun muassa sen, että toisen sanoman ymmärtämisen kannalta on tärkeää kuulla se itse suoraan toisen sanomana. Seuraava haastateltavani pohti kaikkien osapuolten kanssa tehtävää työtä puolueettoman kokonais kuvan saamisen kannalta:

”Mun mielestä se, et koitetaan hoitaa koko perhettä on hyvä. Sellases tilantees, et yks menee kerrallaan niin se toinen saa etujuoksun siihen. (...) Että, ku jos aattelee sellasta, et mennään eri aikaan sitte, ni millaset mahdollisuudet siitä jää sellaselle keskustelulle. Et se voi olla ihan epäreilu asetelma ihan, ehkä.” (H2)

Vanhemmat pohtivat perhettä kokonaisuutena, jolloin osasta heistä myös tuntui luontevalta, että työskentely toteutuu perheenjäsenten kanssa kokonaisuutena. Säävälä ja Laaksamo (2006) korostavat, että väkivaltatyössä on otettava huomioon väkivallan laajempi dynaaminen kokonaisuus. Kaikkia osapuolia tulee siis myös hoitaa, jotta apu

tavoittaa kaikki väkivallasta kärsivät ja väkivallan kierre katkeaisi. (mt., 139.) Eräs vanhempi myös nosti esiin, että koska eletty elämä ja tapahtumat ovat läsnä joka tapauksessa ihmisessä, niiden tulisi olla myös osa ongelmien ratkaisua. Suurin osa haastateltavistani oli tyytyväisiä saamaansa palveluun, mutta he pohtivat laajemmin väkivaltaa kokeneen asemaa ja korostivat väkivaltaisen ihmissuhteen vaikeaa dynamiikkaa:

”Jossakin tilanteissa saattaa olla ihan hyvä, että pääsee eri aikaan. (...) Et väkivallan uhrille, se et se toinen on siin samaan aikaan, niin saattaa olla liikaa, koska se toinen saattaa alkaa lukemaan sun kasvoilta, lukemaan tai rankaisemaan sen jälkeen.” (H2)

”Nii, se vuorovaikutus on silloin väkivaltatilanteessa jo lähtökohtaisesti epätasa-arvonen, tavallaan niinku. (...) Et ehkä sit sellases perhees, et ollaan kaikki kuitenkin ihan tasavertasii ja et jos kyse onki enemmänki siitä et halutaan säilyttää perhe.... Ja palauttaa parisuhde tai ainaki parantaa niit perhesuhteit, ni silloin se ehkä se samanaikaisuus on hyvä. Mutta silloin sit taas ku toisen ihmisarvo tai terveys tai on ihan niinku fyysinen vaarallinen uhka niin ehkä silloin on tärkeitä se et kaikki pääsee turvaan ja että saadaan niinku tilanne rauhotettuu.” (H2)

Vanhemmat korostivat yksilöllisen harkinnan merkitystä ennen perhetapaamisia. Osa vanhemmista oli sitä mieltä, että pari- ja perhetapaamisiin tulee suhtautua kriittisesti väkivallan kokijan ja lasten turvallisuuden kannalta. Stanley ja Humphreys (2017, 101-103) korostavat huolellista riskien arviointia ennen perhetapaamisia ja työskentelyn kaikissa vaiheissa. Esimerkiksi henkeä uhkaavaa väkivaltaa tai vakavaa lähisuhdeterroria käyttävät tai työskentelyyn sitoutumattomat asiakkaat, hoitamattomat päihde- tai mielenterveysongelmat voivat muodostaa liian suuren turvallisuusriskin. Vanhemmat korostivat työntekijöiden erityistä väkivallan tuntemusta ja ammattitaitoa harkitessa perhetyöskentelyä ja sen toteutuksen aikana. Vanhemmat toivat esiin, että luottamus työntekijään on ensiarvoisen tärkeää ja hänen ammattitaidostaan riippuu keskustelun pysyminen hallittuna. Vanhemmat kokivat erityisen tärkeänä, että jokaisella

perheenjäsenellä oli ollut oma työntekijä. Vanhemmat korostivatkin yksilökäyntien merkitystä:

”Yksilötyöskentelyä pitää olla, mut sit pitää olla myös perhetyöskentelyä ja parisuhdetyöskentelyä. Et kyl se on, ku me ollaan kaikki kuitenkin yksilöi. Ja sit siihe perheeseen kuuluu se parisuhde ja se on suuri osa sitä perhettä ja sitä dynamiikkaa. Mut se yksilöllisyys on tärkeätä. Ku meil on kaikel omat tarpeet ja me ollaan erilaisii ja niinku erilainen kuulemisentarve. Et joku jää kyl kuulematta jos ei oo yksilökäynteit, et se on ollu niinku hyvä tääl.”
(H1)

Stanley ja Humphreys (2017, 101) muistuttavat, että kaikki väkivaltaiset parisuhteet eivät pääty, vaan osa perheistä jatkaa yhdessä väkivallasta huolimatta. Tämä tuli esiin myös minun haastatteluissani. Väkivallan keskellä vuosien ajan eläneen, ei ole helppo irtaantua puolisostaan, vaikka tämä olisi väkivaltainen:

”No, totta kai mä sit sitä eroo siinä mietin ja hyvinkin vahvasti, mut et se tilanne on aina ollu se, et mä en voi erota, ku mun mies rupee niin pal uhkailemaan ja estää sen ihan täysin, et en mä voi vaan, et nyt mä eroon. Et se ei oo niinku, se ei oo mitenkää mahdollist.” (H4)

Kaikki eivät myöskään halua väkivallasta huolimatta erota. Väkivaltaa käyttävään puolisoon saattaa olla voimakkaitakin rakkauden tunteita sekä halua pysyä yhdessä rakennetussa elämässä ja perheenä (Ojuri 2006, 19-20). Säävälä ja Laaksamo (2006, 140-141) korostavat pari- ja perhetyöskentelyn merkitystä lähisuhdeväkivaltatyössä, mutta toisaalta muistuttavat, että sitä ei tule käyttää akuutin väkivaltatilanteen katkaisuun tai muutoin tavoilla, mitkä vaarantavat väkivallan kokijan turvallisuutta. Pari- ja perhetyöskentelyn merkitys korostui myös haastatteluissani. Vanhempien parisuhteen tila oli usein keskeinen tekijä ja vaikutti myös lasten hyvinvointiin, etenkin jos tilanne on kärjistynyt:

”se on tosi asia, et parisuhde on niin isossa roolissa siin perheessä, et sit jos vanhempien välinen dynamiikka on huono, ni sehän räjähtelee sinne

perheeseen päin näin. Ja heijastuu lapsiin heti. (...) Mun mielest se kuvastaa sitä aika hyvin sitä hetkee, et sit ku se räjähtää se tilanne, ni siel ei oo mitään muuta, ku ne kaks räjähtävää ihmistä, se hävittää kaiken muun siit ympäriltä. Et niinku se lasten kuuleminen semmoses tilantees ku he jää niinku räjähdysten alle. (H1)

Lähisuhdeväkivaltaan liittyy monesti ristiriitaisia tunteita väkivallan ja läheisyyden tai aiemman läheisyyden, yhteisten vuosien ja yhteisen vanhemmuuden yhteen kietoutumana (Husso 2003). Osa haastatteleistani tunsikin myös suurta huolta väkivaltaa käyttäneen henkilön puolesta ja toivoi myös tälle apua suruun ja pahaan oloon. Väkivaltatyön merkitys korostuu tilanteissa, joissa perhe jatkaa yhdessä (ks. Stanley & Humphreys 2017). Eräs vanhempi pohti vakavasti eroa henkisen väkivallan vuoksi, mutta oli toistaiseksi päättänyt jäädä suhteeseen ja väkivaltatyön tavoitteeksi oli asetettu väkivallan väheneminen ja lasten olosuhteiden paraneminen.

Osa vanhemmista koki perheen turvallisuuden lisääntyneen väkivaltaisen puolison väkivaltatyön käyntien kautta, jotka olivat vanhemman mukaan lisänneet tämän empaattista ymmärrystä perheenjäseniään kohtaan (Turun ensi- ja turvakoti 2018, 7). Aikaisemmissa parisuhteissaan väkivaltaa käyttänyt vanhempi, kertoi opetelleensa pois väkivallan ihannoimisesta ja väkivaltatyön avulla oppineensa muita keinoja:

”Nii, mun on ollu pakko opetella. Et siks mä oon tänne tullukki, et mä saan työkalui selvitä näist asioist ja mä koen et mä oon saanu niit. Emmä istuis täs tuolis, jos en ois saanu niit. Istuisin varmaan vankilas vittu tapost tai murhast. Se vaan, et ei se (väkivalta) johda mihinkää.” (H5)

Erään vanhemman puoliso oli joutunut havahtumaan tilanteeseensa väkivaltatyön kautta. Haastattelemani vanhempi pohti, että joissain tapauksissa tiukka kontrolli tai ainakin ajatus siitä on välttämätöntä, koska henkilö itse ei välttämättä edes erota omaan syvään juurtunutta väkivaltaista toimintamalliaan. Muun muassa Säävälä ym. (2006, 58-59) korostavat asiakkaiden tilanteiden yksilöllisyyttä ja myös väkivaltatyön, poliisin ja oikeuslaitoksen yhteistyön roolia. Esimerkiksi poliisin väliintulo ja asiakkaan ohjaus väkivaltatyöhön voi olla merkittävä ja tarpeellinen alkusysäys muutokseen. Vanhempi

korosti, että nimenomaan lasten vuoksi työskentely oli saatava alkamaan. Haastateltavani koki, että hänen puolisonsa oli motivoitunut työskentelyyn sen kautta, että mukana oli ollut kokemus tietynlaisesta väliintulosta ja kontrollista:

T.O.: Et, mikä tän Pilarin vaikutus on ollu teijän perheelle?

H4: No kyl mun mielest se on ollu se väliin puuttuminen, et hmm... mun mies pysyy jotenkin kontrollis, kun on joku. Et, ku hän joutuu käymään täällä, et hän tietää, et hän ei voi käyttäytyy miten vaan, koska mä voin kertoa sen täällä, tai lapset voi kertoa.(...) Ja sit viel, ku hänel on se eri ihminen, et ku jokainen käy eri ihmisel, ni joku voi kertoa... Et vaik lapset on monesti lojaalei, mut mä en oo enää. (...)

Osa vanhemmista kertoi, että väkivaltaa käyttänyttä puolisoa oli ollut vaikea tai mahdoton saada mukaan työskentelyyn, jonka vuoksi väkivallan kaikkien osapuolten kanssa työskentely oli jäänyt osin toteutumatta. Toinen vanhempi tai osapuoli ei ollut suostunut tulemaan mukaan, tai väkivaltaa kokenut itse ei ollut halunnut tai pystynyt ottamaan häntä mukaan esimerkiksi pelon vuoksi. Osa väkivaltaa kokeneista vanhemmista koki tiukasti, etteivät he halunneet työskennellä puolisonsa kanssa samanaikaisesti, mikäli suhde oli päättymässä eroon. Myös oman auttamisprosessin yksityisyys erillään väkivallan tekijästä oli osalle hyvin tärkeää. Osa vanhemmista koki, että siinä tapauksessa he olisivat voineet harkita yhteistä työskentelyä, mikäli yhteiselo ja parisuhde jatkuisi. Vanhemmat painottivat, että lapsen näkökulmasta väkivaltatyötä olisi syytä jatkaa tekijän kanssa, mutta he kokivat ajatuksen itselleen kohtuuttomana. Vanhemmat pohtivat myös, että vaikka hänen ja puolison suhde päättyisikin, kyseessä on lasten toinen vanhempi, jonka käytöksellä on suuri merkitys lasten hyvinvoinnille myös jatkossa. Stanley ja Humphreys (2017, 100) korostavat lapsen turvallisuuden varmistamista myös niissä tilanteissa, joissa aikuisten väkivaltainen suhde päättyy ja pariskunta muuttaa erilleen. Stanley ja Humphreys (mt.) näkevät väkivaltatyöskentelyllä olevan tärkeä merkitys vanhemmuuden myönteisen vahvistamisen näkökulmasta ja lasten ja vanhemman välisen suhteen kehittymisen kannalta.

5.4 Yksilöllisyyttä ja matala kynnys

Ninni kulkea kilisti tapansa mukaan heidän perässään, mutta kun tultiin rantaan, hän pysähtyi äkkiä. Sitten hän heittäytyi vatsalleen hiekkaan ja alkoi kitistä.

”Mikä Ninniä vaivaa? Pelkääkö hän jotain?”, isä kysyi.

”Ehkä hän ei ole ennen nähnyt merta”, arveli äiti. Hän kumartui alas ja kuiskaili Ninnin kanssa. Sitten hän ojentautui ja sanoi: ”Ei, tämä on ensimmäinen kerta. Ninnin mielestä meri on liian suuri.” (Jansson 1972, 114-115.)

Muumimammalla oli ymmärrystä Ninnin auttamisesta tytölle parhaalla mahdollisella tavalla. Muumimamma näki Ninnin ulospäin näkyvän ja kuuluvan kitinän taakse ja ymmärsi asettua Ninnin kanssa samalla taajuudelle ja pohtia asiaa tytön kanssa rauhassa. (ks. mt.) Pyysin haastateltaviani kertomaan vapaasti omia ajatuksiaan väkivaltatyön toteutuksen keskeisistä seikoista, ja minkälaista väkivaltatyötä he pitävät oman kokemuksensa pohjalta toimivana. Suurin osa vanhemmista nosti esiin yksilöllisyyden merkityksen ja väkivaltatyöhön hakeutumisen matalan kynnyksen tärkeyden. Haastatteluissani korostui vahvasti asiakkaiden tarve tulla kohdatuksi yksilöinä ja väkivallan vuoksi tuntemastaan häpeästä huolimatta neutraalisti.

Kaikki haastateltavani kokivat ammatillisen ja sensitiivisen kohtaamisen työskentelyssä hyvin onnistuneeksi. Eräs vanhempi arvosti suuresti saamaansa ymmärrystä ja hyväksyntää ihmisenä, vaikka oli aiemmin käyttänyt puolisoaan kohtaan väkivaltaa. Hän kertoi kokemuksensa olleen ratkaisevaa sille, että hän oli käynyt työskentelyn loppuun ja pystynyt kuulemaan mitä työntekijä hänelle oli puhunut. (ks. myös Laitinen 2004, 304-306.) Hän oli tuonut myös lapsensa työskentelyyn mukaan juuri myönteisen oman kokemuksensa vuoksi. Hän kertoi, ettei ollut kokenut samanlaista muualla, minkä vuoksi hän oli aiemmin myös keskeyttänyt useita eri palveluja. Haastatteleman vanhemmat olivat sitä mieltä, että väkivaltaa käyttäneet olivat pystyneet väkivaltatyöskentelyyn kunnioittavan, empaattisen ja yksilöllisyyden huomioivan työotteen kautta. Huomionarvoista oli myös, että nämä väkivaltaa käyttäneet olivat sitoutuneet työskentelyyn sen loppuun asti ja toivoneet jatkoa työskentelylleen (ks. myös Stanley & Humphreys 2017). Asiakkaat myös kokivat yksilöllisen kohtaamisen ammattilaisuuden

ja asiantuntijuuden merkinä, mikä kertoi myös väkivallan moninaisuuden tuntemisesta ja osaamisesta sen kohtaamisessa:

”Siis väkivaltatyöskentely on kyl vaikee, ku se on niin yksilötyöskentelyy. Et toinen tarvii sen suoraan puhumisen ja toinen... Et toisel pitää olla semmost poisvetämistä ja toisel sanoo niin varovasti, ettei se heti hyppää ylös ja häivy.(...) Se väkivalta pitäis niinku saada taval tai toisel saada loppumaan mut tärkeint siin on se, et pystytään lukemaan ihmisiä ja lukeen mimmonen ihminen on kysees ja miten sen kans pystyy toimiin.” (H1)

Haastateltavani arvostivat sitä, ettei kaikille tarjottu automaattisesti samanlaisen työskentelyn kaavaa, vaan työskentelyprosessissa otettiin huomioon perheen tilanne ja eri osapuolten tarpeet. Vanhemmat näkivät yksilöllisyyden käsittävän myös työntekijöiden työotteen yksilöllisyyden. Vanhemmat arvostivat ja kokivat tärkeänä työntekijöiden erilaiset lähestymistavat esimerkiksi lapsiasiakkaan ja väkivaltaa käyttäneen vanhemman kohdalla. Vanhemmat pitivät myös tärkeänä sitä, että työntekijällä oli ammattitaitoa ja perehtyneisyyttä lähisuhdeväkivallan erityispiirteistä:

”Ni se mikä oli mulle tosi tärkeetä ja merkittävää oli se, että tääl työntekijän kans, ku hän on työskennelly nimenomaan väkivaltaan perehtyen, et hänen kanssaan ei tarvinu selitellä, tuntu et heti sai semmosta ymmärrystä ja heti puhutaan niinku samasta asiasta.” (H2)

Noppi ja Nietola (2017, 181) ovat pohtineet onko väkivaltatyön erityisyydestä tullut jo liian erityistä. Tällä he viittaavat ammattilaisten parissa kynnyksen nousemiseen liian korkeaksi puuttumisessa väkivaltaan, jos sen nähdään olevan hyvin erityistä taitoa vaativaa työtä. Haastattelemani vanhemmat arvostivat kuitenkin väkivaltatyön erityistä osaamista korkealle, jota edustivat kyky käsitellä myös muuta kuin fyysistä väkivaltaa, ymmärrys asiakkaiden, tilanteiden ja työotteiden yksilöllisyydestä sekä ymmärrys väkivallan moninaisuudesta. Eräs vanhempi korosti työntekijän erityistä ymmärrystä henkisestä väkivallasta, minkä oli nähnyt osittain puutteelliseksi hakiessaan apua muualta:

”Vaikka mä kävin siel terapias sit samaan aikaan, ni siit ei ollu kyl sellasta apua ku täst Pilarist on ollu. Mun mielestä varsinki, ku puhutaan henkisest väkivallast, ni siit on tosi vaikee puhua, ku sen rajat on niin...äh. Ku sä puhut siit jollekki, joka ei asiasta ehkä tiedä, ni hyvin monesti sitä vähätellään ja hyvin monesti mul tulee sellanen olo, et mä joudun puolustamaan sitä omaa kokemusta, vaikka se vastapuoli ei ehkä niin ajatteliskaan, mutta sitten ku sä puuet sen sanoiksi ni se kuulostaa itellekki vähän typerältä.” (H2)

Osa vanhemmista koki, että he olisivat kaivanneet lisää tukea itselleen ja kertoivat työskentelyn sujuneen osittain väkivaltaisen puolison ehdoilla. Eräs haastateltavani kertoi, että työskentely oli edennyt väkivallan loppuminen keskiössä, minkä vuoksi väkivaltaa käyttäneen puolison työskentelyn tärkeys oli korostunut. Huoli väkivallan kokijoiden asemasta perhekeskeisessä työskentelyssä on nostettu perhekeskeisen väkivaltatyön haasteeksi (ks. esim. Keskinen 2005; vrt. Säävälä & Laaksamo 2006). Haastatteleman vanhempi kertoi, ettei ollut ottanut asiaa tarkemmin puheeksi työskentelyn aikana, mutta toivoi, että jatkossa asiaan kiinnitettäisiin huomiota työskentelyn toteutusta suunniteltaessa.

Haastatteluissani tuli esiin muiden sosiaalisten ongelmien ja väkivallan yhteenkietoutuminen (ks. Huovinen 2017, 69-70; myös Eskonen 2005, 31). Osaa perheitä olivat kuormittaneet vanhempien erotilanne, huoltajuuteen liittyvät erimielisyydet, päihde- tai peliriippuvuudet ja mielenterveysongelmat, jotka vanhemmat kokivat liittyvän läheisesti myös väkivaltaan. Osa vanhemmista ja lapsista oli sairastunut väkivallan seurauksena esimerkiksi ahdistukseen, masennukseen ja erilaisiin kiputiloihin. Osa vanhemmista koki, ettei lyhytkestoinen integroitu väkivaltatyö ollut yksin riittävää heidän tarpeisiinsa nähden. Syyksi vanhemmat kuvasivat muun muassa sitä, että väkivalta oli ollut oire jostain muusta ongelmasta, kuten esimerkiksi päihteistä, mielenterveysongelmista, aiemmin vakavasti kiusatuksi tulemisesta tai monien ongelmien kasaantumisesta vyyhdiksi, johon läheinen oli reagoinut käyttämällä väkivaltaa.

Kuten esimerkiksi Huovisen (2017, 69-70) myös minun aineistossani nousi esiin problematiikka ja yhteys päihteiden ja väkivallan välillä (ks. myös Säävälä ym. 2006, 52-

54.) Osa haastateltavistani kertoi, etteivät he itse tai kukaan muukaan tiedä johtuuko väkivalta heidän perheessään päihteistä, vai onko se vain yhtenä oireena eikä niinkään syynä. Keskinen (2005, 203-204) huomauttaa väkivallan subjektiivisena kokemuksena määrittelyn riskeistä, jolloin väkivalta voidaan kokea oireena jostain muusta, kuten esimerkiksi päihteistä tai omasta huonovointisuudesta. Tällöin huomiota myös saatetaan kohdistaa pois päin väkivallan hoitamisesta ja näin myös väkivallan vastainen kannanotto saattaa heiketä (vrt. Säävälä ym. 2006, 54-55).

Väkivallan ja muiden vakavien sosiaalisten ongelmien kasautuessa, osa vanhemmista oli kokenut lastensa ja perheensä tarvitsevan kannattelevampaa tai tiiviimpää tukea. Osa vanhemmista olikin hakeutunut lastensuojelun, päihdepalvelujen ja psykiatrian piiriin. Vanhemmat toivat esiin myös avomuotoisen väkivaltatyöskentelyn lyhyeksi kokemansa keston ja suurin osa toivoi pidempää työskentelyä kuin keskimäärin viisi käyntikertaa. (ks. Turun ensi- ja turvakoti ry 2018). Toisaalta osa vanhemmista koki, että integroidun väkivaltatyön jakso oli toiminut tarvittavana alkusysäyksenä muutokseen ja oli ollut ensimmäinen askel pidempään tukiprosessiin ja terapian aloitukseen, kuten eräs haastateltavani kuvasi.

Avomuotoisen väkivaltatyön yhtenä tavoitteena on avun saaminen nopeasti ja mahdollisimman helposti. Kuten ympärivuorokautisen palvelun turvakotiin, myös avomuotoiseen väkivaltatyöhön voi hakeutua itse ilman viranomaisen lähetettä. (Turun ensi- ja turvakoti ry 2018, 6-7, 9.) Haastattelemani vanhemmat pitivät palvelun piiriin pääsyn nopeutta hyvin tärkeänä ja korostivat sen merkitystä hädän hetkellä ja varsinkin lapsen kannalta:

”Et se ku se tilanne on kriittinen, varsinki lapsen kanssa ja mä voin kyllä todella huonosti(...)Et se oli...Mut siinä hetkessä olis tarvinu tosi nopeesti jotain apua. Kun sä oot siinä tilanteessa ja sun pitää siinäkin olla itse tosi aktiivinen, että se on tässä ollu kyllä hyvä, ku ei tarvinu ku tehä yks puhelu ja sitte mulle soitettiin ja kutsuttiin.” (H2)

Haastateltavani antoivat palautetta yleisesti väkivaltatyön palveluiden vaikeasta löydettävyydestä. He kuvasivat omaa ja lastensa kuormittavaa tilannetta, jossa lisähuolta oli aiheuttanut vaikea pääsy palveluihin, jonottaminen ja oman kipeän asian kertominen eri ihmisille. Asiakkaat kokivat hyvin tärkeänä ja onnistuneena suoraan avun piiriin

hakeutumisen mahdollisuuden integroidussa väkivaltatyössä, nopean pääsyn ja asiakaslähtöisen joustavuuden ajanvarauksessa:

”Tää lähti siitä, et mä soitin johonki kriisipuhelimeen...(…) sieltä hän anto mulle tän numeron ja mä soitin ja pääsin heti. Jos se ei ollu samalle viikolle ni heti seuraavalle. Se oli mulle... se oli kyllä mulle pelastus, et se oli niin nopeeta.” (H2)

Osa haastateltavistani kertoi, että avomuotoinen työ oli ollut heille ainut vaihtoehto. He olivat kokeneet voimakkaasti tarvitsevansa apua, mutta kertoivat etteivät he olisi lähteneet ympärivuorokautisen palvelun piiriin. Vanhemmat olivat pohtineet turvakotiin lähtöä myös lasten kannalta ja kokivat avomuotoisen työskentelyn mahdollistavan normaalin arjen, kuten koulussa ja työssäkäynnin, omassa kodissa asumisen, lasten kaverisuhteet ja harrastukset (ks. Mullender ym. 2002, 93). Osa vanhemmista kertoi, että on harkinnut myös turvakotiin lähtöä ja harkitsee sitä edelleen, mikäli väkivalta jatkuu. Haastateltavillani oli tieto siitä, ettei turvakotiin hakeutuminen edellytä fyysistä väkivaltaa tai sen uhkaa. Osa kuitenkin koki avomuotoisen työskentelyn sopivan henkisen väkivallan hoitamiseen paremmin, eivätkä he olleet kokeneet fyysisen väkivallan tai hengenvaaran uhkaa, jonka puheessaan yhdistivät turvakotiasumiseen:

”Perheväkivallasta puhutaan hirveen vähän ja must siit pitäis puhuu paljo enemmän, ja siitä miten yleistä se on. Et on myös muita vaihtoehtoja ku turvakoti, koska mä en ois lähteny turvakotiin, koska mä oisin kokenu et vien paikan joltain joka sen oikeesti tarvitsee.” (H2)

Kaikki haastateltavani toivat esiin palvelujärjestelmän laajempia puutteita ja omaa pettymystään avunhakijoina. Osa vanhemmista kertoi pettymyksestään siihen, etteivät olleet tulleet kuulluiksi puhuessaan väkivallasta niin sanottujen peruspalvelujen, kuten esimerkiksi lastensuojelun tai pariterapian asiakkaina. Myös osa väkivaltaa käyttäneistä puolisoista oli yrittänyt hakea apua esimerkiksi terveyskeskuksesta, mutta oli kokenut, ettei häntä oltu otettu vakavasti. Eräs haastateltavani toi esiin vahvasti isän alisteista asemaa viranomaisten kohtaamisessa silloin kun äiti on parisuhteessa väkivaltaa käyttävä osapuoli.

6 LASTEN LÄHISUHTEISSA ESIINTYVÄN VÄKIVALLAN KUVA

Analyysini toisessa luvussa tarkastelen lasten lähisuhteissa esiintyvistä väkivallasta muodostamaani kuvaa. Olen jakanut luvun kolmeen alalukuun, joissa analysoin väkivaltaa moninaisena ja vaikeasti tunnistettavana, tuskaa ja pelkoa tuottavana ja lopuksi vanhempien tulevaisuuteen ja toivoon liittyviä ajatuksia esiintuoden.

6.1 Väkivallan moninaisuus ja tunnistamisen vaikeus

”Hyi, miten epämiellyttävää”, sanoi Muumipeikko.

”Eikö olekin”, myönsi Tuu-tikki. ”Ja juuri tuolla tavoin tämä täti puhui, hän oli ironinen aamusta iltaan. Lopulta lapsen ääriviivat alkoivat häipyä ja hän muuttui näkymättömäksi. Viime perjantaina häntä ei näkynyt enää ollenkaan. Täti antoi hänet minulle ja sanoi, ettei hän todellakaan voi huolehtia sukulaisista, joita hän ei edes näe.” (Jansson 1972, 102.)

Jansson jatkaa näkymättömän lapsen kertomusta Tuu-tikin selostuksella siitä, miten Ninniä kaltoinkohdellut täti ei suoranaisesti ollut käyttänyt fyysistä väkivaltaa Ninniä kohtaan, mutta oli kylmällä ja välinpitämättömällä henkisellä väkivallalla häivyttänyt vähitellen lapsen kokonaan näkymättömäksi (ks. mt.). Myös haastattelujeni kautta väkivallasta välittyvä kuva oli moninainen ja perheissä esiintynyt väkivalta vaihteli ja erosi keskenään suuresti. Minun oli vaikea järjestää kuulemaani kategorioihin tai edes luokitella niitä kuulumaan vain johonkin tiettyyn lokeroon. Myös vanhemmat itse tuntuivat ajoittain olevan hämmentyneitä kuvailleensa sitä, miten monenlaista, erilaista ja vaihtelevaa väkivaltaa on ollut.

Kaikki haastateltavieni lapset olivat kokeneet väkivallan erilaisia muotoja joko altistumalla, kuten näkemällä, kuulemalla ja aistimalla, tai suoraan heihin kohdistuen. Suurin osa lapsista oli kokenut väkivaltaa altistumalla aikuisten väliselle tai toisen aikuisen toiselle vanhemmalle tekemälle väkivallalle. Väkivallan kasautuminen oli

selvästi läsnä aineistossani (ks. Oranen 2001, 43-44; Huovinen 2017, 19-20). Väkivallan muodot, joille lapset olivat altistuneet, olivat henkinen, taloudellinen, seksuaalinen ja fyysinen väkivalta sekä vaino. Lapsiin itseensä kohdistuvia väkivallan muotoja olivat henkinen, fyysinen ja taloudellinen väkivalta. Lapset olivat olleet hyvin eri-ikäisiä väkivallan tapahtuessa vauvaiästä teini-ikään ja osaan oli kohdistunut väkivaltaa jo raskausaikana. Kaikki haastattelemi vanhemmat olivat myös itse kokeneet väkivaltaa. Osa vanhemmista kertoi myös itse käyttäneensä väkivaltaa puolisoaan kohtaan, mutta ei lapsiaan kohtaan. Osa haastateltavistani oli kohdannut väkivaltaa myös oman lapsensa taholta, minkä vuoksi he olivat olleet työskentelyssä mukana. Haastatteluissani tuli selvästi esiin lähisuhdeväkivallalle tyypillinen useamman väkivallan muodon samanaikainen esiintyminen (ks. esim. Nyqvist 2001; Oranen 2001, 58). Seuraavassa lainauksessa vanhempi muisteli monia väkivallan muotoja, joita esiintyi silloisessa suhteessa:

”Meil oli erittäin paljon ehkä ennen kaikkea ehkä henkistä väkivaltaa, taloudellista väkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa, fyysistä väkivaltaa oli sitte... No, sitä oli pienemmissä määrin, mutta sit ku mä tein tän eropäätöksen... Ni sillan ilmeni sitä fyysistä väkivaltaa. Ja tota, tän jälkeen...Ni, sillan ilmeni sit vainoomista (...)” (H2)

Vanhemmat kuvasivat runsaasti väkivallan tunnistamisen vaikeutta, ja sitä etteivät he olleet itsekään tunnistaneet tapahtunutta väkivallaksi (ks. myös Noppari & Nietola 2017, 179-180). Husson (2003, 71-71) mukaan Lundgren puhuu väkivallan normalisointiprosessista, jonka kautta väkivalta alkaa tuntua asiaan kuuluvalta osalta parisuhdetta ja elämää. Normalisointiprosessin kautta raja hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän käytöksen välillä hämärtyy väkivallan kokijalle (vrt. Nyqvist 2001). Haastateltavani kuvasivat normalisointiprosessia useassa kohdassa haastatteluja:

”... Et sitä oli hyvin vaikee tunnistaa, sitä väkivaltaa. Ku se ei ollu fyysistä. Jälkikäteen, ku sitä on päässy semmoses neutraalis ympäristös refleктоimaa ni onhan se tietenki... Et, ku sä asut sen ihmisen kans ja kaikki keskustelut... ja kaikki normalisoi sitä ni ei tuu... Ja se ihminen normalisoi sitä ja vähättelee sun tunteita ni...” (H2)

Husso (2003, 72-74) kuvaa parisuhdeväkivaltaa kokeneiden ikään kuin kadottavan itsensä väkivaltaan. Myös minun aineistoni vanhemmat kertoivat samankaltaisista tuntemuksista:

”...siinä kävi vähän niin, et pikkuhiljaa... Et, ku musta tuntu meidän parisuhteen lopussa, et mua ei niinku ollu olemas, mun tarpeita ja tunteita ei oo olemas että mää oon sellanen mekaaninen hahmo, kotipiika, taloudenhoitaja, joka tota noin... (...) Semmosii ihan naurettavii pikku asioit, mitä ei niinku tunnista siin hetkessä. Ja ku on alkanu jälkikäteen miettiin, et miten mielivaltaasta se on ollu. Miten sua on vaiks erilaisilla tavoilla rajoitettu.” (H2)

Väkivallan dynamiikka näyttäytyi monimutkaisena ja väkivallan variaatioita oli monia (ks. myös Säävälä ym. 2006, 18-21). Joissain tilanteissa samat ihmiset olivat väkivallan uhreina ja tekijöinä ja myös lapset olivat mukana monessa vanhempien välisessä väkivaltatilanteessa. Osa lapsista oli myös ollut konkreettisesti osana väkivaltaa, joko ”saadessaan osumaa” vanhempien välissä, kuten eräs vanhempi totesi, tai olemalla itse väkivaltaisista toisia kohtaan. Kuva lasten kannalta välittyi ajoittain hyvinkin kaoottisena:

”Joo, no meil on ollu tilanne simmonen, et perhees on ollu henkist väkivaltaa ja fyysist väkivaltaa. Ja sit usein lapset on ollu sit siin välissä tai välikätenä ja saanu siin sit osumaa kans vanhempien välis. Oon mäki antanu takasi, mut enemmän mä oon niiku saanu (...)” (H1)

Osa vanhemmista kertoi väkivaltaa olleen lasten elämässä aina. Osa vanhemmista puolestaan kertoi väkivallan olleen yksittäinen tapahtuma tai ajanjakso, joka sen uhasta huolimatta ei ollut toistunut sen jälkeen. (vrt. Mullender ym. 2002, 79.) Huolimatta siitä, että väkivaltaa oli esiintynyt vain yhden kerran, se oli jättänyt vahvan muiston haastateltavaani ja hän kertoi tapahtumasta hyvin elävästi ja tunteellisesti. Kuva lasten kokemasta väkivallasta näyttäytyi osassa perheistä arjessa taka-alalle jäävänä negatiivisena seikkana ja lasten elämän täytti vanhemman mukaan esimerkiksi koulu, kaverit ja harrastukset, kuten myös Huovinen (2017, 75-82) on todennut. Osassa

haastatteluista kuva välittyi jokapäiväisen riitaisena tai hiljaisen piinaavana odottaen mitä tapahtuu seuraavaksi. Lähisuhdeväkivallalle tyypillinen syklisyys (esim. Säävälä ym. 2006, 20) tuli myös minun haastatteluissani esiin, jopa vuosia kestäneenä kierteenä:

”Taas sit joskus hän oli sit rauhallisempi ja taas tuli tää ja se oli tämmöst koko ajan tämmöst. Ja sit ku oli rauhallist ni sit vaan odotti, et koska se taas tulee. Et se oli ihan tämmöst aaltoilevaa, täydellises syklissä, et tota... Vuos meni taas hyvin ja sit taas alkaa.” (H1)

Vanhempi kuvasi väkivallan kehämäistä kierrettä, jossa perhe oli elänyt vuosien ajan, ja jatkoi vielä edelliseen lainaukseen liittyen:

”...et se on tätä kehää mitä pyöritään koko ajan, et me erotaan, ei erotakaan, palataan yhteen taas, jotain tapahtuu, ei tapahdukaan, riidellään, pommi, erotaan, palataan yhteen. Niinku se on ihan tämmöstä niinku. Loputon kehä, mist pitäis niinku päästä hyppään pois. Et mut sit ku se kehä vaan siin pyörii ja pyörii, ni siit on hirveen vaikee.” (H1)

Haastatteluissani tuli esiin myös väkivallan vakava eskaloituminen eli asteittainen raaistuminen (Säävälä ym. 2006, 20). Väkivallan luonteeseen kuuluu sen mahdollinen ennakoimattomuus, mikä saattaa johtaa jopa hengenvaaraan. Seuraavassa haastattelussa vanhempi kertoi, miten hänen pahoinpitelynsä puolison taholta tuli yllätyksenä:

”Et näähän on ollu tämmösii tönimist ja lätkimist, nipistämist ja semmost lievää pahoinpitelyy niinku, ni sit tää viimeinen pommi oli simmonen mitä kukaan ei osannu odottaa. Se ei niinku mistään niinku tullu esiin et... Et siinäki vaihees ku hän tuli, ni mä en tuntenu vaaraa vaan, että... Siin ei ollu niinku ennen mitään minkäänlaist aggressiivisuuden nostoa tai mitään.” (H1)

Oranen (2001, 49-54) puhuu räjähdysten odottamisesta ja sen ennakoimattomuuden luomasta ahdistavuudesta. Kuten haastateltavani edellä toteaa, väkivalta on muuttuvaa,

vaihtelevaa ja sitä on joskus mahdotonta ennakoida, mikä Orasen (mt., 49) mukaan on kaikkein vaikeinta lapsille.

6.2 Väkivallan aiheuttamaa pelkoa ja tuskaa

”Tuota Ninniä säikäytteli pahasti eräs täti, joka oli ottanut tytön hoiviinsa, vaikkei pitänyt hänestä. Tapasin tädin, ja hän oli kauhea. Ei vihainen, käsitätkö, sellaisenhan voi ymmärtää. Hän oli vain jäätävän kylmä ja ironinen.” (Jansson 1972, 102.)

Ninnin kokema kaltoinkohtelu oli jäätävää välinpitämättömyyttä ja kylmyyttä tyttöä kohtaan, josta tytölle välittyi myös tunne siitä, ettei hänestä edes pidetty. Myös minun haastatteluissani välittyi vahvasti väkivallan tuottama pelko ja tuska. Vanhempien haastatteluissa esiintyi tuskaa lapsen kokeman väkivallan vuoksi ja pelkoa sen ilmapiirissä kasvamisen vaikutuksista. Lisäksi vanhempien puheesta välittyi tuska vanhemman itse kokemasta väkivallasta sekä vahvaa syyllisyyttä lapsen suojelemisessa epäonnistumisen kokemuksen vuoksi. Väkivallan luonnetta kuvaa myös se, että osa haastateltavistani kertoi tuskan ja pelon yhä jatkuvan, vaikka väkivalta oli jo loppunut useampia vuosia sitten. Seuraavan lainauksen vanhemman oli hyvin vaikea kertoa lapsensa kokemuksista haastattelussa, mikä ilmeni muun muassa taukoina ja katkoina haastattelutilanteessa:

”Hmm, No lapsi ei nuku, nukkunu oikeestaa, ei pystyny nukkumaan. Ja sit hänen piti koko ajan... Heijän piti vahtii... et he ei voinu olla ollenkaa rauhas, vaan heijän piti koko ajan vahtii, et mikä on tilanne et koko ajan niinku tarkkailla et...semmonen. (...) semmonen niinku surullisuus, pettymys semmonen...miten sitä sanois...Et ehkä heil on semmone samanlaine ahdistus.” (H4)

Samoin kuin aiemmin väkivaltatyöntekijänä, myös nyt haastattelijana oli pysäyttävää kuulla kuinka kovaa läheisen ihmisen tekemä väkivalta voi olla. Säävälä ym. (2006, 17) ovat kyseenalaistaneet jaottelua henkisen ja fyysisen väkivallan välillä. Jako on myös Husson (2003, 47) mukaan ongelmallinen, sillä väkivallan muodot eivät ole toisiaan poissulkevia ja ne ovat monesti tiiviisti toisiinsa kietoutuneita. On myöskin olennaista

huomata, että fyysisen väkivalta tai sen uhka ovat poikkeuksetta vakavaa henkistä väkivaltaa. Vanhemmat kuvasivat henkisen väkivallan luomaa ilmapiiriä suorastaan tuhoavaksi:

”Hmm, kyl mietin, et ku tää lapsi on niin ni just siitä, et hän kokee sen hyvi vahvast, et isä ei välitä hänest, et isä ei rakasta ja se... semmonen niinku, et mikään ei ikinä kelpaa...Et sä et voi ikinä tehdä mitään mikä kelpais hänelle.... muutaku se, et lakkaat elämästä.” (H4)

Haastatteluissani suurin osa lapsista oli kokenut altistumisen kautta henkistä väkivaltaa, mutta he olivat kokeneet myös kovaa fyysistä väkivaltaa joko altistumalla tai olemalla osallisena tilanteissa. Lasten altistuminen perheessä tapahtuvalle väkivallalle ja sen ilmapiirissä kasvamiselle on traumatisoiva väkivallan muoto (Oranen 2001, 28). Seuraavassa lainauksessa vanhempi kertoi miten lasten äiti kävi hänen kimppuunsa lasten läsnä ollessa:

”Tuli sieltä ja veti mua nyrkillä suoraan päin tauluu siinä lapsen edessä.” (H5)

Seuraavan lainauksen vanhempi kuvasi väkivallan tuskaa kertomalla, miten mies pahoinpiteli hänet, kun hän oli raskaana. Haastattelu oli monin tavoin koskettava ja kertoi myös siitä, miten väkivalta oli tullut osaksi lapsen elämää jo raskausaikana:

” Hän tönäsi mua, ku mä odotin viimesilläni, ni hän tönäsi mua kohden sillai, et jos en olis vetänyt itteeni veteläks ni mä oisin tippunut rappusist. Et mä mietin, et miks mä en silloin lähtenyt, niinku jälkeen päin miettiny. Tilantei on ollu... aika monenlaista ja aika raskasta simmosta.” (H1)

Edellisen lainauksen haastateltavani kuvasi itseensä kohdistunutta väkivaltaa, josta hänen tuntemansa tuska oli ilmeinen ja välittyi vahvasti myös haastattelutilanteessa. Huolimatta siitä, että hän oli ennen haastattelun ajankohtaa irtaantunut väkivaltaisesta puolisostaan ja lasten tilanne oli nyt turvallinen, haastateltavani kertoi kokevansa syyllisyyttä siitä, että hänen lapsensa olivat altistuneet väkivallalle melkein koko lapsuutensa ajan:

”Et niinku, sit miettii sitä kuin paljon tilanne on aiheuttanut lapsille haavoja. Et onko se sit niinku, et he on sit kolmekymppisinä vast terapian jälkeen eheinä. Sen takia, ku meil on kotona ollu semmosta.” (H1)

Vanhemmat kertoivat, etteivät olleet itse käyttäneet väkivaltaa lapsiaan kohtaan, mutta heidän kokemansa syyllisyys lasten kokemasta väkivallasta oli silti hyvin suurta. Myös Husso (2003, 145) toteaa väkivaltaa kokeneen vanhemman tuntevan usein vahvoja syyllisyyden ja epäonnistumisen tunteita. Osa haastattelemistani vanhemmista koki, etteivät he olleet pystyneet suojelemaan lapsiaan ja että he olivat antaneet tilanteen jatkua liian pitkään. Väkivallan tuska ilmeni näin myös syyllisyyden ja hädän tunteina lapsen väkivallasta selviämisestä ja sen aiheuttamista vaikutuksista lapseen:

”Koska kylhä tämmöses tilantees, ku näin kauan...ni ni onhan mul semmonen, et mä en oo niit rajoi pitäny, koska mä oon sallinu tän. Ni sit tulee myös se, kaikki se häpeä, et mä olen sallinu tän. (...) Et, niinku mä en oo tienny miten mä lähden, et mä en oo uskaltanu.” (H4)

Vanhemmat olivat myös tietoisia omasta roolistaan lastensa suojelijoina ja kuten Stanley ja Humphreys (2017, 100) ja Mullender ym. (2002, 139-141) nostavat esiin, väkivaltaa kokenut vanhempi on monesti hyvin ristiriitaisessa tilanteessa suojaamisen ja vastuun ristipaineessa. Kaiken kaikkiaan vanhempien tunteet olivat ristiriitaiset ja syyllisyyden tunne korostui molemmissa valinnoissa, jäämisessä ja lähtemisessä:

”Mä oon aina tietenki toivonu sitä (...), et mä en ois halunnu, et meidän perhe hajoo, mut en mä pysty toista ihmist muuttaa, ni eihän mul oo vaihtoehtoi muuta, ku rikkoo se perhe. Ihan sen lapsien hyvinvoinnin... Mun on vaikee ajatella omaa hyvinvointii koska ne lapset...Mä aattelen, et ne lapset on kärsiny ihan liikaa ja nähny ja kokenu ja vastuut ottanu liikaa. Mä vaan niinku elän niinku siis niin heidän takiaan. He on tärkeimmät.” (H1)

Lähisuhdeväkivallalle on tyypillistä sen valuminen koskettamaan kaikkia perheenjäseniä ja elämänalueita. Väkivallalle on tyypillistä hallita ilmapiiriä myös silloin kun se ei realisoidu. Haastateltavani kertoivat, miten väkivalta oli alkanut vaikuttaa perheen

arjessa, vaikka väkivallan konkreettisia tekoja olikin ollut harvemmin. Väkivallan pelossa eläminen voi olla hyvin kuormittavaa ja tuskaista. (Oranen 2001, 49-51; Husso 2003, 82-83.) Vanhempi kuvasi perheen pelon ilmapiiriä seuraavasti:

T.O.: Voiks sä vielä kertoa siitä vähän enemmän? Et millasta se oli se lasten arki tai teidän perheen elämä silloin?

H4: No kyl se oli silloin, et muut meni varpasillaan, et mies vaan raivos ja kaikki yritti olla... tota noin ni huomaamattomii... ja yritti niinku kaikel taval... Et pelkäs, et koska se alkaa, koska se alkaa ja loppuiks se ikinä ja tämmöst niinku...et semmonen koko aikane pelko ja semmonen ahdistus ja semmone et...”

Haastateltavani lainaus kertoo siitä, miten lapset olivat alkaneet varoa ja ennakoida mahdollista väkivaltaa. Lainaus kuvaa myös väkivallan lapsia näkymättömiin ja äännettömiin painavaa vaikutusta, kuten haastateltavanikin kuvaa. Oranen (2001, 49-50) tuo esiin yhtenä lasten reagointi- ja selviytymisstrategiana kyseisten vaaran merkkien tunnistamisen ja oman käytöksensä sovittamisen aikuisten tunnetiloihin. Näiden väkivallan tai sitä ennakoivien merkkien tarkkailu on lapselle stressaavaa ja vie runsaasti energiaa lapsen omasta kehityksestä tai esimerkiksi oppimiseen tai sosiaalisiin suhteisiin liittyen. Vaikka väkivalta ei realisoituisikaan, sen uhka voi olla hyvin vahvasti läsnä lapsen elämässä (mt., 49.)

6.3 Toivoa tulevasta

Ninni seisoi laiturilla ja punaisen tukan alta näkyivät pienet pystynokkaiset, vihaiset kasvot. Hän sähisi isälle kuin pieni kissa. ”Uskallapas vain heittää hänet suureen, kauheaan mereen!”, hän huusi.

”Hän näkyy, hän näkyy!”, huusi Muumipeikko. ”Hänhän on suloinen!”
(Jansson 1972, 116.)

Janssonin tarinassa Ninni tuli lopulta näkyväksi. Mutta, kuten Ninnin matka näkyväksi, myös haastattelemini vanhempien väkivallasta irrottautuminen oli ollut hidasta ja osalla matka jatkui vieläkin. Myös Ninnin tarinaan kuului edistymistä hitaasti kohti parempaa,

mutta myös vastoinkäymisiä ja olosuhteiden taantumista. (ks. mt). Haastattelemani vanhemmat kuvasivat monenlaisia tunteita vanhempana, jonka lapsi on kokenut väkivaltaa. Usean vanhemman äänessä kuului tuska, huoli ja syyllisyys, mutta myös kiitollisuus, ilo ja toivo eteenpäin pääsemisestä ja selviytymisestä. Väkivallan loppumisella, vähenemisellä ja kotitilanteen rauhoittumisella oli vanhempien mukaan ollut selviä vaikutuksia lasten hyvinvointiin, joita olivat esimerkiksi rentoutuminen, lisääntynyt iloisuus ja avautuminen tunteiden käsittelyssä myös oman vanhemman kanssa. Myös lapsen ikätasoista käyttäytymistä, kuten uhmaiän uhmakkuutta tai teini-iän rajojen hakemista oli tullut esiin. Ennen kaikkea, väkivallan aiemmin täyttämään tilaan oli tullut tilalle positiivisia asioita, kuten arjen mukavia hetkiä, ajan viettämistä yhdessä ja vanhemman lisääntynyttä läsnäoloa. Vanhemmat iloitsivat etenkin lapsessaan huomaamistaan väkivallasta toipumisen merkeistä:

”Mut nyt mä oon huomannu et se lapsi on ruvennu tuleen ehjäksi. Niinku se ei vahdi, ei tarkkaile, ei se kuuntele samalla tavalla niinku kaikkea. Ja se on alkanu niinku saamaan sitä ääntäs kuuluviin, et mäki oon se teini ja haluun. Niinku semmosist asioist nauttii tosi paljon kuitenkin.” (H1)

Selviytyminen väkivallasta oli tuottanut suurta iloa ja onnistumisen tunteita myös vanhempana, kuten edellisen lainauksen vanhempi vielä jatkoi:

”(...)et sä oot nyt se ihminen, joka on heidän se kallio, mihin mä tavottelin (...)” (H1)

Mullender ym. (2002, 94-96) käyttävät ilmaisua painajaisopit (nightmare lessons), joilla he viittaavat vaikeista kokemuksista selviytymisen tuottamaan voimaantumiseen. Haastattelemani vanhemmat toivat esiin uskoa selviytymisestä ja myös uudesta alusta väkivallan jälkeen. Osa vanhemmista kertoi olevansa vahvempi nyt kuin ennen ja kertoi huomanneensa samaa myös lapsessaan. Mullender ym. (mt., 94-96) huomauttavat, että väkivallan loppuminen on merkittävää lasten hyvinvoinnin ja eheytyksen kannalta ja optimismi voi lisätä toipumista. Kaikki lapset eivät traumatisoidu kokemansa väkivallan vuoksi, vaan osa pystyy toipumaan, ja jopa omaksumaan uusia vahvuuksia selviytymisensä tueksi (mt., 103-104). Vaikeat elämäkokemukset on kuitenkin kohdattava realistisesti ja käsiteltävä osaksi elämänhistoriaa. Väkivallan potentiaalisesti vaurioittava vaikutus on otettava vakavasti, eikä turhaan optimismiin ole varaa. Lasten

väkivallan kokemusten ja vaikutusten hoitamisessa ei tule myöskään tuudittautua lasten joustavuuteen, resilienssiin tai itsestään tapahtuvaan toipumiseen (Oranen 2001, 44-48). Auttamisjärjestelmän tulee olla lasten tukena vahvasti, kattavasti ja riittävän monipuolisesti (Blacklock & Phillips 2015).

Vaikka väkivaltaa ei välttämättä akuutisti enää esiintynytäkään, osa vanhemmista kertoi uupumisestaan perheen pitkittyneessä kriisitilanteessa. He kertoivat yhä sinnittelevänsä päivästä toiseen. Eräs vanhempi kertoi selviytyvänsä eteenpäin, koska lastensa vuoksi on pakko selviytyä. Hän kertoi saaneensa integroidusta väkivaltatyöstä näkemystä pienistä hyvistä asioista ympärillään ja omassa vanhemmuudessaan:

”Sit ku sä oot uupunut, sust tuntuu et ei tuu niinku mitään muuta, ku sitä negatiivist ja sä et enää pysty näkeen niitä. Sä tarviit niit ihmisiä, jotka osaa...jotka saa sut huomaamaan sen pienen hyvän. Et eihän sun tarvii...ku niist pienistähän hyvistähän se lähtee, nii. Et ku sä huomaat et sun elämäs on hitto soikoon, oikeesti paljon pieniä hyviä asioita.”(H6)

Vanhempi kuvasikin väkivaltatyön korostaneen ja nostaneen esiin myönteisiä voimavaroja toivottomaltakin tuntuneessa tilanteessa. Vanhempi kuvasi sillä olleen merkitystä toivon ylläpitämisessä, mikä oli tukenut syvässä kriisissä eteenpäin menemistä. Väkivaltatyön yhtenä keskeisenä tavoitteena tuleekin olla toivon luominen ja usko muutoksen mahdollisuuteen (Ewalds, Karjalainen & Peltonen 2019, 11). Kaikki haastattelemani vanhemmat kuvasivat väkivallasta irtaantumista pitkänä ja vaikeana prosessina, mikä osalla oli yhä käynnissä eikä tulevasta ollut vielä tietoa. Seuraavien lainauksieni vanhempi oli kuitenkin kokenut ajallisestikin pitkän ajanjakson lopulta voimaannuttavana ja saanut siitä uskoa omiin kykyihinsä:

”Se on varmaan ollu elämäs haastavimpia juttui, käydä oman elämän tunkio läpi ja pystyt kattoon tonne peiliin joka aamu ja toteemaan, et ei siel oo enää mörköi ja ei oo semmost asiaa mikä mut kaatais (...)” (H5)

Vanhempi jatkoi vielä kertoen omien ”painajaisoppiensa” tuottamasta voimaantumisen:

”jos mä oisin, ni oisin kaatunu jo, on niin paljo ollu mahollisuuksii, mut en oo kaatunu, ja tuskin kaadun enää tänkään jälkeen. Et kyl myl on ollu

semmost koettelemust koko elämäni ja lähiaikoin. Silti mä pystyn hymyileen joka päivä. Siit mä oon hyvi kiitolline ja tyytyväine, et asiat on nyt näin.”
(H5)

Osa vanhemmista oli lapsineen uuden alun äärellä väkivallan tai väkivaltaisen suhteen päätyttyä. Lasten elämäntilanteet väkivallan seurauksena tai siitä irtaantumisen johdosta olivat myös vaihtelevia. Lasten vanhemmista osan parisuhde oli päättynyt, osassa perheistä väkivalta oli loppunut, vähentynyt tai muuttanut muotoaan ja osassa lasten elämä jatkui edelleen väkivallan värittämänä. Osa vanhemmista pohti haastattelun ajankohtana eroamista väkivaltaisesta puolisostaan. Kaikkien lasten suhde väkivaltaa käyttäneeseen isään tai äitiin jatkui edelleen ja lapset tapasivat tai tapaamisia suunniteltiin säännöllisesti. Seuraavien lainauksieni vanhemmat pohtivat tilannetta, jossa heidän lapsensa jatkoivat yhteydenpitoa väkivaltaa käyttäneeseen puolisoon ja millaisia tunteita se heissä ja lapsissa herätti:

”On ollu huolta, tietenk. Isä ei oo ikinä niinku tehny hänelle näitä, ainakaan mun tietääkseni. Että hän on ihan hyvä kyllä, että sitä mää en voi...Et eihän se häntä mitenkään elätä tai mitään. Mut hän ihan leikkii ja kuuntelee ja on ihan sillä tavalla läsnä. Ei mua enää huoleta niin paljon.”
(H2)

”Siis, ne pelkäs niinku isäänsä sillai, et ku ne ei niinku isäänsä pelkää henkilökohtaisesti vaan sitä, että ne pelkää mitä iskä tekee äidille. Et ne pelkäs sitä et iskä tulee tänne ja sit viel ku isä pelotteli aika paljon et se laitteli viestei ja uhkaili ja ajoi autol ohi ja se nähtiin et meil on todella traumaattisii tilanteit ollu...” (H1)

Edelliset lainaukset edustivat haastatteluissani tyypillistä tilannetta. Väkivaltaa toista vanhempaa kohtaan käyttäneen vanhemman ja lasten tapaamiset jatkuivat vanhempien eron jälkeen ja lapsia kannustettiin tapaamisiin ja yhteydenpitoon. Haastattelemieni vanhempien mukaan väkivaltaa käyttäneen vanhemman vanhemmuutta tai lapsen turvallisuutta ei kuitenkaan tuettu minkään tahon toimesta, vaan vanhemmat olivat keskenään sopineet tapaamisjärjestelyistä. Osan vanhempien kokemus tuntui olevan, että kyseessä oli asiaan kuuluva eron jälkeinen käytäntö, johon heidän ja lasten oli määrä

sopeutua. Vanhempien puheessa esiintyi myös viittauksia yhteishuoltajuuden edellyttämään lapsen ja toisen huoltajan tapaamisten tukemiseen. Vanhemmat myös itse tuottivat puheessaan näkökulmaa siitä, että väkivalta oli ollut vain vanhempien välistä, jolloin lapsi ei ollut vaarassa, eikä esimerkiksi valvotuille tapaamisille ollut tarvetta tai niitä ei olisi saatu järjestymään.

Monella matka eroon väkivallasta tai sen seurauksista jatkui vielä. Vaikka toiveita paremmasta oli, haastateltavaani saattoi painaa myös suru parisuhteen päättymisestä ja kauan rakennetun perhe-elämän menetyksestä (ks. myös Ojuri 2006, 19-20). Haastatteluista kuvastui vaikeiden päätösten pohdinta, joissa vanhempi joutui harkitsemaan ja valitsemaan pienimmän pahan:

”(...) Meil on ihana perhe ja kaikki on niinku hyvin, mut sit et...Et kyl tää on niin rankkaa kaiken kaikkiaan ja kuin paljon se on verottanu kaikist elämän osa-alueist, ni kyl se niinku täytyy saada jo päätökseen, vaik niinku toista ihmistä rakastaa ja tietää niinku et se ei oikeesti oo tommonen, mut et jos se ei pysty...parantumaan, niin sanotusti ni kyl sit täytyy mieltii...”
(H3)

Näkymättömät lapset olivat mukana vanhempiensa ajatuksissa ja puheissa myös puhuessamme tulevaisuuden toiveista. Vanhemmat kuvasivat toivettaan pysäyttää väkivalta ja ehkäistä sen siirtyminen omien lasten kannettavaksi omiin tuleviin ihmissuhteisiinsa:

(...)ehkä näiden lapsien kautta, et opettaa heille sit niinku se positiivisuuden kautta. Ja et se, et aina on mahdollisuus tehdä asiat toisin. (H6)

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tarkastelin tässä tutkielmassa lasten lähisuhteissa esiintyvää väkivaltaa ja integroitua väkivaltatyötä lasten näkökulmasta heidän vanhempiaan haastatellen. Tutkielmani tavoitteena oli tuoda esiin lasten kokeman väkivallan moninaisuutta ja vakavuutta sekä lapsen näkökulmasta tehtävän väkivaltatyön merkitystä. Tutkielmassani korostui lasten osittainen näkymättömyys perheen väkivaltatilanteissa, auttamisjärjestelmässä ja tutkimuksissa. Halusin tutkielmassani painottaa myös lasten äänellä toteutettavan väkivallan ja väkivaltatyön lisätutkimuksen tarvetta. Hain tutkielmassani vastauksia tutkimuskysymyksiini: millaisia näkemyksiä vanhemmilla on integroidusta väkivaltatyöstä oman lapsensa näkökulmasta tarkasteltuna? Ja millainen kuva lasten lähisuhteissa esiintyvistä väkivallasta välittyy vanhempien kertomana?

Tutkielmani viitekehys rakentui lasten lähisuhteissaan kokeman väkivallan ja integroidun väkivaltatyön ympärille. Lähestyin lasten kokemaa väkivaltaa tarkastelemalla sitä ilmiönä, sosiaalisena ongelmana ja lasten väkivallan yhteydessä ilmenevän näkymättömyyden kautta. Lasten näkymättömyyttä kuvaa esimerkiksi se, että vaikka lasten kokemaa väkivaltaa ja sen traumatisoivaa vaikutusta on tutkittu melko paljon erilaisista näkökulmista, sitä on tutkittu kuitenkin paljon vähemmän kuin aikuisten kokemaa väkivaltaa ja hyvin usein aikuisten tulkintojen läpi (Eskonen 2005, 33). Lasten kokemalle väkivallalle onkin ollut tyypillistä sen alisteisuus aikuisten kokemuksille, hädälle ja tarpeille. Näkymättömyyden perusteluilla on myös selitetty lasten väkivaltatyön tarpeettomuutta. (Oranen 2001, 44-48.) Lasten kokeman väkivallan tutkimuksessa on myös korostunut väkivallan kontekstuaalinen luonne ja erilaiset väkivallan määritelmät, joista käsin lasten kokema väkivalta on saattanut määrittyä lieväksi tai esimerkiksi kasvatukseen kuuluvaksi keinoksi (ks. esim. Hyvärinen 2017). Myös näkökulmat, joista käsin väkivaltaa ja sen selitysmalleja on lähestytty, ovat olleet merkittäviä lasten asemaa ja näkyvyyttä määrittäviä seikkoja; lasten kokeman väkivallan määrittäminen negatiiviseksi ja puuttumista vaativaksi sosiaalisesti ongelmaksi on ollut keskeistä myös lasten kokeman väkivallan tutkimuksen ja väkivaltapalvelujen kehittämisen kannalta (Forsberg 2002, 12).

Lähestyin integroitua väkivaltatyötä kuvaamalla lasten näkökulmasta suomalaisen väkivaltatyön kehitystä, menetelmän erityispiirteisiin ja tavoitteisiin syventyen sekä pohtimalla väkivaltatyön haasteita. Lasten osittainen näkymättömyys tuli esiin myös väkivaltatyötä koskevan tutkimustiedon tarkastelussa, jota lasten näkökulmasta on saatavilla niukasti. Tutkimustieto integroidusta väkivaltatyöstä on kaiken kaikkiaan vähäistä ja se painottuu lähes kokonaan aikuisten kokemaan väkivaltaan. (ks. Säävälä ym. 2006; Koskimäki 2015; vrt. kuitenkin myös Stanley & Humphreys 2015; 2017.) Lasten väkivaltatyölle on ollut tyypillistä kehittyä aikuisten väkivaltatyön jatkeena tai toteutua sen ohessa. Vaikkakin lasten tarve ja oikeus väkivaltatyöhön on jo jokseenkin vakiintunutta, se toteutuu ajoittain yhä vanhempien ehdoilla tai heidän tarpeilleen alisteisena (Forsberg 2002, 81; Eskonen 2005, 16; Nikupeteri & Laitinen 2017, 7).

Tutkielmani alkuperäisenä tavoitteena oli kerätä aineistoni suoraan lapsia itseään haastatteleamalla, jolla toivoin voivani lisätä lasten äänen kuulumista ja osallisuutta itseään koskevassa tutkimuksessa (ks. Mullender 2002, 22-25; Eskonen 2005, 33). Eettisen pohdinnan ja tutkielmani reunaehdot ymmärtäen päädyin kuitenkin valitsemaan tutkielmani informanteiksi lasten vanhemmat, jotka ovat lastensa tilanteiden asiantuntijoita. Vanhemmat ovat myös olennaisessa roolissa lastensa turvallisuudessa, avun saamisessa ja väkivaltatyön prosessissa. Eettinen pohdintani jatkui myös tämän valinnan jälkeen ja olin valmistautunut tilanteeseen, jossa haastateltavani olisi ollut lastaan tai puolisoaan pahoinpidellyt vanhempi. Tämä ei kuitenkaan toteutunut, sillä haastateltavikseni valikoitui pääosin itse väkivaltaa kokeneita vanhempia. Haastatteluissani kohtasin väkivallan hyvin moninaisen ja monimutkaisen luonteen, jota oli vaikea ja ehkä myös perusteetonta luokitella kategorioihin esimerkiksi väkivallan laadun perusteella (ks. esim. Husso 2003, 47; Säävälä ym. 2006, 17). Tilanteiden kokonaisuuden merkitys korostui mielestäni erityisesti lasten tilannetta arvioidessa. Useat lapset elävät perheissä, joissa esiintyy erilaista väkivaltaa niiden ihmisten tekemänä, joihin he eniten joutuvat turvaamaan. Näin ollen myös väkivallan hoitamisessa lasten tilanteen kokonaisuus tulee ottaa huomioon useasta näkökulmasta.

Keräsin tutkielmani aineiston vanhempien teemahaastatteluilla, mikä osoittautui ennako-odotusteni mukaisesti sopivaksi menetelmäksi salliessaan haastateltavien ehdoilla etenemisen sensitiivisen aiheen käsittelyssä ja korostaen haastattelun vuorovaikutuksellista luonnetta minun ja haastateltavieni välillä (ks. Hirsjärvi & Hurme

2001, 48). Analysoin aineistoni teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä käyttäen, mutta aineistolähtöistä lukutapaa korostaen ja hyödyntäen. Analyysini teoriaohjaavuutta määrittivät teoreettisen viitekehitykseni ja ennakkotiedon vahva asema tutkielmassani (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 109-110). Aineistolähtöisellä lukutavalla varmistin aineistoni sanoman ja haastateltavieni äänen esillä pysymistä (ks. Nikupeteri 2016, 109). Tutkielmani tarjoaa laadullisen tutkimusperinteen mukaisesti mahdollisuuden tarkastella ja ymmärtää vanhempien tulkintojen kautta muodostunutta kuvaa lasten lähisuhteiden väkivallasta ja yhdestä väkivaltatyön toteutusmuodosta, integroidusta väkivaltatyöstä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 33). Tutkielmani ei tarjoa laajaa yleistettävyyttä aiheestani, vaan se tarjoaa mahdollisuuden tarkastella yksilöiden kokemuksista koostuvaa kokonaisuuden kuvausta aiheestani. Haastattelemieni vanhempien näkemykset ja kokemukset ovat subjektiivisia ja ainutlaatuisia, jonka myötä myös aineistoni on arvokas ja ainutkertainen.

7.1 Monen näkökulman ja tarpeen integroitua väkivaltatyötä

Integroitu väkivaltatyö näyttäytyi vanhempien näkemyksissä monin tavoin myönteisenä (ks. tarkemmin luku 5). Vanhempien näkemysten mukaan lapset olivat hyötäneet sekä integroidun väkivaltatyön yksilötyöstä, vanhemmuustyöstä että kaikkien perheenjäsenten kanssa työskentelystä. Lasten tarve yksilölliseen väkivaltatyöhön oli ilmeistä ja vanhemmat kokivat sen antaneen lapselleen turvaa ja mahdollisuuden käsitellä perheessä esiintynyttä väkivaltaa. Vanhemmat kokivat tärkeänä lastensa saaman ammatillisen avun väkivaltakokemusten käsittelyyn, minkä he kertoivat antaneen erilaista tukea lapselle kuin läheisen tarjoama tuki. Tutkielmani perusteella onkin olennaista, että lapsen mahdollisuus yksilötyöhön varmistetaan ja sen väliin jättämisen perusteluihin, kuten lapsen iästä johtuvaan ymmärtämättömyyteen suhtaudutaan kriittisesti (ks. myös Oranen 2001, 44-48). Väkivaltatyöskentelyssä tulee kuitenkin huomioida lasten yksilöllisyys, ikätaso ja vapaaehtoisuuteen perustuva motivaatio, mikä huomioi myös sen, että kaikki lapset eivät halua tai ole valmiita osallistumaan yksilökäynneille. Tällöin vanhempien kanssa tehtävän työskentelyn merkitys korostuu entisestään ja sen tavoitteena tulee olla vanhemman ajatusten kohdistaminen lapsen tarpeisiin ja asemaan väkivallan kokijana.

Vanhemmuustyö näyttäytyi merkittävänä lasten osallisuutta ja äänen kuulumista edistävänä tekijänä, mikä onkin integroidun väkivaltatyön yksi keskeinen tavoite

(Stanley & Humphreys 2015; 2017; Turun ensi- ja turvakoti ry 2018, 8). Väkivaltaa kokeneet vanhemmat kertoivat vanhemmuustyön vahvistaneen heitä vanhempina, minkä kautta he pystyivät vastaamaan lapsen tarpeisiin paremmin. Erityisesti vanhemman terapeutin ja omien tarpeiden sekä vahvuuksien tunnistamiseen tähtäävä työskentely näyttäytyivät merkittävänä seikkoina lapsen hyvinvoinnin kannalta. Vanhemmuustyön merkitys korostui erityisesti lapsen olosuhteiden paranemisen muutosvoimana, kun taas lapsen yksilötason työskentelyssä korostuivat lapsen avunsaaminen omana itsenään ja yksilönä. Tämän tutkielman tarkoituksena ei ollut arvioida integroidun väkivaltatyön vaikuttavuutta, vaan tarkastella vanhempien subjektiivisia näkemyksiä oman lapsensa saaman avun kannalta. Osa vanhemmista kuitenkin kuvasi, että väkivaltatyö oli toiminut merkittävänä lasten turvallisuutta lisänneenä tekijänä. Vanhemmat olivat saaneet sen kautta varmuutta ja itseluottamusta vaatien väkivallan loppumista ja tarvittaessa päätyneet eroamaan väkivaltaa käyttävästä puolisoista. Toisaalta tutkielmassani nousi esiin väkivallan vakavuus ja muiden sosiaalisten ongelmien kasautuminen, jonka vuoksi lyhykestoinen ja omaan motivaatioon perustuva työskentely ei ollut riittävää kaikille perheille.

Tutkielmassani korostui lasten turvallisuuden ja väkivallan loppumisen näkökulmista väkivallan tekijän sitoutuminen tai sitoutumattomuus työskentelyyn. Haastattelemi vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä perheensä työskentelyyn, mutta kaikkien osapuolten yhteinen työskentely herätti myös epäilyä ja pohdintaa. Integroidussa väkivaltatyössä tuleekin kiinnittää huomiota siihen, että työskentelyn kokonaisuus on tasapainossa ja että kaikki saavat tarvitsemaansa tukea. Erityisesti lasten turvallisuuden varmistaminen vaatii usein kaikkien osapuolten kanssa työskentelyä, mutta se ei välttämättä ole mahdollista yhteisessä väkivaltatyön prosessissa esimerkiksi vakavan turvallisuusuhan tai väkivaltaa käyttävän sitoutumattomuuden vuoksi. Väkivaltaa kokeneilta voi myös olla kohtuutonta odottaa yhteistä väkivaltatyön prosessia väkivaltaa käyttäneen kanssa. Lapsen ja vanhemman suhde ei kuitenkaan yleensä pääty vanhempien eroon, jolloin myös väkivalta saattaa seurata lasta. Tutkielmani perusteella väkivaltaa käyttäneiden onnistuneessa työskentelyssä korostuivat väkivallan ja oman käytöksen vaikutusten tiedostaminen, vapaaehtoisuus sekä motivoituminen muutokseen. Tutkielmani perusteella myös empaattinen kohtaaminen ja hyväksyntä ihmisenä väkivallasta huolimatta olivat lisänneet motivaatiota jatkaa työskentelyä ja väkivallattomien ratkaisumallien omaksumista. (ks. myös Stanley & Humphreys 2017.)

7.2 Lasten kokema vaihteleva ja vakava lähisuhdeväkivalta

Lasten väkivaltakokemukset nousivat vahvasti keskiöön aineistossani, minkä vuoksi lisäsin niitä käsittelevän toisen tutkimuskysymyksen tutkielmani loppumetreillä (ks. tarkemmin luku 6). Aineistossani korostuivat lasten lähisuhteissa esiintyvän väkivallan moninaisuus ja ajoittainen vaikea tunnistettavuus, sen pelkoa ja tuskaa tuottava luonne sekä tulevaisuuden pohdintaan yhdistämäni toiveikkuus vaikeuksien keskellä tai väkivallasta selviytymisen johdosta. Lasten lähisuhteissaan kokeman väkivallan rajuus yllätti minut. Osa tilanteista välittyi hyvin kaoottisina enkä pystynyt piirtämään niistä yhteneväistä kuvaa. Myös vanhemmat itse olivat ajoittain hämmentyneitä päällekkäisistä tapahtumista ja monista perheessä esiintyvistä väkivallan muodoista. Aineistossani tuli esiin sekä yhden perheenjäsenen käyttämän väkivallan kuvausta että väkivaltaa, jossa oli osallisina useampi perheenjäsen ja myös lapsia.

Huolimatta tutkielmani melko pienestä aineistosta, väkivallan erilaiset muodot tulivat selvästi esiin. Tämä selittynee luonnollisesti sillä, että aineistoni kerättiin väkivaltatyön asiakkaita haastatteleamalla, mutta tulkitsen sen kuvaavan myös väkivallalle tyypillistä kumuloitumista eli kasaantumista (ks. Oranen 2001, 58). Perheissä esiintyvien erilaisten väkivallan muotojen skaala oli suuri ja piti sisällään lähes kaikkia määriteltyjä väkivallan muotoja, kuten henkistä, fyysistä, taloudellista ja seksuaalista väkivaltaa sekä vainoa. Lasten kokemassa väkivallassa korostui toisiin kohdistuvalle väkivallalle altistuminen, mutta lapsiin kohdistui myös suoraa henkistä, fyysistä ja taloudellista väkivaltaa. Aineistossani tuli esiin myös väkivallan syklinen luonne, jonka vuoksi lasten arki saattoi olla arvaamatonta ja ennakoimatonta odottaen väkivallan uusiutumista (ks. esim. Oranen 2001, 49-50). Myös väkivallan asteittainen raaistuminen eli eskaloituminen (ks. Säävälä, Nyqvist & Salonen 2006, 20) toistui aineistossani ja väkivalta oli saattanut kehittyä toisen vanhemman henkeä uhkaavaksi fyysiseksi väkivallaksi. Henkisen väkivallan vakavuus kuitenkin korostui aineistossani ja se ilmeni ajoittain myös suorastaan tuhoavana.

Väkivalta esiintyi väkivallan kokijoille ja lapsille vahvasti pelkoa ja tuskaa tuottavana. Vanhempien kuvauksissa esiintyi monenlaisia tunteita, mutta tyypillisesti esiin nousivat huoli, suru, syyllisyys ja häpeä, jotka liittyvät erityisesti lasten kokemaan väkivaltaan ja omaan vanhemmuuteen. Väkivaltaa kokeneiden vanhempien rooli näyttäytyi hyvin ristiriitaisena heidän pohtiessaan omaa vastuutaan lapsen suojelemissa toisen ihmisen

tekemältä väkivallalta. Vanhemmat kokivat syyllisyyttä siitä, että olivat jääneet suhteeseen ja toisaalta myös siitä, että olivat eronneet väkivaltaisesta puolisosta ja näin oman tulkintansa mukaan hajottaneet lapsen perheen. Palvelujärjestelmässämme tulisikin tehokkaammin tunnistaa ja tukea väkivallasta irti pyrkivää vanhempaa, mikä monesti vaatii erityistä osaamista väkivallan traumatisoivasta luonteesta sekä väkivallan vaikutuksista vanhemmuuteen.

Huolimatta väkivaltakokemusten vaikeudesta ja tilanteen haastavuudesta, aineistostani nousi esiin myös väkivallasta selviytymiseen kuuluvaa optimismia ja toiveikkuutta. Erityisesti niiden vanhempien puheissa esiintyi toivoa tulevasta, jotka olivat pystyneet irrottautumaan väkivallasta eroamalla tai joiden parisuhteessa esiintyvä väkivalta oli vähentynyt tai loppunut. Myös lasten hyvinvoinnissa tapahtunut myönteinen kehitys tuotti suurta iloa ja onnistumisen tunteita vanhemmille. Matka eroon väkivallasta oli ollut kuitenkin raskas ja siihen oli kuulunut pettymyksiä, rankkaakin väsymistä ja jopa hengenvaarallisia väkivaltatilanteita (ks. myös Nikupeteri 2016). Vanhemmat pohtivat koettua väkivaltaa runsaasti nimenomaan lastensa kannalta. Vanhemmat olivat huolissaan väkivallan vaikutuksista lapsiinsa ja väkivallan siirtymisestä lasten omiin tuleviin ihmissuhteisiin. Vanhempien puheessa esiintyi paljon ylisukupolvisuuden pohdintaa ja he palasivat omassa elämässään taaksepäin omiin lapsuuden kokemuksiinsa. Auttamisjärjestelmän ja väkivaltatyön keskeisenä tavoitteena tuleekin olla myös väkivallan kierteen katkaisu ja sen ylisukupolvisen siirtymisen ehkäisy.

7.3 Pohdintaa tulevasta

Suomen lähisuhdeväkivaltatilanne on vakava, minkä vuoksi aiheita tulee lähestyä ja tarkastella ennakkoluulottomasti ja moniäänisesti. Auttamisjärjestelmä ei tavoita tällä hetkellä kaikkia avuntarvitsijoita ja väkivaltapalveluissa on puutteita tarjonnassa, saavutettavuudessa ja riittävydessä (Ensi- ja turvakotien liitto 2019). Suomen tulee myös aktiivisesti vastata kansainvälisen yhteisön, kuten Euroopan neuvoston, sekä ratifioimiensa ihmisoikeussopimusten, kuten Istanbulin sopimuksen vaatimuksiin korjata lähisuhdeväkivaltatilannettamme. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusaineiden ja tulevien ratkaisujen näkökulmasta esimerkiksi Noppari ja Nietola (2017, 179-182) peräänkuuluttavat väkivaltatyön palveluiden vahvistamista perus- ja erikoistasolla sekä myös avomuotoisten ja matalan kynnyksen palveluiden huomioimista (ks. myös Nyqvist

2001, 231; Ewalds, Karjalainen & Peltonen 2019, 9). Väkivaltatyön vaativuuden edellyttämää yhteistoimijuutta ja moniammatillisuutta on myös vahvistettava entisestään (ks. Nietola 2011).

Väkivallan ja väkivaltatyön monimutkainen ja haastava luonne edellyttää palveluilta joustavuutta ja yksilöllisyyttä, varsinkin korostaen lasten asemaa ja turvallisuutta. Lasten väkivaltakokemuksilla on taipumusta jäädä piiloon ja näkymättömiksi sekä väkivaltailmiön sensitiivisen luonteen että lasten kokemusten aikuisten kokemuksille alisteisuuden vuoksi. Esimerkiksi Huovinen (2017, 130) korostaa työntekijöiden valppautta ja rohkeutta kohdata väkivaltaa kokeneita lapsia. Lasten näkymättömyys ja alisteisuus aikuisten päätöksille heidän ohitseen ja ylitseen korostui tutkielmassani paitsi väkivallan, myös palvelujärjestelmän toimesta. Toivon tutkielmani nostavan esiin myös lasten asemaa vanhempien eron jälkeisissä tilanteissa. Tutkielmassani nousi esiin useita tilanteita, joissa väkivaltaa puolisoaan kohtaan käyttäneen vanhemman ja lapsen välistä suhdetta ei tuettu minkään yhteiskunnallisen tahon toimesta, vaan työskentely esimerkiksi lastensuojelussa oli loppunut vanhempien väkivaltaisen parisuhteen päättymiseen. Tämä on lapsen turvallisuuden kannalta kyseenalaista monellakin tapaa ja vaatii lisätutkimusta. (vrt. myös Stanley & Humphreys 2017, 112.)

Tutkielmassani korostuivat asiakkaiden kokemukset väkivaltatyön palvelujen löytämisen vaikeudesta ja tarjolla olevien palveluiden vähyydestä. Osa perheistä kamppailee heille oikealta tuntuvan avun löytämiseksi, mikä on palveluihin hakeutumisen tai hakeutumattomuuden kannalta tärkeä huomioida. Paitsi turvakotien riittämättömät paikkamäärät ja pitkät välimatkat palvelujen saatavuudessa, myös avomuotoisten väkivaltatyön palvelujen vähäinen määrä aiheuttavat paineita perheille ja erityisesti lähisuhdeväkivallasta kärsiville lapsille. Kaikki apua tarvitsevat eivät hakeudu turvakoteihin, vaan toivovat esimerkiksi avomuotoista palvelua. Tutkielmani perusteella väkivaltatyön palveluiden avomuotoisuudelle ja matalan kynnyksen palvelulle on tarvetta. On kuitenkin muistettava, että turvakotien ympärivuorokautinen palvelu ei ole korvattavissa avotyömuotoisella palvelulla, vaan myös turvakotien paikkamäärää ja palvelun kattavuutta on edelleen kehitettävä (ks. myös Ensi- ja turvakotien liitto 2019). Tutkielmani perusteella yksilöllisen avun saaminen on tärkeä edellytys työn vaikuttavuudelle ja siihen sitoutumiselle sekä väkivallan kokijoiden, lasten ja sitä käyttävien kannalta. Yksilöllisyys väkivaltatyön palveluissa toteutuu tutkielmani

perusteella esimerkiksi asiakaslähtöisyytenä, kunnioittavana kohtaamisena sekä perheiden tilanteiden yksilöllisen tarkastelun kautta.

Olen tutkielmassani vain raapaissut väkivallan ja väkivaltatyön tutkimuksen pintaa, jonka alla on runsaasti merkittäviä lisätutkimuksen kohteita. Tutkimustiedon ja sen lisäämisen merkitys on olennaista lähisuhdeväkivallan ja erityisesti lasten kokeman väkivallan ennaltaehkäisyssä ja hoitamisessa (ks. myös esimerkiksi Nietola 2011, 18; Huovinen 2017, 130). Lasten omalla äänellä tehtävää tutkimusta tulisi lisätä, sillä aikuisten läpi välittyen tieto ei välttämättä ole samanlaista kuin lasten itsensä tuottamana. Riskinä on, että jotain merkittävää jää näkymättömiin. Olen tutkielmassani ottanut huomioon, että lapsia itseään haastatteleamalla tulokseni ja koko tutkielmani olisivat ehkä olleet erilaiset. Jatkotutkimuksena olisikin tärkeää tutkia lisää lasten omaa näkemystä ja kokemuksia. Tämä on olennaista myös lasten väkivaltatyöpalvelujen kehittämisen kannalta. Myös väkivallan vaikutukset vanhemmuuteen olisivat tärkeitä jatkotutkimuksen aiheita, joita tässä tutkielmassa pystyin vain osittain käsittelemään. Myös palvelujärjestelmän kehittämiseen tulee suhtautua vakavasti ja erityisesti väkivallan ennaltaehkäisyyn ja sen loppumiseen tähtääviä palveluita on tutkittava ja kehitettävä lisää.

Koska koen Näkymättömän Ninnin olleen matkaseuralaisenani tutkielmaani kirjoittaessani, päätän tutkielmani seuraavaan lainaukseen, jossa Ninnistä tulee jälleen näkyvä. Kuvaan tällä lainauksella paitsi aikuisten, myös yhteiskunnallisen palvelujärjestelmän ja tutkimusten vastuuta tehdä lapsista näkyviä:

”Voi”, huusi Ninni. ”Miten hauskaa! Miten ihmeellistä!” Ja hän nauroi niin että koko laiturin värähteli.

”Hän ei tietääkseni ole nauranut koskaan aikaisemmin”, Tuu-tikki sanoi hämmästyneenä. ”Minun mielestäni te olette muuttaneet lapsen, niin että hän on pahempi kuin pikku Myy. Mutta pääasiahan on, että hän näkyy.”
(Jansson 1972, 117.)

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (2011). Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Alderson, Sue & Kelly, Liz & Westmarland, Nicole (2015). Expanding understandings of success. Domestic violence perpetrator programmes, children and fathering. Teoksessa Stanley, Nicky & Humphreys, Cathy (toim.). Domestic violence and protecting children. New thinking and approaches. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers.182-196.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994). Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Suomentanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus. Englanninkielinen alkuteos 1966.

Blacklock, Neil & Phillips, Ruth (2015). Reshaping the child protection response to domestic violence through collaborative working. Teoksessa Stanley, Nicky & Humphreys, Cathy (toim.). Domestic violence and protecting children. New thinking and approaches. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers. 196-214.

Burr, Vivien (1995). An introduction to social constructionism. Lontoo: Routledge.

Ellonen, Noora & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha (2007). Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta tilastojen ja kyselytutkimusten valossa. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64/2007. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Ellonen, Noora (2010). Väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyistä ilmoittaminen. Teoksessa Ellonen, Noora & Humppi, Sanna-Mari. Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. 47-88.

Ensi- ja turvakotien liitto (2019). Väkivaltatyön foorumin kannanotto: Perhe- ja lähisuhdeväkivalta koskettaa kaikkia. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/vakivaltatyon-foorumin-kannanotto-perhe-ja-lahisuhdevakivalta-koskettaa-kaikkia/>. Viitattu 28.8.2019.

Eskonen, Inkeri (2005). Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Acta Universitatis Tamperensis 1107. Tampere: Tampere University Press.

Ewalds, Helena & Karjalainen, Riina & Peltonen, Joonas (2019). Turvakotipalvelujen kansalliset laatusuosituksen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 5/2019.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138009/URN_ISBN_978-952-343-335-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 1.10.2019.

Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Forsberg, Hannele (2002). Lasten asiakkuudet ja kokemukset turvakodissa. Arviointitutkimus Lapsen aika -projektista. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 31. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Gordon, Tuula (2006). Naistutkimus ja eettisyyden teorit ja käytännöt. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Tietolipas 211. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 241-261.

Granfelt, Riitta (2003). Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Suomen ympäristö 613. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Granfelt, Riitta (2017). Vankeuden värittäjä haastattelu. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 378-398.

Hacking, Ian (2009). Mitä sosiaalinen konstruktionismi on? Suomentaja Inkeri Koskinen. Tampere: Vastapaino. Englanninkielinen alkuteos 1999.

Hannonen, Pirkko (2001). Vanhemmuus perheväkivaltaperheessä. Teoksessa Ojuri Auli (toim.). Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 69-93.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Honkatukia, Päivi & Nyqvist, Leo & Pösö, Tarja (2006). Vaikeat aiheet haavoittuvissa olosuhteissa. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko &

Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Tietolipas 211. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 296-318.

Honkatukia, Päivi (2011). Uhrin rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152425/252_Honkatukia_2011.pdf?sequence=2. Viitattu 25.8.2019.

Humphreys, Cathy & Stanley, Nicky (2015). Conclusion: New challenges and developments in responding to children experiencing domestic violence. Teoksessa Stanley, Nicky & Humphreys, Cathy (toim.). Domestic violence and protecting children. New thinking and approaches. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers. 249-253.

Huovinen, Anu (2017). Perheväkivaltaa kokeneen lapsen identiteettikertomukset. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro 26. Helsinki: Pelastakaa lapset ry.

Husso, Marita (2003). Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Jyväskylä: Vastapaino.

Hyvärinen, Matti (2017). Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 11-46.

Hyvärinen, Sauli (2017). Piiskasta jäähypenkkiin. Suomalaisten kasvatustieteet ja kuritusväkivallan käyttö 2017. Lastensuojelun keskusliiton verkkojulkaisu 2/2017.
<https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Piiskasta-jaahypenkkiin-1.pdf> Viitattu 1.6.2019.

Jansson, Tove (1972). Kertomus näkymättömästä lapsesta. Teoksessa Näkymätön lapsi ja muita kertomuksia. Porvoo: WSOY.

Kaaitila, Anniina (2017). Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhteessa. Annales Universitatis Turkuensis 434. Turku: Turun yliopisto

Keskinen, Suvi (2005) Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.

Keinänen, Eero & Säävälä, Hannu (2006). Yksilötyöskentely. Teoksessa Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu. Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry. 85-111.

Kiuru, Hanna (2015). Tragedian tarina. Nuoren itsemurhaan päättynyt elämä vanhemman kertomana. *Annales Universitatis Turkuensis* 404. Turku: Turun yliopisto.

Kiviniemi, Kari (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalla tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 73-87.

Koskimäki, Anu (2015). Integroitu väkivaltatyö. Väkivaltatyön asiakkaiden kokemuksia. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/62015>
Viitattu 31.8.2019.

Kuula, Arja (2006). Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Tietolipas 211. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 124-141.

Laaksamo, Elli-Maija (2001). Kuuleeko äiti, näkyykö isä? Vanhemmuus ja väkivalta perheessä. Teoksessa Oranen, Mikko (toim.). Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 98-123.

Laitinen, Merja (2004). Häväistyt ruumiit, rikotut mielet. Tutkimus lapsina läheisyydessä seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Tampere: Vastapaino.

Laitinen, Merja (2006). Insestitilanteen ulottuvuuksia. Teoksessa Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (toim.). Pahan kosketus. Ihmissyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä: PS-kustannus. 63-86.

Laki valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle 1354/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141354>. Viitattu 15.9.2019.

Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu 15.9.2019.

Lattu, Emmi (2016). Naisten tekemä väkivalta. Acta Universitatis Tamperensis 2176. Tampere: Tampereen yliopisto.

Luomanen, Jari & Nikander, Pirjo (2017) Haavoittuvat haastateltavat? Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvuori (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 287-297.

Mullender, Audrey & Hague, Gill & Imam, Umme F & Kelly, Liz & Mallos, Ellen & Regan, Linda (2002). Children's Perspectives on Domestic Violence. Lontoo: SAGE Publications.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/kutu/reader.action?docID=254782>
Viitattu 7.10.2019.

Muukkonen, Tiina & Toikka, Veli-Matti (2016). Ensi- ja turvakotien liitto, Ajankohtaista väkivaltatyössä.<https://docplayer.fi/22583737-Ajankohtaista-vaakivaltatyossa.html>. Viitattu 4.8.2019.

Nietola, Vuokko (2011). Väkivaltatyö asiantuntijayhteistyönä. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisu 30. Tampere: Diakonia-Ammattikorkeakoulu.

Nikupeteri, Anna (2016). Vainottuna. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Acta Universitatis Lapponiensis 336. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2017). Lasten sensitiivisten kokemusten tutkimisen metodologiset valinnat. Esimerkkinä vanhempien välisen eron jälkeisen vainon tutkimusprosessi. Kasvatus ja aika 11(1). 6-23.
<https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68702/30120>.
Viitattu 1.10.2019.

Noppiari, Eija & Nietola, Vuokko (2017). Lähisuhdeväkivalta koettelee tunnistamista ja toimijuutta. Teoksessa Helminen, Jari (toim.). Asiakkaan moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Edita. 172-189.

Nousiainen Kirsi (2013). Lyöty äiti- väkivaltainen koti sisäisenä tilana. Teoksessa Virokangas, Elina & Väyrynen Sanna (toim.). Varjoja naiseudessa. Kuopio: Unipress. 83-113.

Nyqvist, Leo (2001). Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä

tukevasta asiakastyöstä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Nyqvist, Leo (2006). Lähisuhdeväkivalta -rationalisoinnit, valtasuhteet ja ammatillinen puuttuminen. Teoksessa Hokkanen, Liisa & Sauvola, Maritta (toim.). Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 22. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. 142-171.

Ojuri, Auli (2006). Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 16-40.

Ojuri, Auli & Laitinen, Merja (2015). Turvakoti työnä. Selvitys Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten turvakotityön sisällöistä ja vaikutuksista. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Oranen, Mikko (2001). Elämää varjossa -väkivallalle altistumisen vaikutuksista. Teoksessa Oranen, Mikko (toim.) Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 41-66.

Oranen, Mikko & Keränen, Eija (2006). Lasten auttaminen. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 63-84.

Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (2003). Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY.

Piispa, Minna (2011). Parisuhdeväkivallan todellisuus. Teoksessa Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli (toim.). Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 13. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 15-36.

Pojjula, Soili (2016). Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. Helsinki: Kirjapaja.

Puro, Laura (2015). Periksi ei anneta. Ensi- ja turvakotien liitto vaikuttajana. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Pyörälä, Eeva (1995). Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologiaa. Teoksessa Leskinen, Jaakko (toim.). Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. Helsinki: Kuluttajatutkimus-keskus. 11-26.

Pösö, Tarja (2001). Aluksi. Teoksessa Oranen, Mikko (toim.). Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämistä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 7-11.

Radford, Lorraine & Hester, Marianne (2015). More than a mirage? Safe contact for children and young people who have been exposed to domestic violence. Teoksessa Stanley, Nicky & Humphreys, Cathy (toim.). Domestic violence and protecting children. New thinking and approaches. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers. 112-130.

Ranta, Juha & Kuula-Luumi, Arja (2017). Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 413-427.

Ronkainen, Suvi (2017). Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.). Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino. 19-36.

Ruohonen, Marita (2006). Perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn kehitys Suomessa. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 9-15.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo (2017). Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 427-444.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen Matti (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen Matti (toim.). Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9-38.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2009). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.). Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 22-57.

Sisäministeriö (2014). Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto. Työryhmän selvitys. Sisäministeriön julkaisu 1/2014. Helsinki: Sisäministeriö.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>. Viitattu 15.9.2019.

Stanley, Nicky & Humphries, Cathy (toim.) (2015). Domestic violence and protecting children. New thinking and approaches. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers.

Stanley, Nicky & Humphreys, Cathy (2017). Identifying the key components of a whole family intervention for families experiencing domestic violence and abuse. *Journal of gender based violence* 2017, 1(1). 99-115. <https://doi.org/10.1332/239868017X14913081639164>. Viitattu 25.8.2019.

Söderholm, Annlis & Kivitie-Kallio, Satu (toim.) (2012). Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim.

Säävälä, Hannu & Laaksamo, Elli-Maija (2006). Pari- ja perhetyöskentely. Teoksessa Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu. Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry. 137-152.

Säävälä, Hannu & Nyqvist, Leo (2006). Miestyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. 40-63.

Säävälä, Hannu & Nyqvist, Leo & Salonen, Santtu (2006). Väkivallan olemus. Teoksessa Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu. Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry. 17-31.

Säävälä, Hannu & Nyqvist, Leo & Salonen, Santtu (2006). Väkivallan tekijän taustaa. Teoksessa Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu. Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry. 31-57.

Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Nyqvist, Leo & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu (2006). Miesten väkivaltatyön organisointi. Teoksessa Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu.

Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry. 57-84.

Taipale, Joonas (2016). Tove Janssonin ”Näkymätön lapsi” ja sosiaalinen peilaaminen. *Psykoterapia* 2016, 35 (1). 20-32. <http://www.psykoterapia-lehti.fi/tekstit/taipale116.pdf>. Viitattu 15.9.2019.

Tilastokeskus (2019). Rikos- ja pakkokeinotilasto. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2018. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/rpk/2018/15/rpk_2018_15_2019-06-06_tie_001_fi.html. Viitattu: 31.8.2019.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019). Turvakotipalvelut 2018. Tilastoraportti 22/2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061220071>. Viitattu 15.9.2019.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turun ensi- ja turvakoti ry (2018). Jatkohakemus: Kohdennettu toiminta-avustus 2018. Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus (STEA).

Törrönen, Hannele (toim.) (2009). Vaiettu Naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvaksikaytto/vakivallan-muodot-ja-rikoslaki>. Viitattu 11.5.2019.

Unicef (2019). Lasten oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. Viitattu 28.8.2019.

Vornanen, Riitta (2006). Perhe -turvattomuutta vai turvaa? Teoksessa Hokkanen, Liisa & Sauvola, Maritta (toim.). Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 22. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

LIITTEET

LIITE 1. Tiedote haastateltaville

Olen sosiaalityön opiskelija Turun yliopistossa. Teen pro gradu -tutkielmaani väkivaltatyön vaikutuksista lasten elämään. Kerään tutkielmani aineiston väkivaltaa kokeneiden tai sille altistuneiden lasten vanhempia haastattelemalla. Teen tutkielmaani yhteistyössä Turun ensi- ja turvakoti ry:n lähisuhdeväkivaltatyö Pilarin kanssa. Pilarin väkivaltatyöskentelyyn osallistuneita vanhempia haastattelemalla on tarkoitus selvittää vanhempien kokemuksia työskentelyn vaikutuksista heidän väkivaltatilanteeseensa, vanhemmuuteen ja lastensa elämään.

Voit osallistua haastatteluun, jos olet vanhempi ja olet osallistunut Pilarin väkivaltatyöskentelyyn. Iällä, sukupuolella tai väkivallan muodolla ei ole haastatteluun osallistumisen kannalta väliä. Olen kiinnostunut sinun ajatuksistasi väkivaltatyöskentelyn vaikutuksista vanhempana. Haastatteluihin ei tarvitse valmistautua etukäteen.

Kaikki haastattelut käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä, eivätkä henkilötietosi tule esiin. Myöskään muita tunnistetietoja, kuten kotipaikkakuntaa ei paljasteta. Haastatteluaineiston huolellisen käsittelyn varmistamisen vuoksi haastattelut nauhoitetaan. Haastatteluaineistoa ei luovuteta ulkopuolisille. Haastattelut toteutetaan yksilohaastatteluina ja ne kestävät tunnista kahteen tuntia. Haastattelut toteutetaan Turun ensi- ja turvakoti ry:n tiloissa.

Jos haluaisit osallistua haastatteluun, tai kysyä lisätietoa tutkielmastani tai sen toteutuksesta, voit ottaa minuun yhteyttä sähköpostitse tymaov@utu.fi tai Pilarin työntekijän kautta. Jos haluat osallistua haastatteluun, toivoisin yhteydenottoa mahdollisimman pian joulukuun 2018-tammikuun 2019 aikana.

Tutkielmani tavoite on saada lisää tietoa väkivaltatyön vaikutuksista ja avunsaamiseen liittyvistä seikoista etenkin lasten näkökulmasta. Arvostan suuresti jokaista yhteydenottoa ja haastattelua.

Ystävällisin terveisin,
Tytti Ovaska, Sosiaalityön opiskelija

LIITE 2. Haastattelurunko

Taustatiedot (sukupuoli, ikä, kotikunta, lasten lukumäärä):

- 1. Perheenne tulo Pilarin asiakkaaksi.** Kerro omin sanoin tilanteestanne ja syistä hakeutua työskentelyyn pariin. Millainen oli lapsen tilanne työskentelyn alkaessa?

- 2. Pilarin työskentelyn vaikutukset**
 - a) lapsen/lasten avun saamisen kannalta? Onko työskentelyllä ollut mielestäsi vaikutusta? Millaista?
 - b) omaan vanhemmuuteen liittyen? Minkälaista? Oletko saanut tukea vanhemmuuteesi?
 - c) väkivaltaan tai turvallisuuteen liittyen? Onko työskentelyllä ollut vaikutusta väkivaltaan tai turvallisuuteen perheessänne? Onko tilanteessa tapahtunut muutosta? Millaista?

- 3. Lasten avun saaminen Pilarin työskentelyssä, jossa**
 - a) kaikki väkivallan osapuolet osallistuvat (halutessaan) työskentelyyn?
 - b) kaikkia pyritään auttamaan mahdollisesti samanaikaisesti?
 - c) on mukana useampia työntekijöitä?

- 4. Pilarin avun pariin pääseminen, palvelun saavutettavuus.** (onko mielestäsi ollut asiakkaalle helposti lähestyttävää vai kehittäisitkö jotenkin?)

- 5. Pilarin työskentely lapsen näkökulman esilläolon kannalta.** Onko lapsen hyvinvointia käsitelty mielestäsi työskentelyssä? Kerro lisää.

- 6. Miten kehittäisit Pilarin työskentelyä oman kokemuksesi pohjalta? Mitkä asiat olet kokenut toimiviksi tai mitä pitäisi kehittää?**